Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 297 | Łódź, Piątek, 26 grudnia 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג ו׳ טבת תרצ״א | № 297

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

יודען ציוניסטען! נאָר 5 טעג זענען פארבליבען אויף אויסצוקויפען דעם שקל תרצ״א

דעם 31-טען דעצעמבער ענדיגט זיך ענטגילטיג די שקל-אקציע אין גאנצען לאנד און אויך אין לאדז!

דער, וואס וועט ביז דעם דאַזיגען טערמין נישט קויפען דעם תרצ״א שקל, וועט נישט האבען קיין וואהל-רעכט צום 17-טען ציוניסטישען קאָנגרעס.

קויפט דעם שקל! ערווערבט אייך דאס וואהל-רעכט צום קאנגרעס!

דער פרייז פון תרצ״א שקל — 1.20 זל.

מיטוואך, דעם 31-טען דעצעמבער, 10 א זייגער אוונד קומט פאָר אין די פראכטפולע זאלען פון דייטשען האנדעלס-אנגעשטעלטען-פעראיין. אל. קאָשטשושקי 21

א גראנדיעזער סילוועסטער-אָוונד

לטובת די שולען און קינדער-היימען ביים מעדעם-קוראטאריום

רייכער אַרטיסטישער פראגראם — 2 ארקעסטערס 2 — פערשידענע אָריגינעלע אַטראַקציעס! — טענץ ביז אינדערפריה — ביליגער בופעט

די צאָהל בילעטען באגרענעצט. ∴ בילעטען צו 2 זל. צו בעקומען אין „א בייטער-ווינקעל" פאָלודניאָווא 20 און אין „קולטור-ליגע" בזשעזשינער 23. ∴ די צאָהל בילעטען באגרענעצט.

זונטאג, דעם 28-טען דעצעמבער ד. י. קומט פאָר אין אַלטשטעטישען בית-המדרש — א גראנדיעזע

חנוכה-פייערונג

איינגעאָרדענט דורך דער חברה „מנורת המאור"

עס נעמען אָנטייל בעדייטענדע רעדנער ווי אויך א שעהנער אָרקעסטער. ספּעציעל צו דער פייערונג קומען אנגעזעהענע רבנים פון לאָדז. יעדער יוד יועמען ס'איז טייער דער כבוד התורה, ווערט געבעטען צו קומען אנטיילצונעהמען אין דער פייערונג.

די פערוואלטונג.

באַמערקונג: די חנוכה פייערונג, וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען דעם 14 דעצעמבער און ענגלישען זאַל איז צוליב שטערונגען אָפּגעלעגט געוואָרען אויף דעם היינטיגען זונטאג.

פרויען ווערען געבעטען צו קומען. בייהעט זונטאג פון 12 א זייגער אָן.

„הזמיר" אַלעי קאָשטשושקי 21.
יודישע טעאַטער-סטודיע פון „הזמיר"

פרייטאג, דעם 26, דעצעמבער. 9 אין אָוונד צום 9-טען מאָל

„אין פּאַליש אויף דער קייט"

דראַמע אין 3 אַקטען פון י. ל. פּרץ.

שבת, דעם 27 ד. ח. 10 30 פריה צום 10-טען מאָל
פּאָפּולערע פריהמאָרגען פאָרשטעלונג

„אין פּאַליש אויף דער קייט"

פאַר דער פאָרשטעלונג א רעפעראַט פון ד״ר יצחק קאַצענעלזאָן
א. ד. ט. „פּרק דער דראַמאַטורגי"

שבת, ד. 27, זונטאג, ד. 28 ד. ח. 9 אין אָוונד

„די גאָלדגרעבער"

קאָמעדיע אין 5 אַקטען פון שלום עליכם

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר".

דאנקזאגונג

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הערצליכסטען דאנק דעם אָהוש ריקע פון דער קליניק פראָף. זאַ יאַזבאַר פּאָלודניאָווא 31, פאַר איהר בעמיהען זיך און גרינדליכע ערצטליכע פּראַקטיק, וואָס זי האָט בעוויזען ביים געבוירט פון אונזער זוהיעלע.

דאָראַ פּריץ
פון דעהרהיים לענגא) פּיעטרקאָווער 17.

ענטשולדיגונג.

דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאַר׳ן פּראָפ. פעראיין פון בעקלייד אַרבייטער, פאַר די מאַגאַזין פאַר-קאָמיסיע און פאַר די אַרבייטער פון מיין ווערקשטעל פאַר׳ן אָמאָל וועלכען איך האָב געשלאָסען אונטער׳ן ווייסען פון פעראיין. איך פערזיכער אַז מעהר וועט אַזעלכעס זיך נישט איבער-חזרן, איך פעפליכט זיך אויף ווייטער אויסצופיהרען אַלע פעראיינס-בעשלוסען אַלס צייכען פון חרטה גיב איך 5 זלאָטעס פאַר׳ן פעראיין.

חיים ב״ל גאָוואַנטי.
אַרבייטער פון פשיטעקס ווערקשטעל.

ענטשולדיגונג.

איך בעט ענטשולדיגונג ביי די קעלבער אַרבייטער סעקציע ביים פּראָפ. אַרבייטער פעראיין פון פלייש אינדוסטריע אין לאָדז, בזשעזשינער 5 ווי אויך ביים חבר האָרן אהרן פאַר מיין נישט טאַקטישע האַנדלונג געגען איהם וועלכען איך בין בעגאַנגען אין אַ אויפגערעגטען צושטאַנד און פערזיכער אַז אַזעלכעס וועט נישט מעהר פאָרקומען אַלס צייכען פון חרטה שענקע איך 25 זלאָטעס אויף די קינדער היים אויפ׳ן נאָמען פון י. שורעק און 25 זלאָטעס פאַר׳ן פעראיינס צוועק

מיט אַכטונג שמחה קריגער.

לאָדזער יודען אויפמערקזאם!

דערמיט מעלדען מיר, אַז די בעוואוסטע קינסטלער די מוזיקער

ברידער טוביע האָבען זיך ווידער פעראייניגט

און איהר געזעהרטע ה״ה מחותנים האָט די גוטע געלעגענהייט צו פערשאַפען גרויס תענוג אייער ליבע געסט!

די ברידער טוביע, וועלכע פיהרען אויס די נייעסטע שלאַגערס און די שענסטע קאָמפּאָזיציעס זענען שוין גענוג בעוואוסט און בעקאַנט דער יודישער געזעלשאַפט. — מען דאַרף נעהמען איז אַכט, אַז די מוזיק קינסטלער

ברידער טוביע זענען ריין פון חילול שבת און זיי האָבען דעריבער פאַרצוג!

ווילט איהר גוט ווילען אייערע געסט? ווילט איהר בעשיינען אייערע שמחות? ווילט איהר האָבען פערגעניגען? מעלדעט תיכף פּינקטליך דעם זמן חתונה ביי די ברידער טוביע אויף איינע פון די פאָלגענדע אַדרעסען:

כ. טוביע ניי צעגעלניאַנא 22, י. טוביע אל. 1 מאי 18

אָנמעלדונגען ווערען אָנגענומען טעגליך (חוץ שבת און ימים טובים) פון 9—11 פריה און פון 4—6 אָוונד. איהר קאָנט אויך אונז מעלדען דורך א פּאָסט קאַרטעל. באַמערקונג: מעסיגע פּרייזען.

ענטשולדיגונג.

איך בעט ענטשולדיגונג דעם

ה׳ אברהם קופּערוואַסער און פרל. פּאַלאַ ראַקיטאָוויטש

פאַר די שלעכטע אויסדרוקען געגען זיי און איך פערהאָף, אַז אין דער צוקונפט, וועט אַזעלכעס מעהר נישט פאָרקומען.

מיט אַכטונג מאיר זינגער.

אין די זאלען פון „Oaza"
20 נאַרוטאָוויטשאַ 20.

מאָרגען, שבת ד. 27. ד. ח. 10 א זייגער-אָוונד קומט פאָר אין די זאַלען פון „OAZA"

לטובת דעם בית-היתומים (זגערזשער 40) א גראַנדיעזער

קאָנצערט-ראַוט

פערבונדען מיט א זעהר אינהאַלטס-רייכע פּראָגראַם: רופלעטען, דעקלאַמאַציעס, פאָלקס-לידער און וועלכע ס׳נעהמען אָנטייל בעריהמטע אַרטיסטישע קרעפטען. פערשיד. אַטראַקציעס / פיל איבעראַשונגען

אין קאָנצערט-טייל: 2 אָרקעסטערס אונטער דער לייטונג פון ה׳ ל. האַנטאַר.

צוגענגליכע פּרייזען! אייגענער בופעט אין קיאָסק ווים׳ן אָרט זעהר רייך בעזאָרגט. צוגענגליכע פּרייזען!

בילעטען צו בעקומען אין טאָג פון קאָנצערט ביי דער קאַסע פון זאַל.

די פערוואַלטונג.

פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי דער יקואָליש „קולטור-ליגע" יאַסטשעמבינער אַרוש:

היינט, פרייטיק, ד. 26 דעצעמבער 8 אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, בזשעזשינער 23

א פּאַרלעזונג פון חבר ד״ר מיכאל ווייכערט

א. ד. ט. (וו רשע) א. ד. ט.

פון שרייב-טיש ביז צו דער ראַמפּע

בילעטען צו 75 גראָש צו באַקומען אין „קולטור-ליגע"

טעזן:

מענטשן מאָס מינע, או אקטיארן אימפּראָוויזירן פיעסעם; מאָס פּריבט דיכטער און פּובליקום אין טעאַטער? מי אויז מערם פון א דראַמאַטורג? מאו ננומט סטי שטאַף? די ערשטע באַפּרבעטונג; דער בבין וואַקסט; דיר מס׳; צום טעקסט; מוד האָט די דעה? ביים ליטעראַרישן ליטער אין די העקוט! דער רעזשיסער מערט א שותף; צחישע קאָפּבינגען און בינע; אויף דער בינע בט די פּראָבן; אין מאַרשטאַט פון דעקאָראַציע, קאָסטום און רעקוויזיט; פאַר דער הויפּט-שטרעם; דאָס פּרעמיערע; אויף צו איינס נאָך דער פּרעמיערע; זיין מאָמענט — דאָס פּובליק ס; וואָס מערט?

אַנאָנסירט אין
נ. פאָלקסבלאַט

פערייניגטער שקל-קאָמיטעט אין לאָדז.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער שקל-אַקציע קומען פאָר פאָלגענדע פערזאַמלונגען:

פרייטאג,	26/12,	6	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „יורדן ה׳" אין לאָקאַל שענקעוויטשאַ 35
מוצ״ש,	27/12,	6	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „הרצליה" אין לאָקאַל צעגעלניאַ 75
מוצ״ש,	27/12,	6	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „השומר הצעיר" אין לאָקאַל פּעטריקאָווער 116
מוצ״ש,	27/12,	8	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „מזרחי" און „צעירי מזרחי" קילינסקיעגאָ 44
מוצ״ש,	27/12,	8	אָוונד פאַר די מיטגל. פון פועלי ציון רעכטע מיט צ. ס. אין פריהייט, פּעטריק. 83
מוצ״ש,	27/12,	8	אָוו. פאַר די מיטגל. פון „החלוץ המרכזי" אין לאָקאַל פון דער ציוניסט. אָרג. צעג. 4
מוצ״ש,	27/12,	8	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון רעוויזיאָניסטען אין לאָקאַל קילינסקיעגאָ 60
מוצ״ש,	27/12,	8	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „ברית-ט ומפלדור" אין לאָקאַל קילינסקיעגאָ 60
זונטאג,	28/12,	8	אָוונד פאַר די מיטגלידער פון „דת ועבודה" אין לאָקאַל נאַוואָמיעסקאַ 4.

די קאָמיטעטען פון די דערמאָהנטע אָרגאַניזאַציעס בעטען זייערע מיטגלידער צאָהלרייך און פּינקטליך צו ערשיינען.

קויפט אויס דעם שקל!

10005

עפּענטליכע התראה

צו רפאל זלאַטאָווסקי, לאָדז, צעגעלניאַנא 11

א זוהן פון ר׳ ישראל יצחק ז״ל זלאַטאָווסקי, צעגעלניאַנא 11,
א אייניקעל פון ר׳ משה ז״ל בלאַוואַט, צעגעלניאַנא 11,
א ברודער פון מנשה זלאַטאָווסקי, צעגעלניאַנא 11,
א שוואָגער פון בעריש קאַהן, קילינסקיעגאָ 49,
אָנגעשטעלטער ביי דער פירמע שמשון פּאָזנאַנסקי פּיעטריקאָווער 38

אויב דער אויבענדערמאָהנטער רפאל זלאַטאָווסקי וועט נישט מקיים זיין דעם פּסק ב״ד פון א׳ תולדות (16 נאָוועמבער) פון הרב ר׳ לייביש ראָזענבערג פון פּאַמאַרסקאַ 4 אין פערלויף פון 3 טעג, וועל איך נישט זיין פערצנטליך פאַר די ווייטערדיגע פאָלגען,

מיט אַכטונג רבקה שלאָמאָוויטש

Naszej drogiej koleżance
POLI HONIŻANCE
z intencji Jej zaręczyn z panem
MOŃKIEM APFELBAUMEM
życzymy różowej przyszłości.
DORKA ROZENBERG i HELA BERCHHOLC

א שטוב מיט א קיך
אדער איין גרויסע שטוב
זוך איך צו דינגען אין
דער געגענד פון דרעוו-
נאָווסקאַ, פּאַדוואַנסקאַ
און לוטאָמירסקאַ, בא
ווענדן זיך צו ווענדען צו
בערלינסקי
קאנסטא טינער 9

Z intencji zaręczyn panny
EDWARDY KRAKAUERÓWNY
córki naszego Prezesa honorowego z panem
MAURYCYM KWIATEM
składamy najserdeczniejsze życzenia. Zamiast kwiatów składamy zł. 50 na dom sierot Zgierska 40.
Zarząd Cechu Fryzjerów
w Łodzi, Piotrkowska 85.

מזל טוב

א הארציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזער טייערע טאָכטער און שוועסטער
פרל. **שרה מאראוויעצקא**
צו איהר חתונה מיט ה׳
מאקס בלומענשטיין
וואס קומט פאָר שבת דעם 27 דעצעמבער 1930 אין פאריז
זאָל איהר לעבענסוועג מיט רויזען בעצירט זיין
מוטער, ברודער אברהם מאראוויעצקי און פאמיליע
יחיאל מאראוויעצקי און פאמיליע

צו דער זילבערנער האכצייט
פון אינזערע ליבע פריינד
דוד און רייזעל שמילעוויטש
ווינשען מיר זיי צו דערלעבען בת׳ך רחבה צו פייערן
די גאָלדענע האָכצייט צוזאַמען מיט זייערע קינדער.
ל. יוכמאַנעק און פרוי
ל. פראוו און פרוי

אהערצליכען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער ליבען ברודער
און שוואגער
יצחק מארגענשטערן און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבע טאָכטער
פרל. צעלא מיט ה׳ מאקס אפמאן
און דעם יונגען פאר ווינשען מיר
א גליקליך צוזאמענלעבען
ראובן ראָטשטאַנעל און פרוי
מ״ה מאיר גאָלדבערג און פרוי
ברודער שמואל מאָרגענשטערן

א הארציגען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער חשובן סטאַרשע פון פלעקער-צעך אין לאָדז
ה׳ בנימין שקלארזש
צו דעם געבורט פון זיין ערשט **אייניקל** און ווינשען
א גרינגע דערציהונג.
אנשטאט בלומען שפענדען מיר 100 זל. פאַר׳ן בעקער-
צעך און 10 זל. פאַר׳ן וועכנערין קליניק ביים „לינת החולים״
אין לאָדז.
מרדכי יעלען און פרוי
עזרא זעליגמאן און פרוי

אונזערע הארציגסטע וואונשען אונזער
ה׳ בערל איצקאוויטש מיט זיין פרוי
צום געבורט פון זייער זוהנעלע
וואלף בענקעל און פרוי,
מענדעל שפיטאלסקי און פרוי,
נח פלאם און פרוי.
60101

Uczenica VII-ej klasy
udziela lekcyj, tanio. Może być za objady.
Dowiedzieć się: KAUFMAN, Narutowicza 25, poprz. of., I p.

צו דער חתונה פון מיין ליבע שוועס-
טער און אינזער פריינדין
פרל. **רבקה בלאכמאן**
מיט ה׳ **משה דוד קראקאווסקי**
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל טוב און
א צופריעדען און גליקליך צוזאַמענלעבען
צעשיא בלאכמאן, פייוויש גרינבוים,
צעשיא פרישער, ירחמיאל בלאנקאָווסקי.

מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע
ווערטע פריינד
ה׳ **אברהם גאטהעלף** און פרוי
דאָנמשע
צו דער ברית-פייערונג פון זייער ניי-
געבוירן **זוהנדעלע.**
זאָל ער אייך האָבען מיט ערבאָכט פיל גליק און
ווינשען אייך א גרינגע דערציהונג.
פריינד:
זיידע ליפמאן שוואך און פרוי,
מאָטעש ווינאַדני און פרוי,
יאָסעל דוד שיינצער און פרוי,
משה דוד העשיקאָוויטש און פרוי,
אפרים זימעל ווינרויב און פרוי,
שלמה דרוקער און פרוי,
סאלעז ליגארס און פרוי.

מזל טוב
צו דער פערלאָבונג פון אינזער ה׳ פריינד
העניעק געלטמאן
מיט פ־ל. **זאשא שפיגעל**
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
מיכאל אפעלבוים און עלה
אברהם יצחק גרינבאַרט
סענדער הורעס

צו דער פערלאָבונג פון
פריילין **זאשא שפיגעל**
מיט הערן **הערש געלטמאן**
ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט.
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען
בעצירט זיין.
אייזיק קלאר און פאמיליע.

ייך כשר!!!
אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בע-
וואוסטען ראָזשינע-ווין „פראגרעס״ 7 א
סא איבערציינט אייך. צו איהר בעדויערט אייך
און אייער פאמיליע פון הנאה האָבען פון ווין.
זיליב רעקלאמע פערקויפען מיר 7 א פלאש
פון ¼ ליטער גוטען ראָזשינען-ווין נאר 65 גר.
א באטשינקע „ „ 1.50 זל.
א קווארט „ „ 2 זל.
בעמערקונג: פאר לעדיגע חזרה פלאשען
צאָהלען מיר 5 גר. פאר ¼ ליטערדיגע פלאש
און 10 גר. פאר באטשינקעס און קווארטען.
אכטונג! צו דער בעקוועמליכקייט פון
די פובליקום בעקומט מען דעם
אויבענדערמאנטע ווין ביי ס. ליפער, נוינער
מארק 8 און ביי ח. בלאנקעט, גלובנא 69
מיט שכטונג
ווייז- און מעהר-פאבריק
„פראגרעס״
אלטער מארק 2, טעל. 184-82
בעמערקונג: מיר בעטן אכטונג צו געבען אויף׳ן
סטאמפּעל.

צו דער פעלאָבונג פון אינזער ל. ברודער
יוסף פישלאוויטש (לאָדז)
מיט פרל. חוה פאזשענטש זוווסקא
(לענטשיק) ווינשען מיר א הערצליכען
מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.
ברודער ישראל פישלאוויטש
און פרוי (בירגאשטש)
שוועסטער הינדע פישלאוויטש
(לאָדז)

אונזער געעהרטען סעקרעטאר ה׳
שלמה פאסזאוועלסקי און פרוי
צום געבורט פון זייער
טעכטער׳ל
ווינשט א מזל-טוב און א גרינגע ערציהונג
די חב״ה
„כנסת צעירים״ בלודז.

מזל טוב ווינשען מיר אונזער ה׳ פריינד
ה׳ **שלמה פאסזאוועלסקי** און פרוי
צום געבורט פון זייער
טעכטער׳ל
זאָל זי אייך האָבען מיטגעבראַכט פיל גליק
בערל איזשביצקי און פאמיליע
יעקב יוסף מאָשקאָוויטש און פאמיליע
שמואל לייב לענטשיצקי און פאמיליע

צו דער פערלאָבונג פון אונזער
פריינדין פרל.
מאניא פאלאנסקא
מיט ה׳ **אברהם אייכענבוים**
ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב
יעקב יוסף שימסיא און פרוי

צו דער פערלאָבונג פון אונזערע
ליבע פריינד
פרל. **מאניא פאלאנסקא**
מיט ה׳ **אברהם אייכענבוים**
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען
פיל גליק
פאמיליע סאַו,
שמואל דוד זינגער

צו דער פערלאָבונג פון אונזער לי-
בען ברודער און שוואָגער
אברהם אייכענבוים
מיט פרל. **מאניא פאלאנסקא**
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב
יוסף אייכענבוים,
פאמיליע ראזענטאל

א פאסטעז
[illegible]
(זאכאריא 63). [illegible]
פון 6—8 אוונט.
פראספעקטען אומזיסט.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס דעם בעסטען דאנק דעם ה׳
אברהם יצחק סקארופא
פאר זיין מנדב זיין גאנץ בראשית פאר אונזער חברה
„מנורת המאור״ צו דער חינוך-פייערונג,
וואס קומט פאר דאָנערשטאָג און זונטאג ד. 28/XII
1930 אין אלטשטעטישען בית המדרש. מיר ווינשען
איהם אריכת ימים בתוך רחבה מיט זיין גאנצע פאמיליע
א גרופע מיטגלידער פון
מנורת המאור

אכטונג, האנדווערקער!

מיר נעהמען שוין אן אויף אויסצופילען
פאטענטען אויף 1931

די קאנצעלאריע איז טעטיג טעגליך אויסער שבת פון 10—2 און פון 5—9 אוו.
קויפט אויס פאטענטען, די צייט איז קורץ!
צענטער. יוד. האנדווערקער פערבאנד אין לאדז פאלודנ. 4

צו דער פערלאָבונג פון אונזער
ליבע שוועסטער און שוועגערין
פרל. **צעשא ראטענבערג**
מיט ה׳ **שלאמעק קארמאזין**
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און
א גליקליכע צוקונפט.
מ. גראסמאן און פרוי.

Z intencji zaręczyn naszej ukochanej
p. **Cesi Rotenberżanki**
z p. **Szlamkiem Karmazynem**
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.
Siostra Mania,
Koleżanka Sala Borzechowska

האנדווערקער-פאריין אין דער פוילישער רעפובליק
אפט. אין לאדזש, וואָלטשאנסקע 19.
היינט, פרייטיק, 8 א זייגער אינאָווענט קומט פאר אין אייגענעם
רעמאנטירטען זאל — דער
איין אינאייניגער אויפטריט פון די בעליב-
טע סינגלער
דוד הערמאן (מעוואַ סטער רעושיסער)
און **יוסף קאמיען** (פרעמיער פון דער ווילנער טרופע)
אין פראָגראם: „גולם״ לייוויק׳ס, „מיטן שטראם״ שלום אש׳ס
שלום עליכם, נאדירס, כוננק ולער און אנדר.
בילעטן צו 1 זל. און 75 גר. פאר מיטגלידער באצייטס צו בעקומען
אין דער קאנצעלאריע פון פאריין.
10146

KLINIKA POŁOŻNICZO-GINEKOL.
D-ra med. **S. Druebina**
6-go Sierpnia 15/17, tel. 153-10
פרייז פון א געבורט מיט ערצטליכער אויפזיכט
און 10-טעגיגער אופענטהאלט אין דער I-טער קלאס 350 זל.
אויף דער II-טער קלאס 250 זל.
ביי יעדען געבורט איז אנוועזנד ד״ר דריבין.

צו דער חתונה פון אונזער פריינד
אבא גרינבוים
מיט פרל. **מלכה קאזמאראוויטש**
ווינשען מיר א גליקליך צוזאַמענ-
לעבען. זאָל אייער לעבענס-וועג מיט
בלומען בעצירט זיין.
שמואל יצחק רינגארט און פרוי

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
9 קאנסטאנטינער 9 טעלעפאָן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 2—11 און פון 5—7. נעמט אויך אן
אין לעטשניצע גדוילעק 17 פון 10—11 און פון 2—5.

פערפלייצונג אין בעסאראביע

40 הייזער איינגעפאלען

בוקארעשט, 25. (ספ. טעל.) צוליב די גרויסע רעגענס איז דער דניעסטער אַרויס פון די ברעגעס. אין דער שטאט טשעטאטיא אַלבאַ זענען כמעט אַלע גאַסען פערפלייצט. 40 הייזער זענען צושטערט געוואָרען. די מאַכט איז צוגעטרעטען צו עוואַקויאירען די שטאט פון דער בעפעלקערונג.

אויסגעשאָכטען א פאַמיליע פון 8 מענשען צוליב הונגער

פאריז, 25. (ספ. טעל.) אין ליאָן האָט אַ הונגער ליידענדער אַרבייטסלאָזער מיט אַ מעסער געשאָכטען זיין פרוי, זיינע 6 קינדער און זיך אַליין. אַלע זענען זיי טויט.

העכער 4 מיליאָן פראָטעסטירטע ווערקסלען.

וואַרשא, 25. (טעלעגראַפיש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) לויט אַן אָפיציעלע אויסרעכענונג זענען אין משך פון יאָהר 1930 פראָטעסטירט געוואָרען אין פוילען 4 מיליאָן, 673,304 ווערקסלען. די סומע בעטרעפט 1 מיליאַרד 142 מיליאָן 998,000 זלאָטעס.

פאלעסטינא איז רשות פון ענגלישען אויסערן־מיניסטעריום

לאָנדאָן, 25. (ספ. טעל.) אויף אַ באַנקעט האָט דעפוטאַט קענוואָרטי געמאָלדט די סענסאַציאָנעלע מיטטיילונג, אַז די פערוואַלטונג מיט פאַלעסטינא וועט אוועקגענומען ווערען ביים קאָלאָניען־מיניסטעריום און וועט איבערגעגעבען ווערען אין רשות פון ענגלישען אינערן־מיניסטעריום.

אויף 18 מיליאָן דאָלאַר

באַנקראָט פון אַן אַמעריקאַנער באַנק

ניו־יאָרק, 25. (ספ. טעל.) עס האָט אָפגעשטעלט די צאָהלונגען די טשעלסי־באַנק, אין וועלכער עס האָבען זיך געפונען דעפאָזיטען אויף 18 מיליאָן דאָלאַר. קליענטען פון דער באַנק זענען געווען הויפּטזעכליך אַרטיסטען און טוער פון דער טעאַטער־וועלט. א גרויסער המון האָט געוואָלט אַטאַקירען די באַנק, פאָליציי האָט אָבער דעם המון פונאַנדערגעטריבען.

צי פערפאלגט מען ציוניסטען אין סאוויעט־רוסלאנד?

אין בערלינער „רול" לייענען מיר:

„איינער פון די אָנגעזעהנע יודישע שריפטשטעלער ה' בריינין איז אויף דער עלטער געוואָרען אַן אויסגעשפּראָכענער סימפּאַטיקער פון באָלשעוויזם. בעזוכענדיג אויף דער איינלאַדונג פון דער סאָוויעטען־מאַכט רוסלאַנד, איז ער דאָרט זעהר גאַסטפריינדליך אויפגענומען געוואָרען און איצט בעזינגט ער סטאַלינס פּאָליטיק אויפ'ן חשבון פון די יודישע ליידען אין סאָוויעטישען גן־עדן, אלס עדות פאר דערויף ווענדט זיך אין לעצטען נומער „ראַזסוויעט" מ. ראָזען צו בריינינ'ען מיט אַן אָפענעם בריף, אין וועלכען ער טיילט איהם מיט ביטערע אמת'ן.

„צ. א. האָט ה' בריינין זיך דערוועגט צו בעהויפּטען, אַז די סאָוויעטען־מאַכט פערפאָלגט לגמרי נישט די ציוניסטען. דערין האָט ער זיך פערזעהליך געקאָנט איבערצייגען, ווען ר'האָט בעזוכט די מינסקער טורמע און האָט דאָרט, ווי אין די שכנות'דיגע שטעט, נישט געפונען קיין איין ציוניסט. ה' ראָזען בעוואונדערט די דאָזיגע נאאיווקייט, וועלכע מוז ברענגען די שרעקליכסטע פערדאַכטען, ווייל אַזאַ נאאיווקייט שטייגט אַריבער אַלע דערלאָזבארע גרענ־ניצען. ראָזען ברענגט אַ בריף פון אַ געוויסער בלאַט, וועלכע געפינט זיך איצט אין די טורקעסטאַנער סטעפּעס.

„דער דאָזיגער בריף — שרייבט „רול" — איז אַ שרעקליכער דאָקומענט און מ'קען נישט נישט מסכים זיין מיט ראָזע'ן, אַז דאָס איז אַ הייליגער פּאַטש דעם אַלטען יודישען שרייבער, וועלכער האָט אַזוי לייכטזיניג פערשוועכט זיין רעפּוטאַציע".

שייטלען

מאָדערנע צו זעהר ביליגע פרייזען צו בעקומען ביי די פריזיערקע ר. האַמבורגער קאָם ענגע 20

פראָנט געוועלב. ב. זמ. עס ווערט געגעבען צוגעפּאַסט צו די אייגענע האָר.

10130

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאג, דעם 26־טען דעצעמבער.

10.15 טראַנסמיסיע פון דער גאָטעס־דינסט אין דער פּויזענער קאַטעדרע, 11.58 צייט סיגנאַל, טאָג־פּראָגראַם, קינאָ־ און טעאַטער־רעפּערטואַר; 12.10 סימפאָנישער פריהמאָרגען; 16.00 מוזיק פון וואַרשא; 16.20 טראַנסמיסיע פון פּויזען, אוידיציע פאַר קינדער; 17.00 פּאַרלעזונג; 17.15 גראַמאָפאָן־פּליטען; 17.25 אַנגעזאָגטע און ניאַליכע אינפאָרמאַציעס; 17.40 קאָנצערט פון וואַרשא; 19.00 פעשידענעס; 19.25 ליטעראַרישע אוידיציע פון וואַרשא; 20.00 מוזיקאַלישער געשפּרעך; 20.15 קאָנצערט מיט'ן אָנטייל פון וואַרשאַווער סימפאָנישען אָרקעסטער, קאָמוניקאַטען, טאַנץ־מוזיק.

מעלדונגען

„החלוץ המרכזי", צגלנינה 4.

אַלע חברים־רות ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען שבת 27/12 ד. ח. 5,30 צו אַ שיחת חברים דער ועד.

אָוונט־קורסען ביי דער יוד. האַנטווערקער צענטראַלע זשעלאָנאַ 10אַ.

ס'ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען צו די אָוונט־קורסען פאַר דערוואַקסענע מיט דער יודישער אונטעריכט שפּראַך אויף וועלכע ס'וועט געלערנט ווערען: יודיש, פּויליש, רעכענען, נאַטור־וויסענשאַפט, געאָגראַפיע יודישע און אַלגעמיינע געשיכטע דער אָפצאָהל איז אַ מיניטמאַלער. איינשרייבען זיך און אינפאָרמאַציעס קריגען, קאָן מען אין סעקרעטאַריאַט פון האַנטוו. צענטראַלע זשעלאָנע 10אַ יעדען טאָג פון 8 ביז 10 אָוונטס.

זינגט די נייעסטע ראַנ:
„Serenada Pasterska"
„Kto tak jak ty całuje słodko"
מאַרש פון דער אַלטער גוואַרדיע
און אַנד. ליבּ־לידער אין פילם א.נ.

RAMON NOVARRO

(PORUCZNIK Armand)

פּאַרוטשניק אַרמאַנד

הייליגט אויך
פּאַלג טעג!
דער אָבנאָז פון די פ־ו־ען, דער אונגעוועהנל. אַק יאָר

דאָס איז אַ הויך אַרטיסטישע קינאָ־קרעאַציע פון'ם בעקאַנטען אַקטיאָר Ramon Novarro אלס „פּאַרוטשניק אַרמאַנד"

קלאַנג־פּילם קינאָ־טעאַטער

GRAND-KINO

אָנהייב פון די סעאַנסען אין געוו. 4, 6, 8 און 10.15 אָוונט. שבת און זונטאַג — 12 ביז 10.15 אוו. לעצטער סעאַנס ווייגער בייטאָג.

ראַנגיעריגער גערינבטס־סעקרעטאַר

ערטיילט און פערלעדיגט אַלערליי
ביטעס, אַנקלאַגעס און קלאַוזולעס
ספּעציאַליסט אין מיליטער־ענינים.
שנעלער אויסקויף פון פאַטענטען און רעגיסטראַציע־קאַרטען אויפ'ן יאָהר 1931

ב. מאָז, 10 פּיעטריקאַווער 10

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט טייל איך מיט, מיט מיינער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיין באַל־טואַלעטען־אַטעליער איז איבערגעטראָגען פון זגערזשער 28 אויף פּלאַץ קאָשטשעלני 4 טעל. 141-35 און בארג אויס זעמליכע באַל־טואַלעטען ווי אויך הופּה־קליידער פון די נייעסטע פאַסאָנען צו מעסיגע פרייזען. סאָלידע בעהאַנדלונג.

איך עמפּפעהל מיך ווייטער דער געעהרטער קונדשאַפט מיט אַכטונג

S. GLIKSMAN

Pracownia oraz Wypożyczalnia sukien

Plac Kościelny 4, tel. 141-35

STUDENT

Uniwersytetu Warszawskiego (polonista udziela lekcji polskiego, francuskiego i niemieckiego Polskiego wyucza dorosłych specjalną metodą. Przygotowuje do gimnazium, ratuje zagrożone promocje Uczy grupami ZALCMAN Aleksandrowska 24.

44 וויכטיג פאַר מחותנים! 44

קויפט נישט קיין מעבעל בעפאַר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל געשעפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאַנסקאַ (רלוגאַ) 44

טעל 162-56

נאָר ביי מיר קענט איהר קריגען פּערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג

44 בימט: כ קויף און ניטצט מעבעל, דיוואַנעס, פעלצען א. ז. וו. קומט און איבערצייגט אייך! 44

Doktór KLINGER

ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט ווענער שע און האַר־קראַנקהייטען

ANDRZEJA 2, tel. 132-28

צוריקגעקעהרט

נעהמט אָן פון 9 ביז 11 און פון 5 ביז 8 אָוונט אין „לעטשניצע פּיעטריקאַווער 62" פון 1 2 נ"מ.

OBWIESZCZENIE.

Dyrekcja Towarzystwa Kredytowego miasta Łodzi podaje do wiadomości PP. posiadaczy kuponów od listów zastawnych Towarzystwa 4 i pół procentowych, 5 procentowych i 8 procentowych, że przypadająca do zapłaty za pomienione kupony, poczynając od 2-go stycznia 1931 r. suma złotych 2.797.500, wypłacona będzie posiadaczom kuponów przez Bank Polski w Warszawie i wszystkie jego Oddziały bez jakichkolwiek odliczeń i prowizji, jak również – przez Kasę Towarzystwa Kredytowego m. Łodzi przy ulicy Pomorskiej pod Nr. 21. Przy tem nadmienia się, że dla zapewnienia większej sprawności wymiany i uniknięcia natłoku interesantów, kupony styczniowe 1931 roku, mogą być składane w Kasie Towarzystwa już poczynając od dnia 28-go grudnia r. b.

DR. MED.

L. Pikielny

אוראַלאָג

ספּעציאַל אַרצט פאַר נירען, בלאָז און אורין־קראַנקהייטען.

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעמט אָן פון 1-12 און פון 7-4 אוונט.

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, שטאַרקמאַכען פון די פלייצעס און גלידער

לעטשניצע

„Unitas"

פּיאָטרקאָווסקאַ 19 טעל. 111-78

ווענעריען־אַנשטאַלט

אונטער דער לייטונג פון ד"ר מעד. H. BERGSON

נעמט אַן געבורטען:

I קלאַס פּרייז	300	זל.
II קלאַס	175	(מיט פערהיטונגס־
III קלאַס	100	) מיטלען

Dr. med. M. LERNER

ספּעציאַליסט פאַר קינדער־קראַנקהייטען

זאַכאָדניאַ 64, טעל. 113-09

נעהמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

מאָטאָרען עלעקטרישע נייע און גענוצטע

צו פאַבריקס־פּרייזען.

רעפּעראַטור־ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאָטאָרען און דינאַמאָ־מאַשינען.

עלעקטרישע אינסטאַלאַציעס

פון קראַפט, ליכט, סיגנאַליזאַציעס, פיהרט אויס

Przedst. Inż. Elektro-Mechan.

M.RAK, Zawadzka 12 tel. 214-11

נייער קאָנצערט־זאַל

3 פּיראַמאָוויטשאַ 3 (פריהער אַלגינסקאַ)

וויכטיג פאַר מחותנים!!!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז דער נייער רעמאָנטירטער זאַל פּיראַמאָוויטשאַ 3 איז צו פערמיטען אויף חתונות, בעלער און רעוטען צו ביליגע פּרייזען. צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט ביי ח. ימאַנוויטש. מיט אַכטונג די אינהאַבער.

עקסטראַ טעלעגראַמע!

מיט 25 פּראָצ. ביליגער

מעבעל

פאַבריקפּרייז מיר פערשידענע

מיט לאַנגיעהריגער גאַראַנטיע. — מיר מישען אויס אַלט מעבעל אויף נייע צו ציגטיגליכע פּרייזען.

1 וואָלטשאַנסקאַ 11

ביי ווייגאַלד און ווייגבלום

געדענקט דעם אַדרעס!

Dr. med. B. Robinson

פּיעטריקאַווער 10, טעל. 131-86

דער שטורם אין קהלה

ארום דער בעהייצונג און בעשפּייזונג־אַקציע

מיטוואָך ביינאַכט איז פאָרגעקומען די צווייטע זיצונג פון דער קהלה. צו דער זיצונג אויף וועלכער ס׳האָט געזאָלט בעטראַכט ווערען דער ביודזשעט זענען די לינקע דאָזאָרעס נישט געקומען. ס׳זענען אויך נישט געקומען די „אומפּאַרטייאישע דאָזאָרעס און אַדוו. ווייצמאַן וועלכער איז נישט אין לאָדז. אַנוועזענד זענען געווען בלויז די אגודה דאָזאָרעס און פון דער אָפּאָזיציע דער איינציגער ה׳ האָפמאַן.

נאָכדעם ווי פּרעזעס מינצבערג עפענט די זי־צונג טרעט מען צו צו בעהאַנדלען דעם

ביודזשעט

אין דער צווייטער לעזונג. דאָס פונאַנדערשיקען דעם ביודזשעט, ווי ער איז אָנגענומען געוואָרען דורך דער ביודזשעט־קאָמיסיע ווערט בעטראַכט פאַר דער ערשטער לעזונג. פּרעזעס מינצבערג ווייזט אָן אין זיין איינליייטונג אַז צוליב דער קריטישער צייט האָט מען געמוזט דעם ביודזשעט רעדוצירען.

דערויף טרעט אַרויס דאָזאָר האָפמאַן וועלכער ווייזט אָן, אַז

טראָץ דער שווערער צייט האָט מען אַנגאַזשירט נייע מורי הוראות

וואָס מ׳זאָלט זיך איצט דערווייל געקענט בעגעהן אָהן זיי. דאָס האָט אָבער געמוזט געשעהן צוליב פּאָליטיקעריי, און די בעפעלקערונג וועט מוזען ליי־דען דערפון און אויסטראָגען אויף איהרע פּלייצעס. ער פּראָטעסטירט געגען דעם, וואָס גראָד אין דער איצטיגער שווערער צייט האָט מען פערקלענערט די פּאָזיציע אויף קויהלען־שטיצע ביז 25 טויזענד זל. אַנשטאָט די 40 טויזענד ווי ס׳איז געווען פאַר־אַיאָהרען און שלאָגט פאַר די פּאָזיציע צו פער־גרעסערען.

פּרעזעס מינצבערג ערקלערט דערויף, אַז ווע־גען דעם וועט מען רעדען ביים בעהאַנדלען די איינצעלנע פּאָזיציעס.

ביים בעהאַנדלען די איינצעלנע פּאָזיציעס, שווימט אַרויס

די פראגע וועגען די הכנסות

וואָס די קהלה וואָלט געקענט האָבען און האָט נישט פון איהר פערמעגען אויף זאַכאָדניע 26, וואָלבאָרסקאַ 8 א.אַ.וו. עס שטעלט זיך אַרויס אַז דער „פּאַכטער" פון דער מקוה אויף זאַכאָדניע 26, דער יוד, וואָס האַלט אַ האַלץ־לאַגער אויפ׳ן קהלה־פּלאַץ זאַכאָדניע 26 צאָהלט נישט קיין גראָ־שען און די קהלה צאָהלט אַפילו די שטייערען פאַר׳ן פּלאַץ. עהנליך איז מיט׳ן פּלאַץ אויף וואָלבאָרסקאַ 8: אויף דעם פּלאַץ וואָס געהערט צו דער קהלה געפינט זיך אַ שחט־הויז. די שוחטים כידוע פער־דינען גאַנץ פיין, אָבער פאַר׳ן פּלאַץ צאָהלען זיי נישט דער קהלה קיין גראָשען. דערביי ווערט דער־צעהלט אַנ׳אינטערעסאַנטער פאַל, וואָס כאַראַקטע־ריזירט די בעציהונגען:

איינער פון די שוחטים ס. איז אויך אַ שטרימף פאַבריקאַנט, און האָט זיין פאַבריקעל אויף פּאָמאָר־סקאַ אַלס פאַבריקאַנט האָט ער בעקומען צו בע־צאָהלען פופציג זל. שטאַט. ער האָט זיך בעמיהט און מ׳האָט איהם דעם שטאַט פערקלענערט אויף 15 זל. האָט דער תקיף נישט געוואָלט בעצאָהלען און האָט דערפיהרט דערצו, אַז מ׳האָט איהם פערקויפט אויף ליציטאַציע 2 שענקלעך. איז ער דאַן אַרויפ־געקומען אין קהלה, געמאַכט אַ וויסטען סקאַנדאַל און געפאָדערט אַז די קהלה זאָל איהם בעצאָהלען פאַר די שענק.

נאָך די אויפקלערונגען פון דאָזאָר פליוואַצקי איז בעשלאָסען געוואָרען אויפצופאָדערען די ווירט שאַפט־קאָמיסיע זי זאָל אין דער קירצעסטער צייט ברענגען אין אָרדנונג דעם ענין מיט די אָפּצאָהלונג פאַר דער מקוה און די פלעצער אויף זאַכאָדניע 26 און וואָלבאָרסקאַ 8. נאָכ׳ן ערלעדיגען אַ רייה פּאָזיציעס איז מען געקומען צו דער פראַגע וועגען

קויהלען־אַקציע

דאָזאָר האָפמאַן האָט אָנגעוויזען, אַז אַנשטאָט צו פערקלענערען די שטיצע פאַר די אָרימסטע זאָל מען בעסער אויסנוצען די הכנסות־קוועלען פון דער קהלה. וועלכע זי קען האָבען פון איהר פער מעגען און נישט מאַכען קיין נישט נויטיגע אויס־גאַבען. די אַמביציעס פון פערשידענע גרופּען, וואָס געהערען צו דער מעהרהייט ווערען אַלץ גרעסער און די מעהרהייט פערטאַכלעוועט דעם קהלשען גראָ־שען. ער פאָדערט קאַטעגאָריש צו פערגרעסערען די פּאָזיציע אויף קויהלען־שטיצע ביז פערציג טויזענד זל.

פּרעזעס מינצבערג איז ענדליך מסכים דערויף בתנאי אַז פון דעם פאָנד זאָל מען אַרויסגעבען נישט נאָר קויהלען נאָר אויך בעשפּייזונג און שטי־צע אי מזומן. דער פאָרשלאָג ווערט אָנגענומען.

דאַן טראָגט אַריין דאָזאָר האָפמאַן אַ נייעם פאָרשלאָג — צו בעשטימען 5.000 זל.

פאַר די האַנדווערקער וואָס דאַרפען זיך עקזאַמינירען אויף מייסטער

און האָבען נישט צו בעצאָהלען די עקזאַמענאַציאָנס טאַקסע — 140 זל. נאָך אַ קורצע אויפקלערונג וועגען דער נויטיגקייט און דרינגליכקייט פון דער שטיצע, ווערט דער פאָרשלאָג אָנגענומען.

וכוח האָט אַרויסגערופען די פראַגע וועגען אַ סובסידיע פאַר דער „שלום־עליכם־שולע" וועלכע ס׳האָט איצט איבערגענומען די געזעלש. „יבנה". פאַר׳ן רוב אינסטיטוציעס זענען געבליבען די זעל־בע סובסידיעס וואָס פאַראַיאָהרען. „יבנה" האָט גע האָט 800 זל. און די שלום־עליכם־שולע 700 זל. איצט איז בעשטימט געוואָרען צוזאַמען פאַר יבנה— 1200 זלאָטעס.

דאָזאָר וואָידיסלאַווסקי האָט אַפילו שטאַרק אָפּאָנירט געגען דעם בעשלוס, אָבער ער איז דאָך אָנגענומען געוואָרען.

אַ ביסעל אַ הייסערען וכוח האָט שוין אַרויס־גערופען דער פאָרשלאַג פון דאָזאָר זאַמערפעלד, אַז פאַר דער סטריקאָווער ישיבה בית אהרן אין זגערזש, זאָל מען בעשטימען דריי טויזענד זל. פּרעזעס דעפּ. מינצבערג האָט אָנגעוויזען, אַז נייע פּאָזיציעס וועלען דורכ׳ן מיניסטעריום געשטראָכען ווערען. אָבער למען השלום איז ער גרייט געוועזן צו בעשטימען טויזענד זלאָטעס. דאָזאָר זאַמערפעלד איז דערויף נישט מסכים און ס׳איז געקומען צו אַ וואָרט־וועקסעל צווישען איהם און די „שונאים פון די סטריקאָווער". נאָך אַנ׳אָפּשטימונג אָבער האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז פאַר דער פּאָזיציע פון טויזענד זל. האָבען געשטימט בלויז פּרעזעס מינצ־בערג און דאָזאָר האָפמאַן, אַלע אַנדערע האָבען געשטימט פאַר דריי טויזענד זל. און דאָזאָר זאַמער־פעלד האָט ערקלערט, אַז קיין צוטרוי צו דעם רע־זולטאַט האָט ער נישט. די אָנגענומענע פּאָזיציע קען אויך געשטראָכען ווערען. דעריבער זאָגט ער אויב ער וועט נישט בעקומען „אויפ׳ן טיש" די דריי טויזענד זל. וועט ער צו די ווייטערדיגע זיצונגען נישט קומען.

ביים בעטראַכטען די אָפּטיילונג פון

בית הקברות

האָבען די דאָזאָרעס פליוואַצקי פּרעזעס מינצבערג א. אַבד. אָנגעוויזען, אַז דאָרט הערשט אַנ׳אַנאַרכי־נונג און די בעאַמטע רייסען פון טויט און לעבעדיג אַזוי, אַז מ׳זאָל געדאַרפט אָנקומען ביז צו קינ־דיגונגען.

געגען דעם איז אַרויסגעטרעטען דאָזאָר האָפ־מאַן, ער האַלט אַז ס׳איז נאָך פערהאַן „זעהר פיל פּויסצובעסערען" ביז צו דער קינדיגונג, מ׳דאַרף זיך נישט דעקען מיט ענערגישע שריט, און די ענערגיע ליבער אָנווענדען ביים ברענגען אין אָרד־נונג די אָנגעלעגענהייט פון זאַכאָדניע 25 און וואָל־באָרסקאַ 8. ס׳זענען נאָך בעריהרט געוואָרען די פראַגען וועגען לויבען פאַר אייניגע אָנגעשטעלטע אָבער אַלע פּאָזיציעס זענען געבליבען אונפערענ־דערט. דערויף איז די זיצונג אַרום 3 אַ זייגער ביינאַכט געשלאָסען געוואָרען.

פאַרוואָס בעטייליג איך זיך נישט אין די בודזשעט־דעבאַטען פון דער קהלה־פערוואַלטונג?

(אַנ׳עפענטליכע ערקלערונג פאַר. דער לאָדזער יוד. אַרבייטערשאַפט און אומפּערמעגליכע מאַסען)

אויף דער זיצונג פון דער קהלה־פערוואַלטונג דעם 7־טען דעצעמבער האָב איך — אין צוזאַמענ־האַנג מיט׳ן איצטיגען געוואַלדיגען שווערען קריזיס צוליב וועלכען טויזענדער אַרבייטער און אומפּער־מעגליכע ביי אונז אין שטאָט גייען אויס פון הונ־גער און נויט אין פּאַקטישען זין פון וואָרט, און בעת וועלכען ס׳איז נישטאָ קיין שטיקעל קויהל, מיט וואָס צו דערוואַרימען די וואוינונגען, אין וועל־כע מ׳פריהרט אַזוי ביטער און שווער — פאָרגע־שלאָגען אַז די קהלה־פערוו. זאָל אונטערנעהמען אַ בעהייצונגס־ און בעשפּייזונגס־אַקציע פאַר דער לאָד־זער ליידענדיגער יודישער בעפעלקערונג.

דעם דאָזיגען פאָרשלאָג האָט די פערוואַלטונג אָנגענומען און בעשלאָסען, אַז דאָס פּרעזידיום פון דער פערוואַלטונג, צוזאַמען מיט׳ן פאָרזיצענדען פון דער סאָציאַלער הילף־קאָמיסיע זאָלען אין פערלויף פון 8 טעג צושטעלען דער פערוואַלטונג אַ גענויעם פּראָיעקט ווי־אַזוי די אַקציע אַדורכצופיהרען.

דער פאָרזיצער ה׳ לייבל מינצבערג האָט אָבער דעם בעשלוס סאַבאָטירט!

אַ זיצונג פון דער פערוואַלטונג האָט ער ערשט גערופען אויפ׳ן 23־טען דעצעמבער (זעהר ווי אין צוויי וואָכען אַרום) און אויף דער דאָזיגער זיצונג אַפילו נישט אוועקגעשטעלט אויף דער טאָג־אָרד־נונג די פראַגע וועגען דער בעשפּייזונג און בעהיי־צונגס־אַקציע.

אויף מיין אָנפראַגע פאַרוואָס ס׳געפינט זיך נישט אויף דער טאָג־אָרדנונג די פראַגע וועגען דער אַקציע, האָט ה׳ לייבל מינצבערג געענטפערט, אַז דאָס פּרעזידיום מיט׳ן פאָרזיצער פון דער סאָ־ציאַלער הילפס־קאָמיסיע (דאָס זענען די ה״ה לייבל מינצבערג, הענעך בערגער און אַדוואָקאַט ווייצמאַן) האָבען בעשלאָסען דערווייל נישט צו פערנעהמען זיך מיט דער בעהייצונגס־ און בעשפּייזונגס־אַקציע, נאָר אָפּוואַרטען די צייט, ביז דער בודזשעט וועט ווערען אָנגענומען, ווייל אין בודזשעט איז דאָ אַ געוויסע סומע אויף קויהלען.

איך האָב ווייטער פערלאַנגט, אַז די פערוואַל־טונג זאָל די פראַגע תיכף בעטראַכטען און דאָס צו־ליב צוויי אורזאַכען: ערשטענס, קען מען אַפילו קיין איין טאָג נישט וואַרטען. ווייל די נויט איז געוואַלדיג גרויס, דער ווינטער איז שוין דאָ מיט זיין גאַנצער גרויזאַמקייט, פאַר דער אָרימער בעפעל־קערונג; און, צווייטענס, ס׳וועט נאָך דויערען אַ היפּשע צייט ביז דער ביודזשעט וועט אָנגענומען ווערען און נאָך לענגער ביז זיינע פּאָזיציעס וועלען קענען ווערען רעאַליזירט אַזוי, אַז ס׳קען אַרויס־קומען אַז דאָס ביסעל קויהלען זאָל דער פּראָ־לעטאַריאַט מענש בעקומען אין בעסטען פאַל אויף פּסח אָדער גאָר אויף שבועות.

די פערוואַלטונג האָט אָבער מיין פאָרשלאַג אָפּגעוואָרפען.

איך האָב דעריבער אָפּגעגעבען פאָלגענדיגע דערקלערונג:

„דאָס אָננעהמען פון אייך מיין פאָרשלאַג וועגען אַ בעהייצונגס־ און בעשפּייזונגס־אַקציע פאַר דער אַר־בייטער און אָרימער יודישער בעפעלקערונג אין לאָדז אויף דער זיצונג פון 7־טען דעצעמבער איז געווען נישט מעהר ווי אַ פּשוטע צביעות און אַ שווינדעל. איהר האָט דעמאָלט דעם פאָרשלאָג אָנ־גענומען, ווייל איהר האָט אויפ׳ן אָרט נישט גע־פונען קיין מיטלען ווי־אַזוי זיך אַרויסצודרעהען זיך דערפון. איצט אָבער לאָזט איהר אַליין אויס דעם פאָרשלאַג, וועלכען איהר גופא האָט אָנגענומען איהר טוט עס דערפאַר, ווייל אייך זאַטע, גבירישע יודען געהט נישט אָן די נויט, דחקות און קעלט פון דער אָרעמער יודישער בעפעלקערונג. אייך געהט נישט אָן, וואָס הונדערטער און טויזענדער קינדער ווערען פערפרוירען פון קעלט, געהען אויס פאַר אַ שטיקעל ברויט.

איהר פערנוצט די געלדער פון שטאָט וואָס איהר נעהמט ביי דער גאַנצער יודישער בעפעלקע־רונג אָהן אונטערשייד פון אָרים און רייך, בלויז פאַר אייערע כלי־קודש און סתם שיינע יודען. גענוג איז דער פאַקט, וואָס די גמינע צאָהלט אויס 138 טויזענד גילדען אַ יאָהר, ווען געזעצליך האָט זי רעכט אויסצוצאָהלען נאָר 58 טויזענד, אַלזאָ, פון געלדער, וואָס זענען בעשטימט פאַר סאָצ. הילף אַכציג טויזענד גילדען אַ יאָהר, צאָהלט איהר אויס נישט געזעצליך 14 דינים, און דאָס אין אַזאַ צייט, ווען הונדערטער, טויזענדער אַרבייטסלאָזע און סתם אָרימע קלאַפּען אָן די טירען אין דער קהלה, און בעטען הילף מיט אַ ווייטאָג אין האַרצען, מיט אויסגעוויינטע אויגען, אַז ביי זיי אין דער היים ראַנגלט זיך ביי ווענען אַ קינד, ביי ווען אַ פאָטער אָדער מוטער מיט׳ן טויט און ס׳איז נישטאָ אויף קיין דאָקטאָר, אויף אַ מעדיצין, ס׳איז נישטאָ קיין ביסעל מילך, אָדער אַ שטיקעל קויהל אויף אָפּצוקאָכען אַ ביסעל וואַסער, און זיי אַלע ווערען פערטריבען פון קהלה־לאָקאַל. פאַר זייערע גע־שרייען זענען אייערע הערצער פערשטיינערט! די דאָזיגע פּאָליטיק אייערע איז אַ בעוואוסטזיניגע און אַנ׳אויסגערעכענטע.

איהר גיט אויס צעהנדליגער טויזענדער גיל־דען אויף דינים און כלי־קודש, איהר זאָלט זיי שפּע־טער קענען אויסנוצען צו אייערע [illegible]. האָבען דאָך אייערע כלי־קודש אין צייט פון דער וואַהל־קאַמפּאַניע אַרויסגעלאָזט קול־קורא׳ס און גערופען צו שטימען פאַר די מינצבערגס און לעווינס. גע־פינט זיך דאָך אין פּראָטאָקאָל פון דער זיצונג דעם 7־טען דעצעמבער אַ דערקלערונג פון ה׳ פליוואַצקי אַז ער שטימט דערפאַר צו געבען נאָך 2 מורי־הור־אָה׳ס 15 טויזענד גילדען אַ יאָהר, ווייל דאָס איז געווען אַנ׳אָפּמאַך צווישען דער אגודה און אַ־לעקסאַנדערער, בעת דער וואַהל־קאַמפּאַניע צום סיים".

ביי אַזאַ אָפּענער הפקרות פון בערויבען די ברייטע מאַסען אַרבייטסלאָזע און אָרימע, לאָזען זיי אויסגעהן אין הונגער, נויט און קעלט און דאָס בערויבטע געלט אָפּגעבען איינציגע כלי־קודש, ביי אַזאַ לאַגע קען איך נישט נעהמען קיין אָנטייל אין דער ביודזשעט־דעבאַטע פון דער קהלה־[illegible] טונג און דאָס אַלץ וויל איך צו־וויסען געבען דער אַרבייטענדיגער און אָרימער בעפעלקערונג פון אונ־זער שטאָט.

אפרים א יעזר זעלמאַנאָוויטש.

מיטגליד פון דער בונדישער פראַקציע
אין דער קהלה־פערוואַלטונג.
לאָדז, דעצעמבער 1930.

ערקלערונג פון פועלי־ציוניסטישען דאָזאָר ציטרינאָווסקי

וועגען דער אומלעגאַלקייט פון דער קהלה־פערוואַלטונג

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט איז אויף דער דינסטאָגדיגער זיצונג פון דער קהלה־פערוואַלטונג אָפּגעוואָרפען געוואָרען דער פאָרשלאַג פון די אַר־בייטער־דאָזאָרעס: זעלמאַנאָוויטש (בונד) און ציט־רינאָווסקי (פועלי ציון) כ׳זאָל באַלד בעהאַנדעלט ווערען די פראַגע וועגען שוין אַדורכפיהרען די קויהלען־אַקציע. זיי האָבען דאַן פערלאָזט, אַלס פּראָטעסט די זיצונג און צוליב דעם, וואָס ס׳איז נישט געווען קיין קוואָרום, איז די זיצונג געשלאָסען געוואָרען.

איצט גיט מען אונז איבער דעם אינהאַלט פון דער פועלי־ציוניסטישער ערקלערונג, וואָס איז אַ־רייגעטראָגען געוואָרען אין פּראָטאָקאָל און וואָס דער אָפיציעלער קאָמוניקאַט האָט נישט איבער־געגעבען:

„פינף חדשים זענען קיין זיצונגען פון דער פערוואַלטונג נישט גערופען געוואָרען. אויף דער לעצ־טער פערוואַלטונגס־זיצונג האָט דער פּרעזעס מיט זיין מעהרהייט אין דער פערוואַלטונג אַנגאַזשירט אַ פרישן האַלב טוץ שטריימלעך און פאַר זיי בעשטימט צו 600 זל. א חודש פּענסיע. היינט בעת אַזאַ שווערען קריזיס וועלכען לאָדז לעבט אַדורך ווען ס׳האָט זיך אָנגעהויבען אַזאַ שווערער ווינטער און די יודישע אַרבייטער און אָרי־מע מאַסען געהען אָפּ אין בלוט, האָט די יודישע גמינע נישט קיין אַנדערע אויסגאַבען ווי אַרויס־וואַרפען פרישע 10־ער טויזענטער זל. פאַר די כלי־קודש.

דעם פאָרשלאַג וועגען אַדורכפיהרען אַ קויהלען און בעשפּייזונגס־אַקציע האָט די אגודה־מעהרהייט געהאַט די דרייסטקייט אָפּצוּוואַרפען.

דער פּרעזעס וויל האָבען דעם בודזשעט און איז גרייט אַריינצושטעלען א סום אויף דער קויהלען־אַקציע אָבער אויסטיילען די קויהלען־אַק־ציע בעזונדער וויל ער נישט. זאָלען די אָרימע לייט וואַרטען אַפילו ביז פּסח. „מיר די פּוע״צ־פראַקציע אין דער קהלה זענען געוואונגען צו פּראָטעסטירען געגען אַ גאַנצער רייה עוולה׳ס וואָס די אגודה איז בעגאַנגען די לעצטע צייט.

1) די אגודה האָט אין פערלויף פון די לעצ־טע אַנדערהאַלבען יאָהר אַנגאַזשירט ביז 14 נייע מורי־הוראות און דער־מיט פערטאַכלעוועט 10־נער טויזענדער זל. אויף פאָלקס־פיינדליכע צוועקען.

2) דער פּרעזעס האָט זיך דערלויבט אָפּצו־שטעלען די אַרבייט פון דער פערוואַלטונג אויף 5 חדשים און באַלעבאַטעוועט אין דער קהלה ווי אין אַנ׳אייגענעם פּאָלוואַרק.

3) פון די בודזשעטען פאַר די יאָהרען 1929—1930 זענען ספּעציעל אויסגעשטראָכען געוואָרען די פּאָזיציעס וועלכע זענען געווען בעשטימט פאַר אינסטיטוציעס מיט אַ וועלטליכען כאַראַקטער.

4) די וואַהלען פון דער איצטיגער פערוואַלטונג מיט איהר פּרעזעס בראש זענען דורך דעם העכסטען גערי־כט געפּסלט געוואָרען און די אגודהשע פער־וואַלטונגס־מעהרהייט וויל נישט הערען פון אַוועק־לייגען די מאַנדאַטען.

5) די בעציהונג אייערע צו אונזערע פאָרשלאַ־גען וועגען אַדורכפיהרען אַ קויהלען און בעשפּיי־זונגס־אַקציע דעם היינטיגען ווינטער, איז א חוזק איבער דער נויט, הונגער און קעלט, וואָס הערשט אין די שטיבען פון דער יודישער אָרימקייט.

אלס פּראָטעסט געגען דעם אַלעם האָבען אונ־זערע פאָרשטעהער באָיקאָטירט די זיצונגען פון דער פינאַנץ־ און בודזשעט־קאָמיסיע; צוליב דיזעלבע מאָטיווען וועלען מיר נישט אַנטיילנעהמען אין די אַרבייטען פון בודזשעט פאַר׳ן יאָהר 1931. איך פערלאָז צוליב די אַ״ג טעמים די זיצונג און קוועס־טיאָניר דעם קוואָרום".

בוכהאַנדלונג, בערלינסקי
נוצט אויס די געלעגענהייט!
10 בענדער אַנאַטאָל פראַנס פריהער 75 ז״.
יעצט נאָר 25, נעארג פינק מיך הוינעיט אָנ־שטאָט 9 נאָר 4.50 אויך קען מען בעקומען
אַלע אויסגאַבען פון קאָאָפּעראַטיוו ביכער, קלעצקין, קולטור ליגע, בזוזאַ, יאַטשקאָווסקיס פאָלקס ביבליאָטעק, גיטלין, גאָלדפאַרב און אַלע אויסלענדישע אויסגאַבען, אַמעריקאַנער אין בערלי־נער און סגאָבען, אַ ספּעציעלער אויסוואַהל פון פּיעסען און בילדער
צו בעקומען
אַלטשטאָט 12 אין הויף ביי נ. בערלינסקי

Dr. Różaner
ספּעציאַליסט פון הויט און ווענערישע קראַנק־הייטען און קינדערלאָזיגקייט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעלעפאָן 128 98
נעמט אָן פון 8—10; 5—8 אָוונט
ספּעציעלער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען

אַ בעשולדיגונגס-אַקט

געגען דער ענגלישער פּאָליטיק אין ארץ-ישראל

וויכטיגע דאָקומענטען פּערעפענטליכט דורך ד"ר סטעפען וויז

ניו־יאָרק.

אין ברענטאנאס, איינער פון די וויכטיגסטע אַמעריקאַנער פערלאַגען, איז איצט ערשינען אַ בוך, וועלכעס וועט פערבלייבען אַ היסטאָרישער דאָקו־מענט בנוגע ענגלאַנדס פּאָליטיק אין שייכות מיט פּאַלעסטינא, דאָס בוך טראָגט דעם נאָמען „דער גרויסער פערראַט". דאָס איז אַ זעהר שאַרפער בעשולדיגונגס־אַקט. די מחברים זענען ד"ר סטי־פען ס. וויז און דזשייקאָב דע־האַאַז. זיי בעגליי־טען זייערע רייד מיט אַ גאַנצע רייה דאָקומענטען, אין שייכות צו לאָרד פּאַספילדס טרויעריג־בע־ריהמטען „ווייסען בוך". קלאָר און שאַרף ווערט אין בוך אַרויסגעבראַכט, אַז דאָס דאָזיגע ווייסע פּאַפּיר ברעכט ענגלאַנדס אָפּמאַך מיט די פערבינ־דעטע רעגירונגען, צווישען זיי די פעראייניגטע שטאַטען, בנוגע דער יודישער נאַציאָנאַלער היים.

דאָס בוך איז פול מיט דאָקומענטען און נעהמט אַרום די גאַנצע געשיכטע פון דער ענגלישער פּאַ־לעסטינא־פּאָליטיק פון דעם 2־טען נאָוועמבער 1917 ביז דעם פערראַט דעם 20. אָקטאָבער 1930, — פון באַלפור ביז פּאַספילד. עס ווערט צוו. אַנד. געבראַכט אַן׳אינטערעסאַנטער מעמאָראַנדום, וואָס דער בריטישער אמבאסאדאר אין פּעטראגראַד האָט דעם 13. מערץ 1916, צוגעשטעלט צום רוסישען אויסערן־מיניסטער, ס. ד. סאַזאַנאָוו, אין וועלכען ער זאָגט: „עס איז קלאָר, אַז דורך ענטקעגען קו־מען די ציוניסטישע אידעען, קאָנען דערגרייכט ווערען וויכטיגע רעזולטאַטען. איינע פון די רע־זולטאַטען וועט זיין, וואָס די יודען פון מזרח, אין די פעראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקא און אין אַנדערע לענדער — וועלכע זענען גענייגט געגען דער אַנטאַנט וועלען ווערען פּראָ־אַנטאַנט.

אַ וויכטיגע ערקלערונג פון פאַר דער באַלפור־דעקלאַראַציע

נאָך אַ היסטאָרישער דאָקומענט איז פערבינ־דונג מיט די מלחמה אויפגאַבען אין נאָהענטען מזרח איז דער דאָקומענט, וואָס די בריטישע רעגי־רונג האָט פּערעפענטליכט אַ האַלב יאָהר פאַר דער פּובליקירונג פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע. דאָרט ווערט געזאָגט:

„עס איז פאָרגעשלאָגען, אַז דאָס פאָלגענדע זאָל אָנגענומען ווערען אַלס דער פונדאַמענט פון אַ פּראָיעקט פאַר אַ יודישער ווידער־בעזעצונג אין ארץ־ישראל, אין איינקלאַנג מיט די יודיש־נאַציאָ־נאַלע אַספּיראַציעס.

1) באַזיס פון דער בעזעצונג: — אנערקענונג פון פּאַלעסטינא אַלס די יודישע נאַציאָנאַלע היים.

2) סטאַטוס פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פּאַלעסטינא בכלל: — די יודישע בעפעלקערונג אַצינד און אין דער צוקונפט, איבער גאַנץ ארץ־ישראל, זאָל בעזיצען און געניסען פולע נאַציאָנאַ־לע, פּאָליטישע און ציווילע רעכט.

3) אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל: — די רע־גירונג זאָל בעוויליגען פולע און פרייע רעכט די יודען פון אַלע לענדער איינצוואַנדערען אין פּאַ־לעסטינא.

4) די רעגירונג זאָל בעוויליגען אַ טשאַרטער צו אַ יודישער קאָמפּאַניע, וואָס זאָל בעזיצען די מאַכט און איבערנעהמען קאָנצעסיעס אויף אַרבייט פון עפענטליכען כאַראַקטער, וואָס קאָן זיין אָדער קאָן פאַר דעם בעוויליגט ווערען דורך דער רעגי־רונג — קרוין־לאַנד און אַנדערע שטחים, וואָס געהערען נישט צו פּריוואַטע, אָדער רעליגיעזע גע־זעלשאַפטען. נאָך אַזעלכע פּריווילעגיעס און פול־מאַכטען זאָל די קאָמפּאַניע האָבען.

5) קהלה־פערוואַלטונג: — די יודישע קהלות אין ארץ־ישראל דאַרפען געניסען פולע אויטאָנאָמיע אין אַלע ענינים, וואָס האָבען צו טון מיט ערציהונג, רעליגיע און אַלגעמיינע קהלה־ וואוילטאָג".

אָט מיט אַזעלכע הבטחות איז ענגלאַנד גע־קומען צו די יודען בעת דער מלחמה, נאָך פאַר דער באַלפור־דעקלאַראַציע. דאַן קומט די באַלפור־דעקלאַראַציע גופא, אָבער ווי האַלטען מיר איצט, נאָך די אַלע הבטחות!?

דער מעסעדזש פון קעניג

די מחברים ברענגען, צווישען די דאָקומענטען דעם מעסעדזש פון קעניג דזשאָרדזש, וואָס דער דעמאָלדיגער נציב־העליון, סער הערבערט סע־מועל האָט דעם 7. יולי 1920 פאָרגעלייגט פאַר דער פּאַלעסטינער בעפעלקערונג. אין דעם מע־סעדזש האָט דער קעניג געזאָגט:

„איך איז וואויל בעקאַנט, אַז די פערבינ־דעטע מלוכות האָבען בעשלאָסען צו נעהמען שריט צו פערזיכערען די שטופּענווייזע איינאָרדנונג פון אַ נאַציאָנאַלער היים פאַר׳ן יודישען פאָלק אין ארץ־ישראל. די דאָזיגע שריט וועלען אין קיין פאַל נישט אָנריהרען די ציווילע, אָדער רעליגיעזע רעכט, אָדער פערקלענערען דעם וואוילשטאַנד פון דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג אין ארץ־ישראל".

אַן אַפּעל צו באַלפורס ענגלאַנד

אין זיין הקדמה צום בוך, שרייבט ד"ר וויז צווישען אַנדערעס:

„גרויס־בריטאַניע האָט איבערגענומען אַ מאַנ־דאַט פון דער פעלקער־ליגע צו פערווירקליכען די אויפגאַבע פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע. די דאָ־זיגע אויפגאַבע איז נישט פערווירקליכט געוואָרען. דאָס „ווייס־בוך" פון לאָרד פּאַספילד איז אַ פער־ראַט. — אָבער דער אַפּעל פון ישראל — דער אַפּעל פון דער מענשהייט — געהט איבערן „ווייסען בוך". איבער לאָרד פּאַספילד צום געוויסען און עהרע פון באַלפורס ענגלאַנד".

דער, וואָס לעבט פון האַס

און פערגיפטעט מ׳ט האַס די גאַנצע וועלט

מיליטאַריזם אַלס מקור פון היטלעריזם

אין אַן אַרטיקעל א. ב. „אין דער קלעם פון היטלער׳ן" שרייבט ד"ר י. טהאַן:

„היטלערס „אידעאַלען" זענען ווי פער׳סמ׳טע פיילען, וועלכע צילען אין אַלץ און אַלעם, וואָס איז נישט דייטשיש. די אידעאָלאָגיע פון אַדאָלף היטלערן איז איין גרויס ליד פון האַס, נקמה און פערניכטונג. עפּעס אַ ים מיט שנאה גיסט ער אויס אויף דייטשלאַנד און לאָדט אָן דאָס לאַנד מיט אַ שרעקליכען פולווער, וואָס וועט צוזעצען און אויפ־רייסען גאַנץ אייראָפּע, און אפשר דעם גאַנצען ערד־באַלעם, באַלד ווי די קנויט וועט צוקומען און אַרויסרופען אַן׳אויפרייס. מ׳קאָן אייגענטליך נישט זאָגען, אַז היטלער לערנט רעוואַנש צו נעהמען בלויז אין די, וועלכע האָבען ביי דייטשלאַנד עפּעס צוגענומען. זיינע קריגסצילען זענען ווייטער און ברייטער. ער וויל אייגענטליך דאָס זעלבע, וואָס איז נישט געלונגען אַן׳אַנדערען מעגאַלאָמאַן, אַ שוין געקרוינטען קייזער — צו בעהערשען די וועלט.

„דייטשלאַנד אַלס גאַנצעס וויל דאָך נישט קריג. צו טייער האָבען די דייטשען דערפאַר בע־צאָהלט. און אַ חוץ דעם, האָט זיך דאָך אין דייטש־לאַנד אין משך פון די לעצטע 10 יאָהר אָפּוירגע־רוקט אין פאָדערגרונד דאָס, וואָס איז אין דאָ־זיגען גרויסען און מעכטיג פעהיגען פאָלק דאָס בעסטע.

„ווער איז אַדאָלף היטלער? פון וואָסערע גיהנום־כוחות איז ער געבוירען געוואָרען?

„אַלבערט איינשטיין זאָגט: היטלער איז ענט־שטאַנען פון ליידיגען, הונגעריגען מאָגען.... ס׳איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז אין אָט דער בעהויפּטונג איז פערהאַן אַ סך אמת.... אָבער אַלצדינג קלערט דאָס נישט אויף. הונגער און אַרבייטסלאָזיגקייט איז דאָך דאָ גענוג אין דער גאַנצער וועלט, ערגעץ אַנדערש אפשר מעהר, ווי אין דייטשלאַנד. אָבער דאָך זעהט מען נישט אין ערגעץ אַזעלכע קרענקליכע און גלייכצייטיג אַזעלכע געפעהרליכע פאַר דער גאַנצער וועלט סימפּטאָמען, ווי אין דייטשלאַנד. בלויז אין דייטשלאַנד ארדענט דאָך היטלער איין אָנפאַלען אויף יודען, אויף לעבעדיגע אָבער טויטע וואָס ליגען רוהיג אויף די בית־עולמ׳ס... צי בלויז דער הונגער האָט געמאַכט היטלערן אַ וועג צום נצחון?

„דאָס וואָלט געווען צו ווייניג, איהם האָט געמאַכט אַ וועג דער מיליטאַריזם, וועלכער וויל באַין אופן נישט אַבדיקירען. די וועהטאָגדיגע ענט־טוישונג, וואָס איז אין גוף אַזוי פיל מאָל גע־קומען פו ודי ענטוואָפנונגס־קאָנפערענצען, וועלכע זענען נישט איי זמאָל פערוואַנדעלט געוואָרען אין אונפערשעהמטע פאַרסען — אָט די ענטוישונג האָט עס צוגעגרייט דעם באָדען פאַר׳ן היטלעריזם, האָט פאַר איהם געאַקערט און געזייהט.

„אַוודאי איז גאַנץ מעגליך, אַז דייטשלאַנד איז נישט אין אַזאַ מאָס ענטוואָפענט, ווי דאָס דאַרף זיין לויט׳ן ווערסאַילער טראַקטאַט. ס׳איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז ערגעץ וואו געפינען זיך אַמאָ־ניציע־לאַגערען, אַז אונטער דער אָדער יענער פאָרם ווערען ערצויגען און אויסגעבילדעט מילי־טערישע קאַדרען.... אָבער דאָך איז אַ פאַקט, אַז אַלע אַנדערע מלוכות זענען בעדייטענד מעהר בע וואָפענט, איידער דייטשלאַנד. אַ פאַקט איז, אַז עס קומען פאַר פאָרמעלע געיעגען אין בעוואָפ־נונג, ווי פאַר די „בעסטע" פאַר׳מלחמה־צייטען. אַ פאַקט איז, אַז אַזוי פיל אָנגעלאָדענע הארמאַ־טען וועלען מיט דער צייט אַליין אויסשיסען און זיי זענען אַן׳אויסוועג פאַר זייער פייער. אַ פאַקט איז עלנדיך, אַז מלוכות, וועלכע זענען נישט בע־גרעניצט מיט קיין שום טראַקטאַטען, רעדען אָפּט־מאָל מיט שטאָלץ וועגען זייער מיליטערישער קראַפט. צי קאָנען נישט אַזעלכע ערשיינונגען אַ־רויסרופען — לאָמיר זאָגען — קאָפּ־שווינדעל ביי דעם, וועלכען אַזאַ בעוואָפענונג איז פערבאָטען?

„היטלער איז אויסגעוואַקסען אויף דער פער־שיכור׳טער אייראָפּע און שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויסע און שרעקליכע געפאַהר. גיט דער וועלט אַ פולען, אמת׳ען, נישט ליגנערישען שלום, און ס׳וועלען פערשווינדען אַזעלכע פיגורען, ווי היט־לער, וועלכער לעבט פון האַס און דערנעהרט די גאַנצע וועלט מיט האַס, פערגיפטענדיג איהם פול־קאָם די נשמה.

DOKTÓR

H. WOŁKOWYSKI

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

צעגעלניאַנא 36, טעל. 216-90

ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער - שוואַכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען

נעמט אָן פון 9 - 2 נאַכמ. און פון 6 - 9 אָוונט

פאַר דאַמען בעזונדערע וואַרטע־צימער.

די וואַגנערס און די ראָטשילדס

דער אַנטיסעמיטיזם אין דער וואַגנער-קונסט און וואַגנער-פאַמיליע

(קאָרעספּאָנדענץ פון ווין צום „נייעם פאָלקסבלאַט")

דער אַנטיסעמיטיזם פון געניאַלען דייטשען מוזיקער ריכארד וואַגנער האָט בשעתו אויפגערו־דערט די וועלט. נישט בלויז די יודען האָבען זיך פערנומען מיט׳ן זעהר אונאַנגענעהמען פּראָבלעם פון שווערען אַנטיסעמיטיזם, ביים גרעסטען דייט־שען מוזיק־זשעניע, אויך די וועלט־ליטעראַטור האָט זיך יאָהרענלאַנג בעשעפטיגט דערמיט ספּע־ציעל אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם שאַרפען קאַמף, וואָס אַן׳אַנדער געניאַלער דייטש דער דיכטער־פילאָזאָף פרידריך ניטשע, האָט אויפגענומען גע־גען אַנטיסעמיטיזם בכלל און געגען ריכאַרד וואַג־נער בפרט. עס איז בעקאַנט, ווייל די קונסט, ספּע־ציעל די מוזיק, האָט אין אַ היבשער מאָס געצויגען מאַטעריעלע חיונה פון יודען און ריכאַרד וואַגנער האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבען פיהלען די רעאַקציע אויף זיין אַנטיסעמיטיזם, אויך אין די „הויכע יו־דישע פענסטער", ספּעציעל נאָכדעם ווי עס זענען אין ביירוט געשאַפען געוואָרען די גובעלונגען־קאָנצעלאַריע און די וואַגנערישע פעסטשפּילען, האָט מען געמוזט אַראָפּבויגען דעם קאָפּ פאַר׳ן רייכען יודישען מוזיק־עולם און וועניגסטענס אין ביירוט, וועניגסטענס עפענטליך — אָפּווקלייגען דעם אַנטי־סעמיטיזם אויף דער זייט. מען האָט געדאַרפט דרינגענד דאָס געלד פון יודישע מעצענאַטען אַלס סובווענציעס און מען האָט אויך זעהר בענויטיגט רייכע יודישע געסט פון דער גאַנצער וועלט.

אויב אָבער עס האָט אַלע יאָהרען געהייסען, אַז נאָר ריכאַרד וואַגנער אַליין איז דער אַנטי־סעמיט — אַגב איז כדאַי דערמאָהנען, אַז איינ־צעלנע ביאָגראַפען האָבען נאָכגעוויזען ריכאַרד וואַג־נערס אָפּשטאַמונג פון יודען, אָבער וואַגנער אַליין האָט זיך געוועהרט מיט העגד און פיס געגען אָט דער בעהויפּטונג און די פראַגע איז ביז היינ־טיגען טאָג נישט גענוג קלאָר, ווייל וואַגנער האָט בכיוון פערדונקעלט זיין שטאַם־בוים — שטעלט זיך איצט אַרויס, אַז די גאַנצע פאַמיליע איז גע־ווען אָנגעזאַפּט מיט גיפטיגען אַנטיסעמיטיזם. טאַ־קע נאָר צוליב געשעפטליכען פחד האָט מען אוי־סערליך פערבאָרגען דאָס אַנטיסעמיטישע פּנים, ווען מען האָט געמוזט האָבען עפּעס אַ שייכות מיט יודען. אָט ווייזט זיך בולט אַרויס פון דער נאָר, וואָס ערשינענער ביאָגראַפיע צוליב פרוי קאזימא וואַגנער. די דאָזיגע נישט וועניגער בעריהמטע פרוי האָט פערוואַלטעט די גייסטיגע, קינסטלערישע און אויך פינאַנציעלע וואַגנערס ירושה און זי האָט עס געהאַט די פולקאָמענסטע שליטה אויך אויפ׳ן פעסטשפּיל־הויז פון ביירוט.

קאזימא וואַגנער איז נישט לאַנג געשטאָרבען און איהר ביאָגראַף ד"ר מולין עקארט, וואַרפט אין זיין ביאָגראַפישען בוך פיל ליכט אויף דער פאַמיליע וואַגנער. עס וועט גענוג זיין ציטירען בלויז צוויי „יודישע רעפלעקטיבע", כדי צו דערקענען ווי טיף דער אַנטיסעמיטיזם איז געווען איינגעבאַקען ביי דער פאַמיליע וואַגנער.

די ראָטשילדס האָבען בעגעבן אַ מסמון געלד פאַר׳ן וואַגנערישען פעסטשפּיל־הויז אין ביירוט. מען קען זיי דאָס נישט נעהמען פאַראיבער מיט דעם מאָמענט ווי עס איז געלונגען בעקומען אַ פערזיכערונג, אַז דער אַנטיסעמיטיזם ווערט בעזיי־טיגט פון ביירוטער קונסט־טעמפּעל, האָבען אויך יודישע מאַגנאַטען געשטיצט איהם פינאַנציעל, די קונסט איז אינטערנאַציאָנאַל און וואַגנערס מוזיק האָט אַ מאַסע חסידים צווישען יודען, וואָס העג־גען אָן איהר מיט אַ היילגען דבקות. פערהאַן אָרי־מע יודישע אינטעלעקטועלע, וואָס וועלען ליבער פאַסטען אַ טאָג, איידער אָוועקלאָזען איין וואַגנער־אָפּערע. פיל יודען איז „מאָנהויזער" היימישער ווי „כל־נדרי", פאַר אַנדערע זענען די „ניבע־לונגען" הייליגער ווי „לכה דודי".

פון די ביאָגראַפישע שקיצען ווייזט זיך אַרויס, אַז די ראָטשילדס האָבען זיך נישט געשטופּט קיין ביירוט און זיך אויך נישט געריסען נאָך אַ פּלאַץ אין פעסטשפּיל־הויז. זיי פלעגען אָפּקויפען גאַנצע לאָזשען אָבער נישט געהען אַליין, נאָר שענקען די בילעטען פאַר בעפריינדעטע קריסטליכע אַריס־טאָקראַטען. די ראָטשילדס האָבען על פי רוב גע־האַט בעוואוסטזיניגען יודישען שטאָלץ און אויס־געמיטען אַנטיסעמיטישע געזעלשאַפט. דער דאָזי־גער פערזענליכער באַיקאָט מצד די פּאַריזער ראָ־טשילדס האָט אַפּנים נישט געשמעקט דער וואַגנער־פאַמיליע, ווייל מען האָט דאַדורך פערלוירען געלד. דאַרום זענען אינטערעסאַנט די בעמערקונגען פון קאזימא וואַגנער און איהר אַ פריינדין אין פּאַריז איבער אָט דעם פּונקט. „דו האָסט גוט געטון" — שרייבט קאזימא וואַגנער — וואָס האָסט נישט אָנ־גענומען די לאָזשע פון ראָטשילד. דו קענסט גע־ווים דאָס שעהנע וואָרט פון פּוילישע מעטערניך (דאָס איז די גרעפין מעטערניך, די פרוי פון בע־ריהמטען עסטרייכישען קאַנצלער און שטאַטסמאַן פון 1848) צום גראַף אויערשפּערג, אַז ער מעג אויפנעהמען באַראָן נתנאל ראָטשילד אויף אַנ׳־אוידיענץ „ווייל באַראָן נתנאל איז אַ פּולקאָמענער אַריסטאָקראַט און ער זעהט נישט קיין יוד פאַר זיינע אויגען" קאזימא וואַגנער אידענטיפיצירט זיך דערביי מיט דעם דעמאָלטיגען ענטפער פון גראַף אויערשפּערג: „ווען ה׳ פאָן ראָטשילד זעהט נישט קיין יודען, פאַרוואָס־זשע זאָל איך זיי יאָ זע־הען"? — אַלזא קיין יודען האָט מען אין ביירוט נישט געוואָלט זעהען, אָבער אַ ראָטשילד האָט מען דאָך געמוזט האָבען אַלס פּעטען גאַסט, דערום האָט מען בעשלאָסען זיך נישט זעהענדיג מאַכען אויף אַ ווייל, צי ער איז אַ יוד.

די ברעסטע טראַגיקאָמעדיע איז געווען די קלה איבער ביירוט, אַז דער בעסטער דיריגענט פון וואַגנערס „פּערסיפאַל" איז געווען דער יודי־שער מוזיקער פּראָפעסאָר לעווי פון מינכען. ריכאַרד וואַגנער אַליין האָט איהם געמוזט בעשטעלען קיין ביירוט אַלס שטענדיגען דיריגענט פון דער „פּערסיפאַל"־אָפּערע, און אָט דערביי שפּייט אַרויס די שרעקליכע שנאה פון יודען מצד קאזימא וואַג־נער. דער ביאָגראַף טיילט מיט אין דעם פאַל פאָל־גענדען בריף פון פרוי קאזימא:

„ווען איך דערמאָהן זיך אָן דאָזיגען ראַבינער זוהן, האַלט איך די פּראַצע ביים סאַמע דופק, ווי נאָר ער זעצט זיך אין ביירוט צום דיריגענטען־טישעל אין דער טיפעניש, איז ער נישט דער זעלבער ווי אין מינכען, דאָס וואָלט געהייסען, אַז די מוזיק גיט אַ תיקון אַפילו דער פערדאָרבע־נער יודישע נשמה און „וואַגנערישע מוזיק קען פערשאַפען אַ נשמה־יתירה אויך דעם מאַטעריאַ־ליסטישען יוד. אַ מין אַנטיסעמיטישע אינטערפּרע־טאַציע פון היינריך היינעס העברעאישע מעלאָדיעס אַז דער שבת קודש מאַכט פון הונט אַ פּריץ. פאַק־טיש האָט די פאַמיליע וואַגנער געוואָלט זיך טרייס־טען, אַז דעם דאָזיגען איינציגען יוד האָט מען אַלס יוצא מען הכלל געגומען קיין ביירוט, ווייל ער האָט אין זיך צוויי און אַזש דריי נשמות.

אָבער איינמאָל האָט קאזימא וואַגנער דאָך איינגאַנצען אויסגעשאָסען איהר אַנטיסעמיטיש־ האַרץ. דער ביאָגראַף גיט איבער וועָרטליך פאָלגענ־דעס: „דער סעמיט, בעסער געזאָגט, דער יוד — איז אַ פערדעטער פון זיך אַליין. יאָ, ער ווייסט גאָרנישט, ווען ער בעגעהט דעם פערראַט, דער מאַנגעל פון אַן׳אייגענער נאַציאָנאַליטעט נעהמט ביי איהם אַוועק דאָס געפיהל פאַר גרעניצען, דאָס וויכטיג מאַכען זיך, דאָס קראַנקהאַפטע שטרע־בען צו געפעלען און טובות־טון אַ יעדען איינעם, זענען נאָך אַ מותרות דערצו. אַזוי קומט עס אויס צו הערען, ווי דער יוד זאָגט און בעגעהרט מיט אַ געוויסער נאַאיוויטעט די אומגעהויערליכסטע זאַכען".

נאָר איין איינציג מאָל האָט קאזימא וואַגנער אַ פּנים דאָך פערשטאַנען, אַז איהר אַנטיסעמיטיזם האָט טאַקע איבערגעבאַקט די מאָס. דאָס האָט זי זיך דערוואוסט ערשט פיל יאָהרען שפּעטער, ווען זי מיט איהר פאַמיליע האָבען אַמאָל געלייענט פירשט ביסמאַרקס רעדעס, לייענענדיג דערביי אויך די היסטאָרישע שטעלען איבער יודען און יודישע פראַגען. די וואַגנער־דינאַסטיע איז געווען ברוגז מיט ביסמאַרק׳ען, דער גרויסער דייטשער קאַנצלער איז נישט געווען גענוג נאַציאָנאַליסטישער פּאַטריאָט פאַר דער פאַמיליע וואַגנער, ווייל ער האָט נישט געוואָלט שטיצען אָפיציעל דעם ביירוטער מוזיק־טעמפּעל. ערשט אויף דער עלטער האָט קאזימא וואַגנער געפונען, אַז ביסמאַרקס פּאָליטישע רעדעס זענען גענוג גוט, מען דאַרף איהם נישט איבער־שטייגען אין פּאַטריאָטיזם, אַנטיסעמיטיזם וכדומה.

מ. א. טענענבלאַט (יט"א)

אונזערע בעלי־טובות

פעהלען אונז נאך היימישע צרות, איז געקומען א פרישע צרה פון אמעריקע: די דעקלאראציע פונ׳ם אמבאסאדאר פיליפאָוויטש וועגען די ישועות ונחמות, וואס וועלען זיך שוין באלד אנהויבען שיטען אויף יודישע קעפ אין פוילען.

קודם כל וועט מען אראפנעמען די „געלע לאטע", די צארישע בעגרענעצונגען, מ׳וועט אויך אנהויבען נעמען יודישע בעאמטע אפילו אין מלוכה אינסטיטוציעס, שוין נישט צו רעדען וועגען קאמונאלע און אנדערע אנשטאלטען, וואס שטעהען אונטער דער מלוכהשער השפעה און דער עיקר, מ׳טראכט אפילו וועגען קאלאניזירען אידען אויף א טייל פון די פינסקער בלאטעס.

אז דאס איז א צרה, האבען שוין אנערקענט אונזערע ווארשאווער יודישע צייטונגען, וועלכע האבען אויפגעהויבען אן אלארם, אז דא, אין פוילען, טרינקען זיך יודען ממש אין ים פון דעטערמינאציע און דעקלאסירונג, און דארטען, אין אמעריקע זינגט מען אונז לידלעך פון גאולה.

אבער די אלארם־מאכערס דערצעהלען נישט, וואס ס׳איז די סיבה פון אט דער צרה. ווער האט עס געגעבען דעם פוילישען אמבאסאדאר די געלעגענהייט צו פונאנדערגיסען זיך מיט האניג און מילך אויף אונזער אדרעס און פערפיהרען די עפענטליכע מיינונג אין אמעריקע?

שולדיג זענען די יודען אליין, וואס האבען געזוכט די דאזיגע געלעגענהייט, מיר קענען נישט בעשולדיגען קיין פערזאנען, בעזונדער דעם זעהר חשובן פראפעסאר פונ׳ם שעכטער־אינסטיטוט, ראבאי צירוס אדלער, וועלכער איז געווען דער ראש המדברים אין דער דאזיגער קאנפערענץ. א פאקט איז אבער, אז ביי געוויסע מאסגעבענדיגע יודישע פאקטארען אין אמעריקע געהט נישט דער עיקר וועגען פערבעסערען די לאגע פון יודען אין פוילען. ווי וועגען מאכען אנ׳אנשטעל, אז זיי דארטען זארגען זיך פאר׳ן גורל פונ׳ם פוילישען יודענטום, ווייל אויף די דאזיגע פאלשע אנשטעלען בויען זיי זייער אייגענע געזעלשאפטליכע קאריערס.

אויך אויף א סך אנדערע געביטען פון דער דארטיגער כלל־טוערייי בעגעגענען מיר דיזעלביגע טרויעריגע דערשיינונג, וויפיל מאל האט דא שוין דער עקעלהאפטסטער בלאף זיך געוויקעלט אין די אידעלסטע תכלת־טליתים און געטראגען די הויך־קלינגענדיגסטע נעמען פון גאולות פאר יודען! זעהר אפט גיט מען אונז הילף פאר א גראשען און מ׳פאדערט דערפאר קרעדיט און אנערקענונג פאר מיליאנען! מיר, די נידערגעשלאגענע, אנמעכטיגע, אפהענגיגע, זענען אלץ מקבל באהבה, ווייל מיר האבען קיין ברירה נישט, ווייל אז נישט וועט נאך ערגער זיין!

אין אבער אין יענע אלע פאלען געווען איין פערענטספערונג: עפעס־וואס האט מען פארט געטון. אמת, ס׳האט געהאט א גאנץ קנאפען בעטייט אין ברייטערען היסטארישען פערנעהם, ס׳איז אבסאלוט נישט געווען צוגעפאסט צו די קלינגענדיגע נעמען, צו דער געוואלדיגער רעקלאמע, וואס מ׳האט געגעבען יענע קליינע מעשים. אבער דאך זענען פארט געווען מעשים.

אונזער שוויגעוודיגע הסכמה צו די שווינדלערישע רעקלאמעס האט סוף כל סוף געבראכט צום איצטיגען חוזק־שפיל. דאס האט ארויסגערופען ביי געוויסע פערשוינען די זיכערקייט, אז דאס פוילישע יודענטום איז טאקע יענע מענדעליס קליאטשע, אויף וועלכער מ׳קען ארויסרייטען האפערדיג. נישט געבענדיג איהר לחלוטין גארנישט אין מויל אריין, נאר פטרן איהר בלויז מיט גוטע, כאטש לחלוטין פאלשע ווערטער.

דער פוילישער אמבאסאדאר האט דאך קיין ליגען נישט געזאגט. דער היינטיגער רעזשים אין פוילען איז דאך באמת מעהר טאלעראנט לגבי יודען, ווי די ביזאיצטיגע זענען געווען. די צארישע בעגרענעצונגען קלויבט מען זיך טאקע אראפנעמען. יודישע בעאמטע האבען טאקע געקראגען א צוטריט צו קאמונאלע אינסטיטוציעס, און ס׳איז מעגלעך, אז אינ׳ם גרויסען פלאן פון מעליאריזירען די פאליעסער זומפען געהט אויך אריין זא פונקט, אפצוגעבען א טייל פאר יודישער קאלאניזאציע.

דער גרויסער ליגען בעשטעהט דערין, וואס די יודישע ארגאניזאטארען פון אט די פויליש־יודישע „גוד־וויל־קאמיטעטען" און צוזאמענקומענישען העלפען שאפען די אילוזיע, אז אין אט די טעארעטישע פראקטיש־אומבעדייטענדיגע „פריווילעגיעס" פאר יודען ליגט כאטש פיל־ווינציג פערגרינגערונג פאר אונזער קאטאסטראפאלער לאגע.

די פאליעסער זומפען זענען א הילכתא למשיחא וועלכע פאדערען נאך ריזיגע קאמפען און קרבנות און ווער ווייס, צי און ווען דערפון וועט עפעס ארויסקומען. יודישע בעאמטע אין די שטאטישע אינסטיטוציעס זעהט מען בלויז געצעהלטע אין געצעהלטע שטעט, אין לאנד־מאסשטאב האבען מיר אפשר איין יודען אויף טויזענט פאליאקען ביי שטאטישער ארבייט, די מלוכה־אינסטיטוציעס זענען אינגאנצען יודען־ריין, און וואס שייך די צארישע בעגרענעצונגען, איז עס גלאט אנ׳ענין פון חוזק, ס׳איז אונז אבסאלוט נישט פערשטענדליך, צו וואס אונזערע היימישע פאליטיקער האבען זיך אזוי אנגעכאפט אן דעם ענין און לאזען איהם פון האנט נישט ארויס. ס׳וואלט געקענט מאכען דעם רושם, אז אויך זיי, ווי די אמעריקאנער, זוכען מעהר דעם טומעל, די רעקלאמע, ווי די אמתע נוצען פאר׳ן כלל.

די אונטערשטע שורה איז, אז דער גוי וואלט גארנישט אזוי שלעכט געווען, ווען ס׳וואלט נישט געווען יד ישראל באמצע.

אזא פאל איז געווען אין אמעריקע אויך מיט רומעניע, בעת ס׳איז דארט אויפגעקומען די ליבעראלע מאניו־רעגירונג. אויך דאמאלס האבען זיך געפונען יודען, וואס האבען אויסגעשריען אין אמעריקע ישועות ונחמות פאר די רומענישע יודען, כדי צו קריגען פאר רומעניע א הלוואה, ארום וועלכער זיי, די יודעלעך, וואלטען זיך אויך אנגעווארימט.

דא זענען די אומשטענדען א ביסעל אנדערע, די בעוועג־סיבות פאר דער אויפגעבלאזענער רעקלאמע זענען פון אנ׳אנדער כאראקטער. אבער דאס אלגעמיינע בילד איז כמעט דאס זעלבע.

מעהר, ווי פון אלעמען, ליידען מיר פון אונזערע אייגענע בעלי־טובות.

פ. ס.

דער פאליטישער מאמענט

די דימיסיע פון ריקאָוו, דעם פאָרזיצער פון סאָווינאַרקאָם

ריקאָוו, דער פרעזעס פון סאָווינאַרקאָם (ראט פון די פאָלק־קאָמיסארען) איז אראפ אין דימיסיע.

אין משך פון די לעצטע פאר וואכען איז ריקאָוו געווען די פיגור, ארום וועלכער עס זענען אין די פאליטישע קרייזען אין מאסקווע ארומגעגאנגען די פערשידענסטע השערות און אפילו לעגענדעס. סוף נאוועמבער איז ער פּלוצים געפאהרען אין אורלויב. די לחלוטין נישט פאסיגע צייט און די איילעניש, מיט וועלכער די רייזע איז אונטערגענומען געווארען, האבען גאנץ דייטליך אנגעוויזען אויפ׳ן כאראקטער פון דאזיגען „אורלויב". „ריקאָוו איז פערשיקט געווארען" — אזוי האט מען אין מאסקווע געשמועסט.

ס׳איז געווען קלאר, אז ווייטער בלייבען פרעזעס פון סאוונארקאם קאן ער מעהר נישט. מ׳האט אלזא געווארט יעדע מינוט אויף זיין דימיסיע און ביי דער געלעגענהייט האט מען אנגערופען די קאנדידאטען, וואס זאלען איהם פערטרעטען אויף זיין פאסטען. אבער פלוצים איז ריקאָוו צוריקגעקומען פון קאווקאז קיין מאסקווע און איז באלד אויפגענומען געווארען דורך סטאלינ׳ען. לכתחילה האט מען נישט געוואוסט, וואס זאל בעדייטען דער דאזיגער מאנעוור. עס זענען ארומגעגאנגען קלאנגען, אז אונטער דער ווירקונג פון ווארשילאוו׳ן האט סטאלין בעשלאסען צו קומען צו א פערשטענדיגונג מיט ריקאָוו׳ן.

צווישען ביידע סאוויעטישע מלוכה לייט דעם גענעראל־סעקרעטאר פון דער קאמוניסטישער פארטיי און, ווי מ׳רופט איהם געווענליך, דעם דיקטאטאר פון רוסלאנד, סטאלינ׳ען און דעם פיהרער פון דער רעכטער אפאזיציע, איינעם פון די אנגעזעהענסטע קאמוניסטען, וועלכער האט פערנומען דעם פאסטען פון סאוונארקאם־פארזיצער נאך לענינס טויט — האבען זיך אנגעהויבען אונטערהאנדלונגען, וועלכע האבען איצט געבראכט צו ריקאָוו׳ס דימיסיע.

סטאלין האט אלזא דורכגעמאכט מיט ריקאָוו׳ן א גאנץ קאמפליצירט שפיל. צוערשט איז ריקאָוו בעשולדיגט געווארען אין „רעכטען אפנויג" (וועלכער איז, ווי בעקאנט, בעגען דורכפיהרען אין אזא קאפשווינדלערישען טעמפא דעם „פינף יאהר־פלאן", ווי דאס ווערט געטון לויט דער אפיציעלער ריכט ליניע פון דער פארטיי). דאך האט מען ריקאָוו׳ן געצוואונגען, אז ער זאל זיך אפזאגען פון זיינע תנאים; דער אפזאג איז אנערקענט געווארען פאר נישט גענוגענד, ריקאָוו האט נישט געוואלט פערורטיילען די פארשטעהער פון „רעכטען אפנויג", דאן איז געגען ריקאָוו׳ן פערפיהרט געווארען א שארפע העץ־קאמפאניע, אבער אויפ׳ן פאסטען פון סאוונארקאם פרעזעס איז ער איבערגעלאזט געווארען, און ערשט איצט איז געקומען זיין אפיציעלע דימיסיע.

בעת די אונטערהאנדלונגען מיט ריקאָוו׳ן נאך זיין צוריקקומען פון אורלויב זאל איהם סטאלין האבען פארגעלייגט, ער זאל ענטגילטיג איבערייסען מיט דער רעכטער אפאזיציע. ריקאָוו האט צוגעזאגט זיך צו איבערלעגען, אבער אנשטאט דעם האט ער אפגעהאלטען א רייה קאנפערענצען מיט די פיהרער פון דער רעכטער אפאזיציע. אין רעזולטאט פון די קאנפערענצען האט ריקאָוו געמאכט א קאנטער־פארשלאג, דהיינו, סטאלין זאל איינגעהען אויף געוויסע ענדערונגען אין דער גענעראל־ליניע פון דער איצטיגער פאליטיק אין סאוויעט־רוסלאנד, אין דער ערשטער רייה זאלען געמאכט ווערען הנחות אין דער פראגע פון דער קאלעקטיוויזירונג פון דארף. די דאזיגע קאנטער־פראפאזיציע איז אפגעווארפען געווארען און ריקאָוו איז אראפ פון זיין אמט.

אין די פאליטישע קרייזען פון מאסקווע ווערט דער פאקט פון ריקאָוו׳ס דימיסיע קאמענטירט אלס פערשטארקונג פון דער רעכטער אפאזיציע. דאס, וואס ריקאָוו איז אוועק, דאס בעווייזט גארנישט, דאס איז נאר געווען א דירעקטער פועל־יוצא פון דער העצע, וועלכע איז דורך סטאלינ׳ען און דער אפיציעלער פארטיי דערפיהרט געווארען געגען ריקאָוו׳ן. די רעכטע אפאזיציע איז דאך בעשולדיגט געווארען שיער נישט אין דירעקטען קאנטאקט מיט די אזוי גערופענע „שדרי־גער" פון דער סאוויעטישער פאליטיק, מיט די אפענע און בהאלטענע קאנטרעוואלוציאנערען, סטאלין האט געמוזט מאכען א סוף מיט ריקאָוו׳ן פשוט דערפאר, ווייל ר׳האט איהם צופיל פערפאלגט און ר׳האט די פערפאלגונג כדי זי צו בערעכטיגען אין די אויגען פון דער פארטיי־מאסע, געמוזט דערפיהרען ביז צום סוף. אבער דאס בעדייט נישט, אז ריקאָוו׳ס ליניע איז דורכגעפאלען. סטאלין איז געקומען צו א פערשטענדיגונג מיט א צווייטען פיהרער פון דער רעכטער אפאזיציע, מיט בוכארינ׳ען, און ס׳איז גאנץ מעגליך, אז בוכארין וועט איצט פרובען דורכצופיהרען מיט סטאלינ׳ס הענד די פאליטיק פון דער רעכטער אפאזיציע. דאס איז זעהר וואהרשיינליך, ווען מ׳נעהמט אין אכט די פראקטיק פון סטאלינ׳ען, וועלכער פיהרט געוועהנליך דורך דאס פראגראם פון זיינע געגנער, נאכדעם, ווי ער האט די געגנער צושמעטערט און בעזייטיגט פון וועג.

פון דער אנדערער זייט איז ריקאָוו א צו קלוגער און ערפאהרענער טאקטיקער; ער וואלט סתם נישט ריזיקירט איבערצורייסען אינגאנצען מיט סטאלינ׳ען, ווען ער וואלט נישט געהאט די אויסזיכט, אז סטאלינ׳ס ליניע ווערט איינגעבראכען און אז אין דער נאהענסטער צוקונפט וועט די רעכטע אפאזיציע נישט בעהערשען די לאגע.

אויף ריקאָוו׳ס ארט איז בעשטימט געווארען מאלאטאוו. דער נייער פארזיצער פון סאוונארקאם איז אלט 40 יאהר. ער איז א זוהן פון אן אנגעשטעלטען, בעזיצט העכערע בילדונג. מאלאטאוו ווערט בעטראכט פאר סטאלינ׳ס רעכטער האנד. ער איז א גוטער בעאמטער, זעהר ארבייטזאם און איז א געטרייער אויספיהרער פון סטאלינ׳ס ווילען.

מאלאטאוו ווערט בעטראכט פאר א ספעציאליסט אויפן געביט פון דער סאוויעטישער אויסערן־פאליטיק. אויפ׳ן [illegible] פון פאליט־ביורא האט ער נישט איינמאל אויסגעצייכנט די גרונד־ליניעס פון דער סאוויעטישער אויסערליכער פאליטיק אין פערשידענע פראגען. מאלאטאוו האט לעצטענס פערנומען דעם אמט פון פרעזעס פון עקזעקוטיוו פון דריטען אינטערנאציאנאל און איז אנ׳אויסגעשפראכענער געגנער פון ענגלאנד. ער האט תמיד געלעגט א בעזונדערע אכט אויף דער קאמוניסטישער פראפאגאנדע אין די ענגלישע קאלאניעס און האט נישט איינמאל אויסגעדריקט די אנזיכט, אז אויפ׳ן וועג צו דער וועלטליכער רעוואלוציע שטעהט קודם כל ענגלאנד.

פ. ב.

א ווינקעלע פון אנ׳איינגעארטיג יודיש לעבען

דאס יודישע געטא אין מאראקא. — אפשאפונג פון געטא און אסימילאציע. — פראנצויזישע קולטור צווישען די יודען. — פראבע־הייראטען. — די יודישע פרוי אין מאראקא.

(קארעספאנדענץ פון פאריז)

ווענינג ווער עס ווייס, אז ס׳איז פערהאן א לאנד, וואו עס עקזיסטירט נאך א געטא, אין וועלכער עס וואוינען די דארטיגע יודען. ענגע קווארטאלען, פינסטערע געשלאסענע הייזער, אהן פענסטער אין דער גאס ארויס. דאס לאנד איז מאראקא. ביז צום קריג איז מאראקא געווען בלויז האלב־זעלבסטשטענדיג. איצט איז מאראקא פונקט אזא פראנצויזישע פראווינץ, ווי אלזשיר און טוניס.

דאס געטא איז אפגעשאפט דורך דער פראנצויזישער מאכט, און די יודען אנטלויפען פון דארטען ביסלעכווייז. דער פראנצויזישער שרייבער פיער מיל שילדערט אין א רייה ארטיקלען די ענדערונגען וועלכע זענען פאר די לעצטע יאהרען פארגעקומען אין לעבען פון מאראקאנער יודען. זיי שטאמען פון די צוויי מקורים. פון איין זייט די יודען, וועלכע זענען פערוואנדערט געווארען קיין צפון־אפריקע פון ארץ־ישראל, פון דער אנדערער זייט — די ארטיגע בערבערען, וועלכע האבען אנגענומען דעם יודישען גלויבען. צווישען די לעצטע האבען זיך געפונען לאנד־ארבייטער. אבער די מוסולמענער האבען פערטריבען אלע אנהענגער פון יודישען גלויבען אין די שטעט אריין, האבען זיי איינגעשלאסען אין געטא און געצוואונגען זיך צו בעשעפטיגען מיט האנדעל. דאס יודישקייט איז ביי זיי געבליבען אין א גרויסער מאס א דאנק זייער אפגעזונדערטקייט פון די ארומיגע שכנים.

איצט, ווען דאס געטא איז געעפענט געווארען, קומט פאר אנ׳איבערארדענונג פון לעבענס־שטייגער. יונגע יודען האבען גענומען שערען זיך די פאות, טוען זיך אן לויט דער פאריזער מאדע. זיי האבען פערלאזט די געשלאסענע הייזער אהן פענסטער. אין קאזאבלאנקא, וואס ווערט אויסגעבויט אין א פיטארעסקען טעמפא, געהערט א גרויסער טייל פון די נייע פאלאצען און ווילעס צו יודען.

די מאראקאנער יודען האבען זיך געווארפען אויף דער פראנצויזישער קולטור, די יוגענד אינטערעסירט זיך שטארק מיט דער פראנצויזישער ליטעראטור און פילאזאפיע. יעדער ניי פראנצויזיש בוך ווערט פיל פערקויפט און געלייענט דורך די מאראקאנער יודען.

צווישען דער מוסולמענישער בעפעלקערונג לאזט זיך אזא ערשיינונג נישט בעמערקען. בלויז גאנץ פאמעליך, מיט דעם גרעסטען אונווילען קניפען די מוסולמענער אן בעציהונגען מיט די אייראפעער. זיי ווייזען נישט ארויס קיין שום אסימילאציע־שטרעבונגען.

פיער מיל זעהט איין פאלגענדע סבות פאר דעם אונטערשיד צווישען די יודען און מוסולמענער.

די הויפט סבה ליגט דערין, וואס די יודען זענען אפגעריסען פון לאנדארבייט. זיי בעזיצען נישט דעם קאנסערוואטיזם, וועלכען ס׳בעזיצען לאנדווירטשאפטליכע שבטים.

צווייטענס, האבען זיך די יסודות פון דער יודישער אמונה ארויסגעוויזען פאר פיל נעהנטער צו דער מאדערנער אייראפעאישער וועלט־אנשויאונג, איידער די אנדערע רעליגיעס. בעת דער איסלאם שטרעבט צו פערווארגען זיינע אנהענגער מיט גן־עדן און צוקונפטיגען לעבען, לערנט די יודישע רעליגיע, אז ערהאלטען און לעבען אויף דער וועלט זענען א סימן פון גאטס חסד צום מענשען.

די מאראקאנער יודען, וועלכע זענען ארויס פון געטא, האבען איבערראשט די פראנצויזישע אדמיניסטראטארען מיט איינגע מנהגים זייערע, וואס פאלען צונויף מיט די מאדערנסטע אנשויאונגען. עס ווייזט זיך ארויס, אז ביי זיי עקזיסטירט א מין „פראבע־הייראט" אנ׳אינסטיטוט, צו וועלכען עס שטרעבען פיל מאדערנע רעפארמאטארען פון סעקסועלען לעבען.

אין מוניציפאליטעט פון קאזאבלאנקא האבען יודען געבראכט הייראט־קאנטראקטען, געשריבען אויף פראנצויזיש. אין די קאנטראקטען איז געווען אנגעוויזען דאס פערמעגען, וואס יעדער צד טראגט אריין, דער טערמין פון דער פראבע־הייראט, און דאס רעכט פון יעדען צד צו ברעכען די הייראט, ווען ער בעקומט צוריק זיין חלק פערמעגען. די פראנצויזישע מוניציפאלע מאכט האט נישט געוואלט בעשטעטיגען אזעלכע קאנטראקטען, האלטענדיג זיי פאר אוממאראליש.

אבער פיער מיל שטרייכט אונטער, אז די מאראקאנער יודען זענען מוסטערהאפטע פאמיליען־מענשען. די פאמיליע איז ביי זיי זעהר א שטארקע. די מאראקאנער יודישע פרוי האט אויך אין געטא נישט געוואוסט וועגען קיין שלייער, זי איז נישט נאר געגאנגען מיט אנ׳אפענעם פנים, נאר האט אנטיילגענומען אין די געשעפטען פון איהר מאן, האט איהם געהאלפען אין מסחר און איז פריי אומגעגאנגען מיט די קליענטען און סוחרים. בלויז ווען דער מאן פלעגט אוועקפאהרען, פלעגט די פרוי זיך אליין איינשליסען אין הויז און פלעגט אין ערגעץ נישט געהן ביז ער איז נישט צוריק געקומען.

די דריטע סבה, מיט וועלכער פיער מיל ערקלערט די לייכטע אסימילירונג פון די מאראקאנער יודען, איז דאס, וואס די יודען פיהרען כסדר א דאפעלט לעבען. זיי נעהמען אן, ווי ער באהויפט, די פרייסטע אנשויאונגען, אבער אין דער נשמה בלייבט ביי זיי פיל אבערגלויבענס. לויט ווי מיל באהויפט, וואוינען די מאראקאנער יודען אין איין טייל פון הויז גאנץ אייראפעאיש, און אין צווייטען טייל — לויט׳ן אלטען שטייגער. א דאנק דעם מיינט מיל, רייסען די יודען נישט איבער זייערע בעציהונגען מיט דער ארטיגער מוסולמענישער בעפעלקערונג. דערמיט ערקלערט אויך מיל די ערפאלגען פון די יודען אין האנדעל אין פערגלייך מיט די סוחרים, וועלכע קומען קיין מאראקא פון פראנקרייך און זענען נישט בעקאנט מיט׳ן לעבענס־שטייגער פון די מוסולמענער.

א. ג.

לאָדז, 26 דעצעמבער 1930

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 26 דעצעמבער 1930

לעזער, וואו ביזטו? / פון י. י. סיגאַל

אין איינער אַ פאַרנאַכט זענען אין ליטעראַרישען קאַפע געזעסען אַרום אַ טישעל עטליכע יודישע שרייבער, פּאָעטען, בעלעטריסטען, עסייאיסטען און אַ פּאָר זשורנאַליסטען פון בעסערען סאָרט.

אין דער פאַרנאַכטיגער שטילקייט האָבען זיי נישט אָפּגעלאָזט דעם שמועס, געזוכט אַלץ נייערע און שטאַרקערע אַרגומענטען. בעשטימטערע שלאָגווערטער צו בעווייזען די אמת׳דיגקייט און ריכטיגקייט פון די אַלע שטאַנדפּונקטען זייערע.

און געהאַנדעלט האָט זיך עס וועגען דער אַלטער, שוין באַלד היבש־צוקנייטשטער פראַגע, וועגען דעם לעזער, געווען אַ צייט דעמאָלט ווען אימיצער האָט אַריינגעוואָרפען עפּעס אַ פראַזע, אַז מען דאַרף זיך אַרומקוקען, וואו מיר האַלטען אין דער וועלט מיט אונזער לייענער. גוטע מענשען האָבען זיך דערמאָהנט, אַז דער לעזער, דער ליבער ילד שעשועים זיצט ערגעץ און וואַרט אויף זיין שרייבער. אויף אלע מיטינגען האָט מען די טאָג־אָרדנונגען פערקירצט. מען האָט אַלע „דרינגענדיגע" פראַגען אָפּגעלעגט אויף אַנ׳אַנדערט מאָל. נישקשה זיי וועלען נישט אַנטלויפען. די שרייענדיגע אַגיטאַטאָרען האָבען געמעסיגט דאָס קול פון זייערע שטאַרקע געמבעס און מיט אַנ׳אקטאווע נידעריגער דערקלערט דעם עולם, אַז הייבט דערוואַרט מען דאָ אַ גאַסט. דער און דער דיכטער האָט „צוגעזאָגט קומען" פאָרלייענען זיינע לידער.

באַטירליך האָט עס דעם עולם געקלונגען אַ ביסעל משונה. אָבער — „קולטור" דאַרף אַרויפגעשטעלט ווערען אויף דער „טאַגעס־אָרדנונג", דאָס וועט אַביסעל אָפּפרישען דעם גייסט פון׳ם אַרבייטער, וואָס ליגט שטענדיג פערשטויבט אונטערן טעמפען וואָכענדיגען יאָך. — מען האָט זיך שטאַרק געאַמפּערט צווישען די דיכטער. צי קוקט דאָס פאָלק טאַקע אַזוי שטאַרק אַרויס אויף די דיכטער, ווי די פיהרער זיינע ווילען איינרעדען. און כאָטש צווישען די רייד פון אַלעמען, אָהן אויסנאַהם, האָט זיך שטאַרק געלאָזט פיהלען אַ צווייפעלהאַפטיגקייט בנוגע דער ברייטהאַרציגקייט. דער פלוצלימ׳דיגער ליבשאַפט, וואָס דער לעזער האָט בעקומען צום שרייבער. פונדעסטוועגען האָט מען נאָך אַלץ נישט געקאָנט איינגאַנצען אַוועקמאַכען דעם ענין אונטערן האַנד. די פראַגע: לעזער, איז אויפגעהויבען געוואָרען און מ׳האָט זי נישט געקאָנט אַרונטערלאָזען.... זי האָט געמאַכט און געפּאָדערט. דאָס האָט געמאָהנט דאָס געוויסען און דאָס קינסטלערישע געמיט, וואָס האָט זיך געפיהלט ווי אין ענגען פלאָנטער פון וועלכען ס׳איז איהם שווער געווען, און האָט זיך געשראָקען, פריי ווערען. די אַליינקייט האָט אָנגעהויבען וואַרפען אַנ׳אומהיימליכען שאָטען אין די דלת אַמות פון׳ם שרייבער.

האָט זיך אָנגעהויבען אויסווייזען, אַז מען האָט צו הויך אַוועקגעקלעטערט פון דער אַמאָליגער נידער, וואָס דאָרטען אייגענטליך איז דער גרויסער ברייטער־ברייטער שטח ערד, וואו דאָס פאָלק ליגט צעוואָרפען. כאָטש,: איש על מחנהו ואיש על דגלו, אָבער דאָך דאָס גאַנצע פאָלק — און אַהין דאַרף מען געהן, און דאָרטען וואו דאָס פאָלק פערזאַמעלט זיך אין די וואָכעדיגע טעג, דאַרף דער דיכטער זיך בעווייזען מיט זיין וואָרט און מיט זיין טאַט. — די דיכטער האָבען זיך דורכגערעדט, זיך געשפּאַרט, דורכ׳ן גאַנצען שמועס האָט זיך אָבער שטאַרק געשפּירט, אַז די דאָזיגע עטליכע מענשען אינ׳ם בין־השמשות פון קאַפע, לעבען דורך עפּעס שווערעס און טרויעריגעס. אויב אין אַנ׳אַרטיקעל אין וועלכער ס׳איז צייטונג, וואו דער ענין: לעזער, שרייבער, ליטעראַטור, איז ווען עס איז אַרומגערעדט געוואָרען, האָט זיך געלאָזט הערען אַ צו־אָפּענער טאָן, האָט זיך דאָ, אין דער אינטימקייט פון די מענשען, וואָס שאַפען און בעשאַפען די ליטעראַטור, געפיהלט אַ פערשטיקט וואָרט, וואָס האָט דורך די ענגע אייזערנע גראַטעס פון זאַצען און אַלערליי געדאַנקען געוואָלט אַרויסשטעקען דאָס פּנים, ס׳האָט זיך געריסען און דאָך געבליבען ערגעץ פערהאַלטען אין זיין תפיסה׳דיגער נישט־פרייקייט. דאָס וואָרט האָט אָבער געעגבערט אין איטליכען בעזונדער פון די דאָזיגע מענשען, און כאָטש מען האָט עס נישט אַרויסגערעדט קלאָר, איז דאָס געווען אין אַלע אַרויסגערעדטע ווערטער. ס׳איז געווען אַ טרויעריג וואָרט, וואָס מען האָט עס אָפּגעשטופּט ווייטער און ווייטער פון זיך און געזוכט דערפון צו אַנטלויפען. אין יענער טונקעלער שעה איז מסתמא נישט איינעם פון זיי איינגעפאַלען אַ געדאַנק, אַז, ווען אַ לעזער זאָל פלוצלונג פערבלאָנדזשען אַהער, אַנ׳עפּען טיר פון דעם דאָזיגען אָרט, וואָלט ער אפשר בייגעוואוינט איינס פון די טרויעריגסטע קאַפּיטלען, וואָס די יודישע ליטעראַטור שרייבט: נישט אין קיין לידער און נישט אין קיין קריטיק, נאָר אין דער פינסטער פון אַ ווינקעלע און אַ בעהאַלטען אָרט פון זיין אויג, און אויף די טאָורלען פון די הערצער פון די מענשען, וועלכע ער רופט: שרייבער, און האָט זיך אַזוי ווענינ אַריינבעטראַכט אין דער טראַגיק פון זייער לעבען און זייער בעזונדער מין וועלט, וועלכע איז פאַר איהם אַ סוד און שטעקט ערגעץ אין אַ ווייטען האָריזאָנט צווישען דער נאָהענטקייט פון הימעל און ערד — עפּעס אַ שטיבעלע אַ קליינס ביים ברעג וועלט, אויפ׳ן ראַנד פון דער ערד, וואָס ער נעהט נאָר אַמאָל אין חלום, ווען זיין פאָרשטעלונגס־כח אין אין איהם וואַך און אויפגעוועקט.

פון אַלע רייד און ווערטער, וואָס אין יענער שעה איז אַרויסגעוואָרפען געוואָרען צווישען די עטליכע מענשען, האָבען די פּאָר „שטאַרקערע" און „מונטערע" גובר געווען דעם טאָן פון יאוש, וואָס בעהערשט די שטימונג, און ס׳איז געבליבען, אַז גערעכט זענען יאָ אַביסעל יענע לייט, וואָס האָבען אינמיטען גאַס אויפגעשטעלט אַ פּעדעסטאַל פאַר׳ן לעזער. דעם פּעדעסטאַל האָט מען אויפגעשטעלט און די אַרטיקלען — דאָס זענען אויך היבשלעך פערגאַסיגטע און פערשטויבטע ערטער. און אַזוי ווי מ׳גיט צו די גערעכטיגקייט פון די דאָזיגע זאָרגער פאַר דער יודישער ליטעראַטור, איז בעשלאָסען געוואָרען זיך אַרויסצולאָזען זוכען, געפינען און — זיך דערנעהנטערען מיט׳ן לעזער. מ׳איז געגאַנגען זוכען דעם לעזער, מ׳האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויף לעזער־יאַגד, די פּאָר אמת׳ע דיכטער האָבען מיט זיך געהאַט אַ פּאָר גראַפאָמאַנען, וועלכע האָבען אָנגעפיהלט דעם „פויגעל", זייער גאַנצען — ציל־בעוואוסטזיין, מיט זייער גאַנצער ציל־חכמה.

די דאָזיגע „ציל"־בעוואוסטקייט, אַט דער „צוועק", וואָס די פּאָר שרייבער האָבען זיך געשטעלט און וועלכען זיי זענען געגאַנגען אויספיהרען.... האָט איצט דערפיהרט דערצו, אַז די נייע ליטעראַטור, אין איהר לעצטען סך־הכל, איז אַרונטער פון איהר דערגרייכטער הויך און שלעפּט זיך ערגעץ אויף אַ וויסטען זאַמדיגען שליאַך בעטלעריש און אין קינסטלערישען זין, אָפּגעריסען און אָפּגעשליסען, שלעפּט זיך צו דער פּאַנטאַסטישער שטאָט פון עפּעס אַ לעזער. וואו זי דאַרף זיך אַרויסלאָזען אין די הייזער און בעטלען נדבות. עס האָט זיך אַריינגעכאַפּט דער פלאַכער האַלב־אינטעליגענט צווישען דער מחנה נביאים (ואל דער געטראָפענער האַלב־אינטעליגענט זיך שמייכלען, פאַר איהם איז דאָס נישט אַזוי מאָדערן זיך אַזוי אויסצודריקען, ער ציטערט איבער׳ן קוצו של יוד פון זיין פלאַכען טויטען „מאָדערניזם" — אַ בולט׳ער סימן פון סאַמע ערשטקלאַסיקער גראַפאָמאַניע) און גענומען אַניטירען זיין „סאָציאַלע" תורה. ער איז דאָס אייגענטליך דער שדכן, וואָס אונטערהאַנדעלט דעם שרייבער־לעזער שידוך מיט אַזאַ ברייטען טאַראַראַם. אין תוך איז דער אמת׳ער דיכטער, גאָר נישט מיד געוואָרען, ווי מ׳וויל איהם איינרעדען פון דער לעזלאָזער.... לאַגע, ער האָט ווייניג געקלאָגט אויף דעם. ער איז צופיל פערנומען מיט זיך, מיט זיך איבערשאַפען אין זיין שאַפען, יאָהרען פון אַ געבענשטען אידעאַליזם שטעהען נאָך פאַר פאַר׳ן שעפערישען מענשען אונזערען. יאָהרען פון איינזאַמען אָפּזונדערען זיך. יאָהרען פון צוריקציהען זיך פון יעדען טומעל, צו וועלכען אַפילו די קולטור מוז אָנקומען, און זיך חבר׳ן מיט אַלערליי פּאָליטיקער, אַ זאַך, וואָס פאַר דער שיינער ליטעראַטור איז דאָס הונדערט פּראָצענט סם.

דאָרט אין די טיפענישען פון זיין לעבען, וואו ער לעבט כמעט אָפּגעטיילט פון יעדער פערפלאַכטער אויסערליכקייט, עקזיסטירען נישט די אַלע זאַכען און השגות, מיט וועלכע דער אומקינסטלערישער האַלב־אינטעליגענט־שרייבער, האָט אַזוי ברייט זיך צעוואָרפען, ער ווייס און האַלט עס אַפילו פאַר אַ חילול השם פאַר זיך אַרויסצורעדען, אַז דער ענין לעזער, וואָס ווערט אַזוי פלאַך און פּראָסט ביי אונז צוגעראַטערט, האָט איהם קיינמאָל נישט שווער־בעריהרט. צי דאַרף ער דען קומען פאַר עמיצען זיך פערענטפערען, אַז ער איז נישט אַרויסגעטיילט פון דער וועלט, אַז אויף איהם, אויף זיין לייב און נשמה. קלעפּט די ווירקליכקייט, די ערד, דאָס שטיין און זאַמד און גאָלד פון לעבען, ווי די שטיקער פערגליווערטע ליים אויפ׳ן סקולפּטאָרס אַרבייטס־קליידער. דער טאַלאַנטלאָזער, וואָס האָט זיך אַריינגע׳גנב׳עט אין דער ליטעראַטור ביי אונז, ווייסט, אַז אויפהויבענדיג אַ געוואַלד פון געזעלשאַפטליכקייט, קאָלעקטיוויזם, לעזער א.אַז.וו. א. אַז. וו. וועט זיך זיין קול דערהערען, וואו מ׳דאַרף און ער וועט האָבען דאָס צופּויקטע גאַסען־וואָרט מיט זיך. לעזער!? ווער נאָך איז דאָס אַזוי גרייט צו חנפ׳ענען איהם, ווי דער פערפלאַכטער און טריוויאַלער שונדישער פּאַרטיי־פּובליציסט. אויפ׳ן מזבח פון זיין פּאַרטיי און זיין „אידעאַל" האָט ער מקריב געווען זיין גאָט און זיין פּאָטער, זיין האַרץ און זיין געוויסען, איז פאַר איהם אַזאַ שעפעלע ווי ליטעראַטור נישט קיין יחסן, און ער איז גרייט יעדע רגע צו ברענגען פאַר אַ קרבן, און אָנטרינקען מיט איהר בלוט דעם דורשטיגען אַפּעטיט פון זיין אַלמעכטיגען פּאַרטיי־גאָט.

דאָרט, אין דער פּאַרטיי־מחנה, אין הויף פון איהר פּאַרטיי־אָרגאַן זענען זיי געקומען די עטליכע לעזער־זוכענדיגע דיכטער. און אַהינצו איז אַוועקגעשלעפּט געוואָרען די גאַנצע ליטעראַטור. דאָרט האָט מען איהר כמעט אויסגעטון נאַקעט און איהר געהייסען טאַנצען און מאַכען טראַדיציאָנעלע קונצען פאַר׳ן לעזער, וואָס מען האָט קוים דערטאַפּט. דער לעזער האָט אַפּלאָדירט, איהם איז געפעלען געוואָרען, וואָס דער שרייבער, וועגען וועלכען ער האָט געהאַט אַנ׳אילוזיע פון עפּעס העכערעס און שענערס, ווי דאָס דורכשניטליכע, איהם איז געפעלען געוואָרען ווי דער דאָזיגער „אינטעליגענט". האָט אויף זיך אַרויפגעצויגען אַ פּאָר אַרבייטערישע שטיוועל און גענומען פאַר איהם פּראָלעטאַרען, דער גראַפאָמאַן און דער אומקינסטלערישער ליטעראַט, האָבען זיך דערפרעהט. דער גראַפאָמאַן איז געוואָרען אַ טעאָרעטיקער פון אַ נייער ליטעראַטור, וואָס האָט ענדליך דערטאַפּט איהר לעזער און עס איז פרעהליך אויף דער גאַס.

די פּאָר עכטע דיכטער האָבען דאָס אָבער נישט געקאָנט אַריבערטראָגען, עפּעס איז ער צופיל יום־טוב, און עפּעס שמעקט דער דאָזיגער יום־טוב מיט אַזאַ מין נישט גוטען ריח. די פרייד איז אַ פרעמדע, אַ פאַלשע און האָט גענומען אָפּשטעהן פון זיי. די לאָמפּען ברענען מיט אַ קאַלט פאַלש ליכט און וואַרימען נישט די נשמה. עפּעס אַ ווינט פון רוחות און נישט־גוטע האָט אַ וויי־געטון פון הינטער זייערע רוקענס — ווי דער טייוועל וואָלט איבער זייערע קעפּ פון הינטען אַרום גע׳חוזק׳ט איבער זיי. זיי האָבען זיך דערשראָקען. און אַרומקוקענדיג וואו זיי זענען פערשלעפּט געוואָרען, האָבען זיי זיך גענומען האַסטיג אַרויסרוקען, אַנטלויפען. אַנטלויפען פון דעם פאַלשען יום־טוב.

עס האָט זיך זיי נאָכגעשלעפּט אַ היבש ביסעל פאַלשער יום־טוב, מיט פאַלשע פייער־ווערק. און די נאָכגעשלעפּטע כת־לצנים שרייט נאָך אויף אַלע טירען און פענסטער: לעזער, וואו ביזטו? לעזער, וואו ביזטו? און — הייבט, מאָרגען, (זלואי, וואָלט עס וואָס גיכער געשעהן און עס וואָלט אַביסעל ליכטיגער געוואָרען אין אונזער ליטעראַטור־זעלטעל): —

פאַרנאַכט, אין אַ ווינקעלע פון דעם ליטעראַרישען קאַפע זיצען ווידער די עטליכע דיכטער און בעלעטריסטען, עטוואָס בלייכער, אומרוהיגער, טרויעריגער און דאָך ווי עפּעס אַנטלאָפענע און זיך־ראַטעוועגדיגע, און רעדען, שטילער ווי פריהער מיט אַ צייט, רעדען מיט אַ בענקעניש מיט אַ מין ציטער פון גרייטען זיך צוריק צום ריינערען ווינקעלע, וואו מ׳איז געווען אָפּגעהיט פון יעדען אויסערליכען שטענז. מ׳רעדט מיט אַ מידען און דאָך פרישען טאָן פון — אומקעהרען זיך צוריק צו זיך.

קליינינקייטען / פון ד"ר א. ראָבאַק

ווי אָפט מיר זענען גענייגט צו רופן גרויסע זאַכען קלייניגקייטען נאָר צוליב דעם, ווייל מיר אורטיילען פון אַ געוויסען שטאַנדפּונקט. פאַר דעם איינפאַכען מענשען זענען קלייניגקייטען אַלצדינג אויסער דאָס, וואָס האָט אַ שייכות מיט געלד. „עס שטעהט מיר הייגט פאַר צו פערדינען הונדערט דאָלאַר", זאָגט איינער צום אַנדערען. „הונדערט דאָלאַר", זאָגט יענער, „עס איז נישט קיין קלייניגקייט".

איינער האָט איינגעשפּאָרט אַ דאָלאַר — עס איז נישט קיין קלייניגקייט. נו, און אַ טראַמוואַי־בילעט? אַ טראַמוואַי־בילעט געהט אויך נישט צו פוס. דאָס זענען אַלץ וויכטיגע זאַכען, גרויסקייטען, פון סענטען ווערען דאָלאַרס און פון דאָלאַרס הונדערטער און אַזוי ווייטער.

די קלייניגקייטען זענען פון אַנ׳אַנדער מין שטאָף. דענקען, קלערען — הייסט ביים פאָלק זיך פערנעהמען מיט קלייניגקייטען און פאַר דעם איז נישטאָ קיין צייט. ווער וועט עס זיך נעהמען בעטראַכטען אַ זונען־אויפגאַנג אָדער אַ שעהנע אויסזיכט? ווער וועט עס זיך אָפּשטעלען קלערען איבער פערשידענע ערשיינונגען, וואָס ער בעגעגענט. טאַקע נאָר געצעהלטע מענשען וועלען עס טון — ווייל זיי בעטראַכטען אַזעלכע זאַכען פאַר נישט קיין קלייניגקייטען.

אין אַ צייטונגס־אַרטיקעל לייען איך אַזאַ מין עצה: „אַ מענש דאַרף זיך נישט נאָר אָפּגעבען מיט גרויסע, וויכטיגע זאַכען נאָר מיט איינצעלהייטען, אַמאָל קלייניגקייטען, פיל מענשען פערנאַכלעסיגען די דעטאַלען, בשעת ווען צו דער זעלבער צייט דאַרף מען נישט, ווי די פּראָפעסאָרען, זיין תמיד אַריינגעטון אין קלייניגקייטען".

מען קען זיך שוין פאָרשטעלען, וואָס פאַר אַ געלערנטער מאַן עס האָט געמוזט זיין דער שרייבער פון יענע אַרטיקלען, ווען ער האַלט, אַז אַלע פּראָפעסאָרען אינטערעסירען זיך נאָר מיט קלייניגקייטען. די פּראָפעסאָרען (נאַטירליך רעדט מען דאָ פון די גרויסע, די בעריהמטע) קען מען זאָגען גאָר אָהן גוזמא, שטעלען איין די וועלט. זייער השפּעה פיהלט מען אומעטום, נישט צו וויסען פון וואַנען עס קומט, פּונקט ווי אויפ׳ן ים פיהלט מען אַ טרייסעל, נישט צו מערקען פון וואַנען דער טרייסעל נעהמט זיך.

אַ, די צרה איז, וואָס די בלינדע מענשען אורטיילען איבער פאַרבען. דאָס רוב מענשען זענען קורצזיכטיג. זיי זעהען נישט, אַז יענע קליינינקע פּינטעלע קען נאָך זיין אַ גאַנצער פּלאַנעט, ווען מען קומט צו נאָהענט צו איהם.

פאַר דער ציוויליזאַציע האָבען די אַזוי־גערופענע קלייניגקייטען פיל־פיל מעהר אויפגעטון, ווי די גרויסע ממשות׳דיגע זאַכען. מיט אַ קליינעם קאָפּ דערגרייכט מען מעהר ווי מיט אַ פעטען, גראָבען בויך. עס קומט ווידער אַרויף די פראַגע, ווי אַזוי מיר זאָלען מעסטען די וויכטיגקייט פון עפּעס.

עס זיצט זיך דער גרויסער פאַבריקאַנט אין זיין קאַנטאָר און טרוימט אַפילו נישט, אַז ווען נישט אַ קלייניגקייט, וואָלט ער זיין פאַבריק נישט געהאַט. די גרעסטע ענטדעקונג פון דעם 19־טען יאָהרהונדערט, אפשר פון פיל יאָהרהונדערטער איז אַרויסגעקומען דורך אַ קלייניגקייט. ער, דער חכם, קומט שוין אויכ׳ן גרייטען און בעטראַכט אַלץ, וואָס ער זעהט נישט קלאָר מיט זיינע שוואַכע אויגען אַלס קלייניגקייטען. וואָס וואָלט אָבער אַזאַ פאַבריקאַנט געטון, ווען ראָבערט מייער זאָל נישט געווען ענטדעקען דאָס וויכטיגסטע פון אַלע געזעצען — די דערהאַלטונג פון ענערגיע און דאַן דעם מעכאַנישען גלייכוועַרט פון היץ?

ווען ראָבערט מייער האָט איינמאָל, פאַהרענדיג אויף אַ שיף, בעמערקט ווי דאָס וואָס שלאָגט זיך אָן שיף איז וואַרעמער ווי געוועהנליך, האָבען די מאַטראָסען זיך אויסגעלאַכט פון זיין בעאָבאַכטונג חוזק האָבען זיי געמאַכט, כ׳האָט זיי געשיינט אַזוי לעכערליך, אַזוי נאַריש, אַז זיי האָבען גאָרנישט געוואָלט הערען פון אַזעלכע „קלייניגקייטען". ראָבערט מייער, דער זשעני האָט אָבער אַזוי לאַנג געטראַכט ביז עס איז איהם געלונגען צו דערגעהן איינעם פון די גרעסטע סודות אין דער נאַטור.

נאָך אַ קלייניגקייט, וואָס האָט געהאָלפען דעם גרויסען וויסענשאַפטסמאַן צו מאַכען זיינע ענטדעקונגען, וואָס ער האָט אויף דער שיף, וואו ער איז דער אַרצט געווען, בעמערקט, אַז אין די וואַרעמערע געגענדען איז דאָס בלוט פון ד ימאַטראָסען רויטער ווי אין די קיהלערע געגענדען. ווידער אַ קלייניגקייט, וואָס פיל מענשען וואָלטען גאָר אין זינען נישט גענומען, מייער׳ן האָט אָבער אָט די קלייניגקייט קיין רוה נישט געגעבען ביז וואַנען ער האָט דערגרייכט זיין ציל. אָהן ד יקלייניגקייטען וואָלטען מיר איצט אפשר נישט געהאַט די אַלע ערפינדונגען, וואָס מאַכען אונז דאָס לעבען גרינגער.

מיר רעדען שוין נישט פון אַזעלכע פּראָפעסאָרען, וואָס איבען אויס אַ דירעקטען איינפלוס אויף דער אינדוסטריע און אויף דער רעגירונג פון אַ לאַנד — פּראָפעסאָרען פון פּאָליטיק, פון פינאַנץ, פון עקאָנאָמיע, פון רעגירונגס־שטודיום און עהנליכע שטודיען. פו זאַזעלכע איז שוין אָפּגערעדט. נאָר לאָמיר אַפילו נעהמען ביישפּילען פון פיזיקער, כעמיקער, פּסיכאָלאָגען, מאַטעמאַטיקער, און פילאָזאָפען, און מיר וועלען זיך לייכט איבערציינען, אַז יענער עצה־געבער ווייס נישט, וואָס ער רעדט. אויב דער פּסיכאָלאָג, וואָס האָט אַלס שטודיום דעם מענש מיט זיינע נייגונגען, געוואוינהייטען, געפיהלען, געדאַנקען, זכרונות; אויב אַפילו דער מאַטעמאַטיקער, וואָס האָט אין זיינע הענד די נאַנצע קאָנטראָלע איבער צאָלען, וואָס אינטערעסירט זיך מיט אומענדליכקייט — אויב די לייט זענען אַריינגעטון אין קלייניגקייטען, מוזען מיר דרינגען אַז דער מענש איז אַ קלייניגקייט און, אַז אומענדליכקייט איז אַ גאָרנישט. אַז דער מענש איז אַ קלייניגקייט קען אפשר זיין, אָבער אויב אומענדליכקייט איז אַ קלייניגקייט, וועלען מיר דאָס וואָרט „קלייניגקייט" מוזען פערשטעהן גאָר אין אַנ׳אַנדער זין.

קלייניגקייטען: יאָ פאַר דעם קליינעם מענשעל זענען זיי קלייניגקייטען אָבער די ראָבערט מייערס אינטערעסירען זיך תמיד מיט דעם „פאַרוואָס" און ווען זיי געפינען אויס די אורזאַכע אין דערקלערען דעם „ווי אַזוי" קומען דאַן די געלד־זעק און שטעלען די גראָבע קלאָץ־קשיא: „למה זאת"? איז דאָס אַנ׳עסק? לוינט זיך עס? אויף דער פראַגע ענטפערען נישט די מייערס. זיי וויסען שוין, אַז מען וועט עס בעהאַנדלען אָהן זיי, אָהן זייער וויסען. זיי דאַרפען נאָר אַקער׳ען און זייהען, דאָס, פיהלען זיי, איז זייער אויפגאַבע. קומט עס צום שניידען לאָזען זיי עס איבער פאַר אַנדערע. די פּראָדוקטען פו זייער מיה געניסען אַזעלכע, וואָס וויסען גאָרנישט, אַז מען האָט געראַפּט אַקערען פאַר זיי.

ראָבערט מייער איז געשטאָרבען אין דער גרעסטער נויט, צובראָכען און פערצווייפעלט, פון זיין פראַצע האָבען אַנדערע פון וואָס צו הולטייעווען.

אין אירלענדיש

ערצעהלונג

פון ו. ווערעסאיעוו

איינמאל פארנאכט־צו, בין איך געזעסן אויפ'ן גאניק ביי מיין חבר גאווריל א און געשמועסט מיט זיין אלטער מוטער דאריע, עס איז געווען די צייט פון היי־שניט. אלע זענען געווען אויף די לאנקעס. פון שכנות'דיגען געגענד איז אנגעפאהרען א אומבעקאנטער צושויבערטער פויער, ער האט זיך ארום געקוקט, אונז דערזעהן, פערקירעוועט צום גאניק און איילענדיג אראפגעשפרונגען פון וואגען.

דער פויער איז געווען בארוועס, פונ'ם גראבען לייגען־העמד האט ארויסגעקוקט א ברוינע ברוסט. די געדיכטע האר אויפ'ן קאפ צעשויבערט און איבערגעשאטען מיט היי־שטויב.

— העי מוהמעשי! וואו וואוינט ערגעץ ביי אייך די סאמע געשטופעלטע מויד? — האט ער אלץ אזוי שנעל געפרעגט.

— וואס זאגסטו? גאט בעהיט מיך! — ענטפערט שטיל די אלטע דאריע — צו וואס דארפסטו עס וויסען?

— די סאמע געשטופעלטע! מען האט געזאגט, אז פערהאן ביי אייך אזעלכע...

אין דאריעס לאכענדיגע אויגען האט עפעס א בליק געטון: ז'יהאט פערשטאנען.

איך האב אבער גארנישט פערשטאנען און א פערוואונדערטער אלץ געקוקט אויפ'ן פויער און געוואלט זיך דערמאהנען, וואו כ'האב איהם געזעהן.

דאריע האט פאמעליך געענטפערט: — פערהאן ביי אונז, ליבער, פערהאן געשטופעלטע... און דו אליין פון וואנען ביסט?

— איך בין פון מאלאכאווא... שוין פערציג טעג אז דאס ווייב איז געשטארבען. אין דער היים זענען דריי קינדערלעך דא, און די צייט, ווייסטו דאך, א הייסע, סאמע שניט איך קען אליין זיך נישט „ספראווען".

— דו טו אזוי — ראט איהם דאריע: געה צו מאטקע, דעם דעסיאטקעס... אט איז דעם דעסיאטקעס שטוב, דער שכן.

— און ווי מיינסטו? זי וועט מיך ווילען, א?

— דו פרעג זי אליין... אט געהט זי פון דער קרעניצע מיט די עמערס, אז זי וועט אונטערקומען, פרעג זי.

— איליא! — מאך איך — איליא, דערקענסט מיך נישט?

ער האט אויף מיר אנגעשטעלט די אויגען און זיך דערפרעהט:

— א, וויקענטיטש!

און מיר אויסגעשטרעקט א גוזעוואטע האנט.

— דיין סאטיאנא איז געשטארבען? — פרעג איך א איבערראשטער.

— געשטארבען, געשטארבען!... שוין פערציג טעג... ס'־ןעדן זאל זי האבען. א זייט האט זי געכאפט אין איין וואך... געשטארבען... געשטארבען סאטיאנא.

איך האב מיך דערמאנט:

פאראיאהרען, שפעט אין הערבסט, ה־יב איך גענעכטיגט אין מאלאכאווא ביי איליא'ן. איך האב גוט געקענט זיין ווייב, פונקט ווי ער, א אומרוהיגער, אזוי איז זי געווען א רוהיגע, מיט ליכטיגע מילדע אויגען. מען האט אין אלעמען דערקענט, אז זי ש שטעהט העכער פונ'ם מאן און אז ער נעהמט אן איהר אפוטרופסות, א זיכערע און א ליבענדיגע. איז זי, הייסט עס געשטארבען. דערפאר איז ער אזוי קויסיג!

צום שכנ'ס הויף איז אונטערגעקומען א נידריגע, א דיקע, מאטקע, מיט צוויי עמער וואסער אויפ'ן קאראמיסעל. איליא האט שנעל א ווארף געטון די לייצעס און צוגעלאפען צו מאטקע'ן.

— מיידעל, הער מיידעל, דו ביסט עס די סאמע געשטופעלטע, אין דארף.

מאטקע האט אראפגעשטעלט די עמערס, א קוק געטון מיט חידוש, איז געדיכט רויט געווארען און אראפגעלאזט די אויגען.

איליא האט ווייטער גערעדט:

— הער, מיידעל! א בחור וועט דיך נישט נעהמען — צו וואס דארף ער דיך, אזוינע? און איך בין אן־אלמן, דריי קינדער פערמאג איך, א פערד, א קוה, באלעבאטישקייט, ווילסט פאר מיר חתונה האבען?

מאטקע איז געשטאנען, געקוקט אראפ און געשוויגען.

— וואס זשע שווייגסטו מיידעל? זיך בעליידיגט?

דאריע האט געהערט און זיך געקאטשעט פאר געלעכטער.

— געה צום טאטען! ענטפערט שטיל מאטקע.

— כאפט איהם א... דעם טאטען! דו ווילסט פאר מיר חתונה האבען?

— דער טאטע וועט דיר זאגען.

איליא האט זיך א פאטש געטון מיט בײדע הענט איבער די ליטקעס.

— טאטע און טאטע! א לידעל! איך פרעג דיך!

— דער רוח זאל דיך שוין נעהמען, כלב פערוואקסענער! האט מאטקע ביז א געשריי געטון. געכאפט די עמערס און אוועק אין טויער אריין.

איליא האט איהר נאכגעקוקט, זיך געקראצט אין האלז און נאקען און צוגעקומען צו אונז.

— טאטע און טאטע... אליין איז זי געשטופעלט אז בעסער קען שוין נישט זיין, און — טאטע... און דאס פערשטעהט זי נישט, אז „טאטע" וועט זיך הייסען שטעלען א פלאש בראנפען, און — „קום נאכאמאל", און נאך... וואו זאל איך נעהמען צייט?... די צייט איז א הייסע, היי־שניט... איך דארף גיכער.

ער האט זיך אויסגעשנייצט מיט צוויי פינגער, א וויש געטון די הענט אין דער פאלע און זיך א וואַרף געטאן:

— נישטא עפעס נאך אזוינע ביי אייך?... נישטא? נו, וועל איך פאהרען קיין טאידאקאווא. דארטען, זאגט מען, זענען אויך פערהאן געשטופעלטע... זייט געזונד!

איליא האט זיך ארויפגעכאפט אויפ'ן וואגען און פערקערעוועט אויפ'ן שליאך קיין טאידאקאווא.

מאטקע האט זיך בעוויזען אין טויער און א ברוגז'ע, א פערכמארעטע נאכגעקוקט דעם וואלקען־שטויב, וואס איליאס וואגען האט אויפגעהויבען און אין וועלכען ער האט זיך דערווייטערט.

דאריא האט א פרעג געטון נאאיוו:

— מיידעל, פארוואס האסטו אפגעזאגט דעם חתן?

— אפגעזאגט... אליין א פערוואקסענער, א שרעקליכער, האט ער מיך באלד גענומען מבזה זיין: דו ביסט די סאמע געשטופעלטע!

מאטקעס קול האט געציטערט. פון בעליידיגונג? פון חרטה? זי איז צוריק אריין אין הויף אריין.

אין מיטען יולי בין איך אויף א רייט־וועגעלע אהיימגעפאהרען פון אולא. עס איז געווען זון־זעצען. ס'האט געשמעקט מיט צייטיגען קארן. איבערן ענדלאזען שטח פון די פעלדער האט מען געזעהן געבויגענע פלייצעס און שניטערס און שניטערינס. אלע האבען געארבייט שווייגענדיג. עס האט זיך געדאכט, אז די אלע מענשען זענען צוגעשמידט צו זייער ארבייט, פערשקלאפט דורך א נישט־געזעהענעם בעפעהלער.

געווען שוין שפעט אין דער נאכט, ווען איך בין דורכגעפאהרען מאלאקאווא.

דאס דארף איז געשלאפען ווי אויסגעהרג'עט. פלוצים, ביי דער סאמע עקסטער שטוב, נעבען פלויט, האב איך בעמערקט א שווארצע פיגור, זי איז פאמעליך געגאנגען אונטער די בוימער און זיך געוואקעלט.... זאל עס זיין איליא? די שטוב איז זיינע. צוריק מיט א וואך בין איך דורכגעפאהרען האב איך איהם געזעהן אויף דער פריזבע, ער האט אנטשלעפט א קינד.

כ'האב אפגעשטעלט ס'פערד.

— איליא, דו ביסט עס?

— איך.

איך בין אראפגעקראכען פון דעם רייט־וועגעלע און צוגעגאנגען. ער האט געהאלטען א קינד אנ'־איינגעוויקעלטס און פערדעקט אונטער זיין סערמיאגע, איך האב א פרעג געטון:

— נאך נישט געקריגען קיין כלה?

— א כלה? ניין, דאנקען גאט... איך האב נאך דעמאלט אין טאדאיקאווא אלץ אפגעטון. איצט האב איך א פויערטע, א גוטע באבא, א גוטע ארבייטארין, הלוואי אויף אלע מיינע ליבע.

— וואס־זשע טראגסטו זיך אליין מיט'ן קינד.

— ער איז נישט געוואוינט צו איהר.... — האט איליא נישט־ווילענדיג געענטפערט. איך האב א קוק געטון אויפ'ן קינד און א זאג געטון:

— ער שלאפט דאך!

— זאל ער שלאפען — מורמעלט איליא.

— מאדנער מענש! זאג איך צו איהם — לעג עס בעסער און לעג דיך אויך. דו ביסט דאך מיד פון דער ארבייט, און פאר'ן קינד איז אויך געזונדטער.

איליא האט געשוויגען, און דערנאך געזאגט:

— און אפשר טו איך עס נישט צוליב איהם? אפשר נאר צוליב מיר?

איליאס פנים איז געווען טרויעריג און ערנסט. איך האב פערשטאנען.

די שווערע ארבייטס־טעג האבען איליאן אוועקגענומען זיין נשמה און זיין טראכטען. איז אין די קורצע נעכט, אנשטאט אפצורוהען, געהט ער ארום אליין מיט'ן קינד אונטער די בוימער, גיט זיך איבער אויף דער פריי זיינע זכרונות און זיין בענקשאפט.

חסידישע מעשה'לעך

רעכטס און לינקס...

דער גרויסער און אומעטום בעוואוסטער יוסידישער צדיק, דער רבי ר' הירש, וועלכער האט זיך אזוי ווייט אויסגעארבייט, אז פון א פשוט'ען משרת ביים רבי ר' מענדעלע רימאנאווער איז ער געווארען זיין נאכפאלגער און א רבי פון טויזענטער חסידים, האט אין זיינע גאר יונגע יאהרען געלערנט שניידעריי ביי א שניידער־מייסטער.

צוזאמען מיט איהם האבען דעמאלט געלערענט נאך עטליכע יונגלעך די זעלבע מלאכה און אזוי ווי זיי זענען געבליבען ביי דעם פאך, זענען זיי אויסגעוואקסען גוטע שניידערס.

איינער פון זיי איז שטענדיג געווען שטאלץ אויף דעם, וואס דער גרויסער רבי האט צוזאמען מיט איהם געלערנט די מלאכה און איינמאל האט ער זיך אנגעטון א כוח, צוזאמענגעזאמעלט עטליכע גילדען, און איז אריבערגעפאהרען צו זיין יוגענדפריינד, כדי פון איהם צו שעפען אביסעל נחת.

דער רבי ר' הירש האט זיין געוועזענעם חבר זעהר פיין אויפגענומען און איהם — ווי דער שטייגער איז פון א רבין — אנגעוואונטשען כל טוב און אויך אריכות ימים און שטענדיגע עשירות.

אבער דער שניידער האט זיך נאך אלץ נישט געאיילט אוועקצוגעהן פונ'ם רבין, און ער האט איהם געזאגט, אז ער האט איהם נאך צו פרעגען א זעהר וויכטיגע שאלה, וועלכע ליגט איהם אויפ'ן הארצען און כל־זמן ער וועט דערויף נישט הערען א ריכטיגען ענטפער. וועט ער זיך אלץ נישט קענען בערוהיגען.

דער רבי ר' הירש האט געשמייכעלט און ער האט זיין יוגענד־פריינד נאך צוגעגעבען מוט, אז ער זאל פרעגען דאס וואס ער וויל וויסען.

— מיין פראגע איז, — האט ער געפרעגט, — מיר ביידע האבען דאך געלערנט ביי איין אין דעם זעלבען מייסטער. פארוואס זשע זייט איהר אויסגעוואקסען א רבי, און איך בין געבליבען א פשוט'ער שניידער? אויב איהר געדענקט, זענען מיך דאך ביידע געשלאפען אין איין בעטעל! פארוואס איז נישט געשעהן פונקט פערקעהרט. פארוואס בין איך נישט געווארען א רבי און איהר זייט נישט געבליבען א שניידער?...

— איך געדענק דאס זעהר גוט — האט דער רבי ר' הערש געענטפערט מיט א פיינעם שמייכעל — אבער איך בין שטענדיג געלעגען אויף דער רעכטער זייט און דו אויף דער לינקער.... דאס פערענטפערט דיין פראגע.

דאס פערדעקטע בילד פונ'ם קייזער

עס איז אנ'אלטער מנהג געווען אין עסטרייך, ובפרט אין ד יגרעסערע שטעט, אז, ווען דער קייזער האט בעזוכט א שטאט, האט ער אויך אפגעשטאטעט א וויזיט דער שטאט־שוהל, וואו דער חזן פלעגט פאר איהם זינגען „הנותן תשועה למלכים" און דער רב פלעגט לכבוד איהם האלטען א דרשה.

האט אבער איינמאל געטראפען, דאס אין לעמבערג, די געוועזענע הויפט־שטאט פון דער פראווינץ גאליציען, האט אזא קייזערליכער בעזוך שיעור נישט געפיהרט צו שרעקליכע גזירות אויף יודען און אלע גבאים, ווי אויך די ראשי־הקהל זאלען שווער בעשטראפט ווערען.

עס איז אין דער לעמבערגער שוהל געווען איינגעפיהרט דער מנהג, אז אויף דער מזרח־וואנד, אויף אנ'אנגעזעהענעם ארט האט שטענדיג געהאנגען דאס בילד פונ'ם קייזער.

כדי דאס בילד זאל נישט שטארק פערשטויבט ווערען (אדער אפשר גאר צוליב אנדערע רעליגיעזע טעמים), איז דאס בילד געהאנגען מיט'ן געמאלעכץ צו דער וואנד און מיט דער ריק־זייט צו דעם פראנט.

האט זיך איינמאל געמאכט, אז דער קייזער איז געקומען קיין לעמבערג, און, ווי געוועהנליך, האבען איהם די ראשי־הקהל איינגעלאדען ,אז ער זאל קומען בעזוכען די גרויסע שטאטישע שוהל. ער האט די איינלאדונג אנגענומען, און צום בעשטימטען טאג איז ער, מיט פיל שרי המלוכה, געקומען אין שוהל אריין, בעהערען זיינע יודישע אונטערטאנען.

דאס אומגליק האט אבער געוואלט, אז צוליב די גרויסע הכנות, וואס מען האט געמאכט מחמת דעם קייזערס אויפנאהמע, האט מען גאר פערגעסען דאס בילד זיינס איבערצודרעהען פון דער וואנד, אויף דער ריכטיגער זייט...

מען קען זיך שוין פארשטעלען די גרויסע שרעק פון אלע יודען און איבערהויפט פון די גבאים און ראשי־הקהל, ווען זיי האבען פלוצים — ווען דער קייזער און זיין סוויטע זענען שוין געווען אין שוהל — דערזעהען און וואס פאר א לאגע דאס אומגעקעהרטע בילד געפינט זיך.

אויך דער קייזער אליין און זיינע בעגלייטער האבען דאס שוין געהאט בעמערקט.

זיי האבען אבער דערווייל גאר נישט געזאגט, ווייל זיי האבען פערשטאנען, אז די יודען וועלען שוין זוכען דערפון מיט עפעס זיך ארויסצודרעהען....

איינער איז אבער געווען אין שוהל, וועלכער האט זיך גאר נישט פערלוירען. דאס איז געווען דער שטאט־רב. דער גרויסער און וועלט־בעריהמטער רב ר' יעקב אורנשטיין, בעוואוסט אלס דער „ישועת יעקב".

אז דער חזן האט שוין געהאט דורכגעפיהרט אלע צערעמאניעס און אפגעזונגען זיינע אלע זאכען, איז דער רב ארויף אויפ'ן בעלעמער און ער האט אנגעהויבען צו רעדען:

— אייער מאיעסטעט און קייזערליכע האהייט! ווי עס איז אייך העכסט־וואהרשיינליך בעוואוסט, איז ביי אונז יודען פערהאנען איינע פון די זעהר וויכטיגסטע מצוות, וועלכע שרייבט אונז פאר, דאס מיר זאלען יעדען טאג לייגען תפילין, אבער איין איינציגע אויסנאהמע איז פערהאנען, וואס שבת און ימים טובים, לייגען מיר נישט קיין תפילין. אבער וואס איז די אורזאך פון דער דאזיגער אויסנאהם? דער תירוץ דערפון איז פאלגענדער: די מצוה פון תפילין־לייגען איז א צייכען פון א בונד צווישען גאט און זיין פאלק ישראל. דערפאר דארפען מיר אום שבת או ימים טובים — וועלכע זענען אליין אויך צייכענס פון אזא בונד — נישט לייגען קיין תפילין. ווער עס טוט עס יא, דער פערשוועכט דעם בונד און מאכט איהם פיל שוואכער און אומווירקזאמער. דאס זעלבע איז אויך מיט אייער מאיעסטעט, הער קייזער! אין דער צייט, ווען איהר זייט נישטא מיט אונז, דארפען מיר האבען אייער בילד, כדי מיר זאלען עס קענען זעהן יעדען טאג און אויך דאדורך עהרען און שעצען. איצט אבער, ווען מיר האבען די גאר גרויסע זכיה, אייער מאיעסטעט צו האבען ביי אונז פערזענליך, האבען מיר אומישנע אייער בילד איבערגעדרעהט מיט'ן פנים צו דער וואנד, כדי עס זאל אונז נישט שטערען צו קוקען אויף אייך פערזענליך און דערפון האבען גרויס פערגעניגען.

דער דאזיגער קלוגער ענטפער האט געהאט ביים קייזער בייפאל, און, אנשטאט די יודען צו בעשטראפען, האט ער זיי נאך געגעבען עטליכע זעהר וויכטיגע אויסצייכנונגען און עהרען.

פון יודישן הומאר־אוצר

ס'מוז דאך קומען די צייט

אנ'ארימאן האט אין גאס אויסגעשטרעקט די האנד צו א נגיד נאך א נדבה, האט איהם דער נגיד דערלאנגט א רובעל.

אין א האלבער שעה ארום קומט אריין דער נגיד אין רעסטאראן און דערזעהט, ווי דער זעלביגער ארימאן זיצט און עסט א פארציע פיש, פרעגט איהם דער נגיד:

— אנ'ארימאן, וואס שטעלט אויס די האנד נאך א נדבה, מוז דאס עסען דווקא פיש?

האט איהם דער ארימאן געענטפערט:

— זאגט, אדרבא, אז איך האב נישט קיין רובעל קאן איך נישט עסען קיין פיש, און אז איך האב שוין יא א רובעל קאן איך אויך נישט עסען קיין פיש, טא ווען קאן איך יא עסען פיש?"...

א סאפוליער אנצוהערעניש

א מחבר האט געבראכט זיין ספר צו אנ'עושר, האט צו איהם דער עושר געזאגט:

— א נדבה וועל איך דיר געבען, אבער קיין ספר וועל איך ביי דיר נישט נעהמען, ווייל אט זעהסטו דאך מיינע אלע ספרים־שענק זענען איבערפולט.

— פון דעסטוועגען וואלט איך געבעטען — האט דער מחבר געזאגט, — דו זאלסט יא צונעהמען מיין ספר, אט שטעל איהם אריין אין דיין שראנק. וואס ארט דיך, זאלען איהם די מייז פרעסען וועלען זיי דערווייל קיין אנדערע ספרים נישט ריהרען.

— ניין — האט דער עושר געזאגט — מיינע מייז זענען אויסקלויבערס, זיי ווילען עסען דווקא גוטע ספרים...

פאר'איינוועגס...

א בעוואוסטער גביר איז געקומען מיט א בעזוך צו רבי משה סופר, האט דער רבי איהם בעדאנקט:

— א שעהנעם יישר כוח דיר, וואס דו האסט זיך מטריח געווען.

— ס'איז נישט ווערט צו דאנקען — האט דער גביר זיך אנגערופען — איך בין סיי־ווי־סיי געגאנגען מיט א בעזוך צו יענעם גביר, בין איך פערן איינוועגס אריינגעגאנגען צום רבין.

אז דער גביר האט זיך אפגעשטעלט אוועקצוגעהן, האט דער רבי זיך אויך אויפגעשטעלט איהם צו בעגלייטען צום טיר...

האט געזאגט דער גביר:

— רבי, זייט זיך נישט מטריח, איך וועל שוין אליין טרעפען דעם וועג.

— ס'שאדט נישט — ה־יט דער רבי איהם געענטפערט — איך געה סיי־ווי־סיי אין קלאזעט וועל איך פעראיינוועגס דיר בעגלייטען...

אזא מיז עצה טובה פון א קרוב

אנ'ארימאן איז געקומען צו זיי ווייכען קרוב בעטען א שטעלע, האט איהם דער רייכער קרוב געפרעגט:

— בוכפיהרונג קאנסטו?

— ניין! — האט דער ארימאן געענטפערט.

— בריף שרייבען קאנסטו?

— ניין.

— טא וואס־זשע דען קאנסטו?

— איך קען געבען גוטע עצות.

האט איהם דער רייכער קרוב דערלאנגט צעהן רובעל, און האט געבעטען, ער זאל איהם געבען א גוטע עצה.

— ווען דו ווערסט וואשען די הענד, זאלסטו זיי נישט אויפהויבען אין דער הויך, ווייל דאס וואסער וועט דיר אריינלויפען אין ארבעל אריין! — האט דער ארימאן געענטפערט.

ס'שטייט דאך אזוי

— פון וואנען איז געדרונגען, אז אפילו א רב דארף זיין א ירא שמים?

— עס שטעהט: „את ה' אלקיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים....

געקליבען פון שר של אש.

אוי־רעטראָסקאָפּיע

דאָס דאָזיגע משונה׳דיג־קלינגענדע וואָרט איז ויכער אומבעקאַנט דעם ברייטען עולם, און טאַקע דערפאַר ווילען מיר גענויער זיך אָפּשטעלען אויף איהם. דאָס איז אַ בעזונדערע צווייג פון דער מע־דיצין, וועלכע זייענדיג נאָך גאַנץ יונג, האָט אַ קאָ־לאָסאַלע בעדייטונג ביים פעסטשטעלען, ווי אויך ביים היילען איינע פון די פערשפּרייטסטע קראַנק־הייטען — די גאָנאָרעי, ד. ה. די טריפּער־קראַנק־הייט.

וואָס פערשטעהט מען אונטערן בעגריף אורע־טראָסקאָפּיע אין דער מעדיצין?

בוכשטעבליך הייסט עס, די בעשטראַהלונג פון אורין־קאַנאַל, ווי גענוי דאָס אויג פון דאָקטאָר זאָל נישט זיין, ווי גרויס די צאָהל פון די קראַנקע זאָל נישט וואַקסען, טרעפט עס גענוג אָפט, דאָס ער בלייבט אין בעצוג צו אַ געוויסען טריפּער־פאַל אין ספק, און דעמאָלט טאַקע קומט איהם צו הילף די דאָזיגע מעטאָדע.

מיט 100 יאָהר צוריק זענען די בעגריפען וועגען די וויכטיגסטע וועגערישע קראַנקהייטען גע־ווען אויף אַזאַ נידעריגער שטופע, דאָס מען האָט אַפילו נישט געקאָנט אונטערשיידען צווישען טריפּער און סיפיליס. עס איז דער פערדינסט פון גרויסען פראַנצויזישען געלעהרטען ריקאָר, וועלכער האָט דער ערשטער אַריינגעבראַכט ליכט אין די דאָזיגע טונקעלע בעגריפען. ער האָט אויפגעוויזען, דאָס סיפיליס און טריפּער זענען צוויי גאַנץ בעזונדערע קראַנקהייטען און קיינער פון זיי קאָן נישט פער־וואַנדעלט ווערען אין די צווייטע. דער זעלבער ריקאָר אָבער האָט געמיינט, אַז די טריפּער־קראַנק־הייט קאָן ענטשטעהען דורך פערשידענע סיבות, ווי רייכער אַלקאָהאָל־גענוס, אָפטע געשלעכטליכע בע־ציהונגען אַפילו מיט געזונדטע פרויען. עס האָט געמוזט אַדורכגעהען אַ האַלב יאָהרהונדערט, ביז עס איז בעוויזען געוואָרען, אַז די דאָזיגע קראַנקהייט איז אַן־אמת׳ע אינפעקציע־קראַנקהייט, וואָס קאָן צו־שטאַנד קומען נאָר דעמאָלט, ווען אויף דעם, אָדער יענעם אופן דרינגען אַריין אין די געשלעכטליכע אָרגאַנען לעבעדיגע מיסקראָסקאָפּיש־קליינע בע־שעפעניש, די אַזוי גערופענע „גאָנאָקאָקען פון ניסער“.

איצט אַלזאָ, האָט מען שוין געוואוסט ווי אַזוי מען פאַקט די דאָזיגע קראַנקהייט, ווי אַזוי אָבער פון איהר לויז צו ווערען, איבערהויפּט אָבער אין האַרטנעקיגע און כראָנישע פאַלען האָט מען ווייטער נישט געוואוסט, אויב דאָס אויסהיילען פון אַ פרי־שען טריפּער געהערט אָפּט צו די לייכטע אויפ־גאַבען. איז די בעהאַנדלונג פון כראָנישע פאַלען איינע פון די שווערסטע און אונדאַנקבאַרסטע. אַזוי לכל־הפחות, האָט זיך די דאָזיגע פראַגע פאָרגע־שטעלט ביז צו דער לעצטער צייט. די בעקאַנטע שפּריכווערטער ווי: „יעדער טריפּער קאָן אויס־געהיילט ווערען אַ חוץ דעם ערשטען“, ווי אויך דאָס „מיר ווייסען ווען די טריפּער־קראַנקהייט הויבט זיך אָן, נאָר דער ליבער גאָט ווייסט, ווען זי ענדיגט זיך“, שילדערן בולט, ווי אָפּט די דאָ־זיגע קראַנקהייט שטעלט מיט זיך פאָר אַ שווער שטיקעל אַרבייט אַפילו פאַר דעם גענייטסטען דאָקטאָר.

מיט וואָס ערקלערט זיך עס טאַקע, דאָס ביי איינעם ווערט די טריפּער־קראַנקהייט שנעל און ראַדיקאַל אויסגעהיילט, ביי אַ צווייטען אָבער דוי־

מעדיצינישער אַרטיקעל

פון ד״ר ה. רוזשאנער

ערט זי לאַנגע חדשים און אַפילו יאָהרען און דער־פיהרט צו פערצווייפלונג דעם קראַנקען, ווי אויך דעם דאָקטאָר? — מיר ווילען זיך דאָ נישט אָפּ־שטעלען אויף אַלע מעגליכע סיבות, וועלכע שטערען דאָס שנעלע אויסהיילען. עס איז זעלבסטפערשטענד ליך, דאָס אַ קראַנקער, וועלכער טאַנצט פיל, לאָזט זיך וואוילגעהן אין דאַמען־געזעלשאַפט, פערגעסט אויך נישט פון צייט צו צייט צו דערהאַלטען די כּוחות מיט אַ גלעזעל ווין, אָדער קאָניאַק, און וועלכער האָט צוליב אַזוי פיל וויכטיגע בעשעפטי־גונגען, ווי „פייפען“, דאַנסינגען און זשור־פיקסען אַפילו קיין צייט נישט צו קומען רעגעלמעסיג צום דאָקטאָר אָדער לכל־הפחות צו ערפילען די פאָר־שריפטען ביי זיך אינדערהיים, איז אַליין שולדיג

נייע מעטאָדע פון היילען די טריפּער־קראַנקהייט

אין דער פערשלעפּונג פון זיין קראַנקהייט.

עס זענען אָבער פערהאַן פאַלען און דערצו זעהר צאָהלרייכע, ווען דער דאָקטאָר טוט אַלעס מעגליכע, דער חולה — דעסטגלייכען, און די קראַנק הייט האָט גאָרנישט בדעה צו פערשווינדען. דאָס הייסט פערשווינדען פערשווינדט זי אַן־אמת יאָ, דער חולה שטראַהלט פון שמחה, דער דאָקטאָר דעסט גלייכען, ביז אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען — דער ליבער גאַסט איז ווידער דאָ. דאָס דאָזיגע שפּיל אין בעהעלטעניש קאָן זיך איבער׳חזר׳ן אַ סך מאָל. פאַרוואָס, אָט דאָ קומט אונז צו הילף די אורעט־ראָסקאָפּיע, די בעשטראַהלונג פונ׳ם אורין־קאַנאַל. אין אַזעלכע פאַלען געפינט מען, דאָס אויף גע־וויסע שטעלען פון דער שליים־הויט אין אורין־קאַנאַל זענען דאָ קליינע עפענונגען, וועלכע פיהרען אַריין אין די טיפקייט פון וועגטעל, און קליינע דריזלעך, וואו עס בעהאַלטען זיך אויס די טרי־פּער־מיקראָבען און וואוהין די פערשידענע כעמישע מיטלען דערגרייכען נישט, צוליב וואָס אַלע אָנגעווענ דעטע אַריינשפּריצונגען אין אורין־קאַנאַל פערבליי בען אָהן רעזולטאַט.

דער אורין־קאַנאַל איז נישט צו פערגלייכען מיט אַ גלעזערן רעהרעל, וואו די ווענטלעך זענען גלאַט; די אַנאַטאָמישע אייגענשאַפטען זענען נישט איינע און די זעלבע ביי יעדען קראַנקען. די עפ־נונגען, די פערשידענסטע ווינקעלעך און גריבעלעך שטעהען אָפען און שלינגען איין און בעהאַלטען גרויסע מענגען פון גאָנאָקאָקען. זיי זענען עס די רעזערוואָאַרען, פון וועלכע די גאָנאָקאָקען טרעטען פון צייט צו צייט אַרויס און רופען אַרויס נייע אָפּטמאָל גאַנץ נישט ערוואַרטעטע רעצידיווען (צו־ריקקעהרען).

די אורעטראָסקאָפּיע גיט אונז די מעגליכקייט נישט נאָר פעסטצושטעלען די אַנוועזענהייט פון די טריפּער־מיקראָבען, זי בעלויכט אונז אויך זייערע בעהעלטענישען און ערלויבט דערמיט די דאָזיגע נעסטען צו פערניכטען און אויף אַזאַ אופן די טריפּער־קראַנקהייט ענטגילטיג און ראַדיקאַל אויס־צוהיילען. די אורעטראָסקאָפּיע איז נישט נאָר אַ בעקוועמע וויכטיגע היילמעטאָדע. עס איז אַ נויט־ווענדיגקייט אין וויסענשאַפטליכען באַנאַנש פון יע־דען ווענעראָלאָג. פונקט אַזוי ווי מיר קאָנען זיך איצט נישט פאָרשטעלען קיין אינטערניסט (אינער־ליכען דאָקטאָר) אָהן אַ סטעטאָסקאָפּ (טלה־פאָן־קע), אַזוי גוט וועט מען אינגיכען נישט קאָנען בעגרייפען קיין געהעריגע טריפּער־בעהאַנדלונג אָהן דער הילף פון אורעטראָסקאָפּ.

קינדער און היהנער...

וואו לעבען די גליקליכסטע מענשען פון דער וועלט?

איינער פון די פערשפּרייטסטע זשורנאַלען אין דער וועלט איז „גרינע פּאָסט“ וועלכע האָט אַ מיליאָן אַבאָנענטען, צושפּרייט איבער אַלע טיילען פון דער וועלט.

נישט לאַנג צוריק האָט דער דאָזיגער זשור־נאַל פערעפענטליכט אַן־אַנקעטע, אָנפרעגענדיג וואו עס לעבען די גליקליכסטע מענשען פון דער וועלט.

עס זענען אָנגעקומען אַ סך ענטפערס וואו איניגע האָבען אָנגעוויזען אויף פערשידענע איינ־וואוינער פון פערוואָרפענע אינזלען, איייניגע אויף די עסקימאָסען, אַנדערע אויף די יאַפּאַנער א. אַ. וו.

איינער פון די ענטפערס קומט פון בעוואוסטען דייטשען שרייבער אַרמין ע. וועגנער, וועלכער האָט לעצטענס בעזוכט ארץ־ישראל און וועלכען ער זאָגט, אַז די גליקליכסטע מענשען לעבען אין די קאָלאָניעס פון פּאַלעסטינע.

וויגנער שרייבט:

דאָס גליק איז איינע פון די מתנות פון דער ליבע. אַפילו די אָרימסטע שיכטען פון דער מענש־הייט פערמאָגען שעה׳ן פון גליק. דאָס זענען די שעה׳ן ווען מען ליבט. דער אייראָפּעאישער ציוויל־ליזירטער מענש וועט נאָר געפינען די פרייד פון זיין ווייטער יוגענד דאָרטען, וואו ער שטרייט מיט ליבע פאַר זיין היים זיין ערד. זיין פאָלק און פאַר דער מענשהייט. קיינמאָל אין מיינע נסיעות דורך ווייטע לענדער האָב איך נישט געפונען אַזאַ גרופּע פרייע מענשען, אַזוי שטאַרק, אַזוי איבער ליך גליקליך, ווי די יונגע פּאַלעסטינער יודישע קאָ־לאָניסטען.

די לופט האָט געגליהט פון היץ, בעת מיר זע־נען אַריין אין דער קליינער קאָלאָניע „בית זרע“. צווישען גרינע פעלדער זענען געווען אייניגע לאַנגע און נידעריגע הילצערנע הייזער. דער הויף האָט אויסגעוויזען ווי איינגאַנצען פערלאַזט פון לעבעדיגע בעשעפענישען. ענדליך איז אַרויסגעקומען פון דער קוך־טיר אַ מיידעל.

ב

„שלום“ האָט זי זיך געווענדעט צו אונז. אין אַזאַ מדבר מיט זיינע נאָך פערבליבענע געפאַהרען האָט פאַר אונז די בעגריסונג ווידער בעקומען איהר אוראַלטען ווערט. מיט איהר אַרבייטס־בלוזע אָהן אַרבעל און אונטער איהר שטרויענעם הוט האָט זיך אויסגעזעהען, ווי זי זאָל נישט פיהלען די היץ. הינטער די שפּייכלערס האָט דאָס קוואַקען און פּי־קען פון די עופות אָפּגעקלונגען ווי אַ סימפאָניע פון לעבען.

הונדערטער ווייסע הינער זענען אַרומגעלאָפען אומעטום.

„דאָס איז מיין פלאַץ“, האָט אַרויסגערופען צפורה מיט שטאָלץ און כאָטש זי איז געגאַנגען אין דייטשלאַנד אין אוניווערזיטעט האָט זי דאָ אויסגע־וויזען מיט איהרע פעסטע אָרעמס, ווי אַ פּשוטע דאָרפס־מיידעל.

די קאָלאָניע „בית־זרע“ איז געגרינדעט געוואָ־רען ערשט פינף יאָהר, די מעהרסטע טייל פון די קאָלאָניסטען שטאַמען פון גאַליציען, אייניגע אויך פון בייערן. אָבער אַלע האָבען זיי בעקומען זייער לאַנדווירטשאַפטליכע בילדונג אין דייטשלאַנד, כמעט אַלע שטאַמען זיי פון דער „יוגענדליכער בעוועגונג“. צווישען די קאָלאָניסטען אַלזאָ געפינען זיך סטודענטען פון גימנאַזיעס, און אוניווערזיטעטען, קינדער פון פערשידענע בעלי־בתים, פון באַנקירען און סוחרים.

דאָס איז אַ קאָלאָניע אויף קאָמוניסטישע יסו־דות. אַ פעראייניגטע גרופּע פערזאָנען, וואָס וואוינען ווי איין פאַמיליע.

אַלץ, וואָס מען זעהט אויף די פעלדער, האָבען געשאַפען די קאָלאָניסטען.

מען האָט געמוזט אויסהאַקען און אויסקאָרטשע ווען ווילדע וועלדער, כדי זיי פערוואַנדלען אין גרינע פעלדער, און קולטיווירבאַרע באָדענס.

מען האָט געמוזט מאַכען קאַנאַליזאַציעס, בויען הייזער און שטאַלען, און עס זענען שוין אַפילו פערהאַן נישט נאָר פּשוטע הייזער נאָר אַפילו אויך צוויי שטאָקיגע.

אויסער דעם הויף שטעהען אַזעלכע צוויי גע־בייעדעס, איינע איז בעשטימט פאַר די דערוואַק־סענע און די צווייטע פאַר אַ קינדער־היים, ווייל אַזוי ווי די פרויען פון „בית זרע“ אַרבייטען בעגלייך מיט זייערע מענער אַ גאַנצען טאָג אין פעלד, ווערען זייערע קינדער אָפּגעהיט אין דעם קינדער־היים.

אַלע טירען און פענסטער זענען בעשיצט מיט געדיכטע און דאָפּעלטע טירען געגען די קאָמאַרעס, די פונאַנדערטרעגער פון דער מאַלאַריע־קראַנקהייט

געזונטע פנימלעך, פינקעלדיגע אויגען פון פרייד זעהט מען, ווען מען קומט אַהער.

„קינדער און הינער האָדעווען זיך צום בעס־טען אין פּאַלעסטינאַ“ — זאָגט לאַכענדיג צפורה. און אַ מוטערליכע צופרידענהייט שיינט אַרויס פון איהר פנים — אָבער אונזער קאָלאָניע איז נאָך יונג און דעריבער האָבען מיר דערווייל נישט מעהר ווי אַכט קינדערליך“.

„וועלכע פון די קליינוואַרג זענען אייערע?“ — פרעגען מיר.

— אַלע, ענטפערט זי, איך בין נאָך נישט קיין פערהייראַטע.

„אוריאַל, מרים“, — הערען מיר אַ שטימע פון אינעווייניג, דאָס רופט חייקע די דערציהערין פון דער קליינוואַרג. אַלע אין דער קאָלאָניע טראַ־גען העברעאישע און ביבלישע נעמען, און האָ־בען פערלאָזט לחלוטין די אייראָפּעאישע.

איצט בעגלייט אונז חייקע מיט די קינדער־לעך אויף דער אַנדערער זייט פון דער קאָלאָניע, צו ווייזען אונז די פלאַנטאַציעס פון באַנאַנעס. אַ מאַן מיט אַן־ענטבלויזטער העמד און מיט ברילען, וועלכע דערמאָנען אין אַ וויסענשאַפטסמאַן, קריכט אַרום באָרוועס, פערנומען מיט אַריינלאָזען דאָס וואַסער אין די גראָבענס.

— בנימין איז איינער פון אונזערע בעסטע אַרבייטער, — זאָגט חייקע, — ער האָט שוין גע־האַלטען ביי ענדיגען מעדיצין אין בערלין און האָט אַלץ פערלאָזט, כדי זיך צו פעראייניגען מיט אונז.

בעת מיר האָבען זיך שוין געוואָלט אומ־קעהרען, האָבען מיר מיט אַמאָל דערהערט אַ שטאַר־קען גערודער. מיר דרעהען זיך אום, עס איז אַ טראַקטאָר, וועלכער קעהרט זיך אום פון פעלד. פון זיץ הויבט זיך אויף אַ פעסטער און שטאָלצער בחור, אין זיינע שמייכלענדיגע אויגען האָבען זיך געווענדעט צו חייקען.

— דאָס איז יהודה, מיין יונגעו

— אייער יונגעל?!

— יאָ, ס׳הייסט מיין מאַן; האָט זי זיך צו־לאַכט, — אַזוי רופען מיר דאָ אונזערע מענער. עס קלינגט מעהר חבריש.

אין אָוונט, אין עס צימער האָבען מיר נישט געקענט דערקענען די דאָזיגע קאָלאָניסטען אין זייערע זויבערע און שיינע בגדים.

עס איז געווען יום־טוב, און כאָטש די מעהו־סטע פון די מיטגלידער זענען נישט רעליגיעז, האָבען זיי דאָך געפייערט דעם יום־טוב, לויט די אַלטע טראַדיציעס, אַלס אויפמערקזאַמקייט צו אייי־ניגע חברים.

די טישען זענען אויסגעשטעלט געוואָרען אין פאָרם פון אַ פאָדקאָווע אין מיטען איז געשטאַנען די מנורה פון זיבען ליכט, און בלומען, פלעשער, קרוגען און טעלער זענען געווען אויסגעשטעלט אויף דער גאַנצער לענג.

צוויי פריילינס, וואָס האָבען איצט פערנומען די פּאָסטענס פון קעכענס האָבען געטראָגען דאָס עסען אין איינפאַכע בלעכענע שיסלען. דאָס שפּייז פון די פּאַלעסטינער יונגע קאָלאָניסטען איז בכלל זעהר בעשיידען. עס בעשטעהט פון שוואַרצען ברויט וואָס ווערט געבאַקען אין שטוב, טאָמאַטען און טיי. אָבער היינט איז יום־טוב און עס האָט נישט געפעהלט קיין וויין, פלייש און פרוכטען.

חייקע מיט אַ געשטריקטער בלוזע איז גע־זעסען געגען מיר, און אומזיסט האָב איך געזוכט לעבען איהר יהודהן. ער איז געזעסען ביי אַ צווייטען טיש.

דאָס ווערט געטון עקסטרע, ווייל אַזוי ווי עס געפינען זיך דאָ נאָך אַ סך נישט קיין פערהייראַ־טע, זיצען נישט צוזאַמען צו פּאָרלעך חתונה־געהאַטע, בכדי נישט צו צושטערען די סביבה פון איין גרויסער פאַמיליע.

אַלע האָבען געהאַלטען פאַר זיך זייערע אַלטע העברעאישע סידורים.

מיכל, אַלס ראש המשפחה, האָט זיך אויפגע־הויבען און געמאַכט די ברכה איבער׳ן וויין, מיט וועלכען אַלע האָבען אָנגעפיהלט זייערע בעכערס און אויסגעטרונקען.

די פנימער האָבען אויסגעדריקט פרייד. עס איז געווען אוממעגליך צו דענקען, אַז מיר געפינען זיך צווישען ערד־אַרבייטער, וועלכע וואָלטען גע־דאַרפט זיין קערפּערליך און גייסטיג אויסגעמוט־שעט, נאָך אַ שווערען טאָג אַרבייט.

עס איז מיך בעפאַלען אַ בעגייסטערונג.

אפשר וועט עמיצען פון די לעזער וואונדערען: ווי איז דאָס מעגליך, אַז מענשען וואָס וואוינען אין הילצערנע ביידלעך, עסען טרוקענעם ברויט און וואָס שטעהען שטענדיג פאַר דעם געפאַהר צו ווערען בעפאַלען פון ווילדע אַראַבער, זאָלען זיין די גליקליכסטע פון דער וועלט?

דאָך איז עס אַזוי, ווייל זיי פערמאָגען די גרויסע אייגענשאַפט־ליבע, וועלכע איז דאָס איינ־ציגע, וואָס קען מאַכען גליקליך.

די שטימען זענען געוואָרען הילכיגער. די גע־לעכטערס העכער און ראַשיקער אַרום די טישען, און באַלד, ווי עס האָט זיך געענדיגט דאָס עסען, זענען אַלע אַרויס אויף דער פרייער לופט.

יהודה האָט אַרומגעוואַרפט חייקען, און נאָך זיי האָבען זיך אַלע אָנגענומען ביי די הענט, געמאַכט אַ קאַראַהאָר צום טאַנצען.

שטעלענדיג די לינקע פוס פאַר דער רעכטער, איז מען אַוועק אין אַ התלהבותדיגען טאַנץ. עס זענען כסדר צוגעקומען נייע מענער און פרויען צום קאַראַהאָר, און דער טאַנץ איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, און הויך האָבען אָפּגעקלונגען זייערע געזאַנגען אונטער דעם בלויען צודעק פונ׳ם אויסגעשטערנטען הימעל.

אַקראַנץ פערל פון תלמוד און מדרש

דאָס לאָך קען נישט פערפולט ווערען מיט דעם זעלבען אויסשניט, וואָס איז פון דאָרט אַרויסגע־נומען געוואָרען.

(ברכות ג׳).

* * *

כדי צו פערהיטען דאָס געזונד דאַרף מען נישט רעדען ווען מען עסט.

(תענית ה׳).

* * *

מ׳דאַרף נישט מבזה זיין קיין עסענוואַרג, און דערפאַר, אַז מ׳זעהט ווי עס ליגט אויף דער ערד עפּעס פון עסענוואַרג, דאַרף מען אויפהויבען.

(עירובין ס״ד).

* * *

אַז מ׳זעהמט אויף אַ פּרנס, מוז דאָס זיין מיט דער הסכמה פון דער גאַנצער קהלה.

(ברכות נ״ה).

* * *

מ׳מאַכט נישט קיין חתונה אום יום־טוב, ווייל צוליב דער שמחה פון דער חתונה וועט מען פער־געסען אָן דער שמחה פון יום־טוב.

(מועד קטן ח׳).

* * *

מ׳בעט נישט איבער קיין מענשען, ווען ער איז אויפגערעגט.

(ברכות ז׳).

* * *

בעסער צו עסען ברויט מיט ציבעלעס און לע־בען רוהיג, איידער צו עסען געגנז און הינער און נישט האָבען קיין מנוחה פון די בעלי־חובות.

(פסחים קי״ד).

* * *

אַן־אורח דאַרף מען געבען עסען, טרונקען און בעגלייטען צום וועג. (ב״ר).

* * *

דעם מאַנספּערזאָן איז לייכטער צו איבער־בע־טען, ווי די פרויענצימער.

(ב״ר פ׳ י״ז).

* * *

דער מענש דאַרף זיך אַליין נישט ברענגען צו קיין נסיון.

(סנהדרין ק״ז).

* * *

מ׳דאַרף נישט טייערער האַלטען איין קינד פון אַלע איבעריגע קינדער, והא ראיה, צוליב דאָס זיידענע העמדעל, וואָס יעקב האָט געמאַכט יוסף׳ן, האָבען איהם די ברידער מקנא געווען, און ס׳איז אַרויסגעקומען אַ שנאה.

(ב״ר פ׳ פ״ד).

* * *

זאָלסט נישט געבען די אַפּיקורסים די געלע־גענהייט אָפּצולאַכען. (פרה פ״ג).

* * *

אויב דער מענש וועט זיך נישט יאָגען נאָך דער תורה, וועט די תורה נאָך איהם זיך אַוודאי נישט יאָגען. (מדרש משלי פ״ב).

* * *

אויב ס׳איז נישטאָ קיין ציגען, זענען נישטאָ קיין בעק. און אויב עס זענען נישטאָ קיין תלמידים זענען נישטאָ קיין חכמים.

(ב״ר פ׳ מ״ב).

* * *

אויב אַז אין די טענענבוימער האָט זיך אַריינ־געכאַפּט דאָס פייער, וואָס זאָלען בעביך טון די קליינע גרעזעלעך פון לאָנקע — אויב אַז דער לויתן איז שוין געפאַנגען גענומען, טאָ, וואָס זאָלען טון די קליינע פישעלעך פון די זומפּען...

(מועד קטן כ״ה).

געזאַמעלט דורך אַברהם שלעזינגער.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואד

דער כפל־שמונה׳דיגער אנטיסעמיט, דער רו־מענישער פראפעסאר קוזא, וויל אומוווארפען די פעלקער־ליגע.

וואס דער דאזיגער פראפעסארל וויל אלץ. צום ערשט האט ער געוואלט אומוווארפען אלע יודען, א קלייניגקייט, אלע יודען. זעהט אויס, אז ער האט זיך ארומגעזעהען, אז דאס איז נישט קיין לייכט שטיקעל ארבייט, האט ער זיך גענומען אויף א דיפלאמאטישען וועג אדורכצופיהרען זיין פלאן. דהיינו — ער וועט אומשטירצען די יודישע אינסטיטוציעס.

אלס ערשטער קרבן וועט פאלען ביי איהם די פעלקער־ליגע, דאס — זאגט ער — איז א יודישע אינסטיטוציע. נאכדעם וועט ער זיך, מן־הסתם, נעהמען צו א צווייטע יודישע אינסטיטוציע, ווי למשל, לאמיר זאגען, „לינת הצדק" אדער „לינת החולים".

און ווי נאר ער וועט זיך האבען אפגעפערטיגט מיט די יודישע אינסטיטוציעס, וועלען איהם שוין במילא אלע יודעלעך אריינפאלען אין זיינע לאפ־קעלעך אריין.

נישטא, וואס צו זאגען, א געניאלער מענש, דער קוזא, א שאד נאר, וואס ער האט נישט גע־לעבט אין נאפאלעאנס צייטען.

א פאסענדע פראגע

— איהר וועט אונז ענטשולדיגען, מיר זענען געקומען אייך איינלאדען צו אונזער טעאטער־אונ־טערנעהמונג. עס וועט ביי אונז זיין א גרויסער כבוד, אז איהר וועט אונז בעעהרען מיט אייער פערזענ־ליכקייט.

— עס טוט מיר זעהר לייד. איך קען אייער איינלאדונג נישט אננעהמען, איך בין דעמזעלבען אווענד פערנומען, אבער מיין גייסט וועט זיין מיט אייך.

— קענט איהר אונז אפשר אנווייזען, פאר וועלכען פרייז די בילעטען זאלען זיין, וואו אייער גייסט וועט זיצען. ?

געזאגט דאס און געמיינט יענץ

— ענטשולדיגט מיר — האט א בעטלער אפ־געשטעלט א פערבייגעהער — אפשר קענט איהר מיר אויסהעלפען, איך האב שוין נישט געגעסען צוויי טעג.

האט דער פערבייגעהער גענעבען דעם בעט־לער א זלאטי, און דער בעטלער איז גלייך אוועק אין א דערבייאיגען שענק. איז דער מאן, וועלכער האט געגעבען די נדבה, געווען א בעלן אויסצו־מוסר׳ן דעם בעטלער און ער האט אפגעווארט ביז יענער איז ארויסגעקומען, און ער האט איהם גע־נומען מוסר׳ן:

— איך האב דיר געגעבען א זלאטי און דו האסט מיר געזאגט, אז דו האסט שוין צוויי טעג צייט נישט געגעסען. לסוף ביסטו גאר אריין אין א שענק און פאר מיין זלאטי אויסגעטרונקען א שנאפס... האסטו דאך מיר נישט געזאגט דעם אמת.

און דער בעטלער האט זיך פערענטפערט:

— איך האב געזאגט דעם אמת. איך האב טאקע נישט געגעסען זייט צוויי טעג.... אבער א שנאפס האב איך נישט געטרונקען פאר די לעצטע דריי טעג.

וואד־גראמען

שניי, שניי, שניי, שניי,
וואו איך שטעה און וואו איך געה,
גאס און הויף און דאך איז ווייס,
ס׳ליגט דער שניי אין קופעסווייז.
שניי פערשאטען האט די וועלט,
אומעטום איז פראסט און קעלט:
אך ווי קאלט אין הויכע קסיים
ביי דעם איינסעל אין דער היים.
רק ב. ב. און נאר זיין קלוב,
ווי ביי זיך אין שטוב;
מאכט א נייעם פרישען דין,
רופט עס אן רעגולאמין,
בלייבען אלע אויסגעשטעלט.
טרייסעלט, אלעמען פאר קעלט.
פאלען פארשלאגען, ווי שניי,
בריסק זאגאר צווישען זיי,
אפאזיציע שרייט און פאלט,
ווייל ס׳איז פראסטיק, ווייל ס׳איז קאלט.
יא, א סוף די שפיל —
מעהרהייט — טוט מען וואס מען וויל.
יא, מען חלומ׳ט אויפ׳ן וואהר
פון די זיבען גוטע יאהר;
נאר דערווייל איז עס נאך ווייט,
פארלויפיג איז הונגער־צייט;
ארבייטסלאזע פונקט ווי שניי,
שטייער נעהמט מען אויך פון זיי
פאר דער דירה כפל צאהל.
מיט׳ן טאבאק האלט אויך שמאל;
א שמעק טאבאק — א מיליאן,
שוועבעלעך — אין אויבען אן.

שמערעלע.

א נייע זארג
אויף יודישע קעפ, נעבעך

הכלל, רבותי, אויס מיט ניטול —
מען ווייסט שוין איבעראל:
עס איילט, עס פאהרט, עס קומט אויף שליטעל
דער שיינער קארנאוואל!

אין שניי געפוצט, אין פראסט־ברילאנטען
בעהענגען, אויסגעציהרט —
צו אלע לענדער, אלע קאנטען
דעם ליבע־פלירט ער פיהרט.

ער פלירטעוועט מיט הויך־געלעכטער,
מיט פרייד־געזאנג און וויין,
און ס׳פיהרע זווייט איהם הוה׳ס טעכטער
אין באד — אין באד אריין...

מבטיח זענען אונז גן עדן
שוין אויפ׳ן פולען יאהר,
און ס׳זאגען־צו אונז אלטע מיידען
לויתן, שור הבר...

דער קארנאוואל וועט אונז פערפיהרען,
פערדרייען אונז דעם קאפ;
און וועט זיך גופא, אויך פערלירען
אין ליבעריי־גאלאפ...

הכלל, רבותי, אטא קומט ער
צו אונז אין שטוב אריין
אין פרעסט און שנייען א געבלומטער —
טא וואס זשע וועט איצט זיין?

יאקעל בן פלעקעל

א „הייסער" סעזאן

ער קען בעסער פון טאטען

משה׳לע: איך קען עפעס טון טאטע, וואס דו קענסט נישט.
פאטער: וואס?
משה׳לע: וואקסען!

א גוטע קעכין

— דיין פרוי איז עפעס א גוטע קעכין?
— אה, יא! ספעציעל, ווען ס׳קומט צו פער־קאכען א קאשע....

שוין א סך מאל

מיידעל: איהר ווייסט, אז מען האט מיך שוין א סך מאל געבעטען תתונה צו האבען.
יונגערמאן: איהר וועט מיר ענטשולדיגען, ווען איך וועל אייך פרעגען: ווער?
מיידעל: מיין טאטע און מאמע.

אונמעגליך

דאקטאר: האט איהר גענומען די מעדיצין פאר׳ן שלאף ווי איך האב אייך געהייסען?
קראנקער: ניין. ה׳ דאקטאר! צוערשט האב איך פערגעסען, און ווען איך האב זיך דערמאהנט, בין איך שוין געשלאפען.

ער קען איהם זעהר גוט

— וואס זאגט איהר, אונזער נייער שכן וויל איך זאל איהם בעזארגען געלד. קענט איהר איהם אפשר בעסער ווי איך?
— יא, איך קען איהם אזוי גוט ווי אייך, בארגט איהם נישט א גראשען.

קיין ליגען האט ער נישט געזאגט

יונגע ווייבעל (צו איהר מאן, וועלכער האט מיט איהר געהייראט נאר פאר איהר פעטען נדן): איך וויל דיך עפעס פרעגען.
מאן: פרעג.
ווייבעל: איך וויל אבער, אז דו זאלסט מיר נישט זאגען קיין ליגען.
מאן: איך וועל דיר נישט זאגען קיין ליגען.
ווייבעל: דענקסטו, אז איך בין א קלוגע?
מאן: ווען דו האסט מיך געקענט קריגען אלס דיין מאן, קען איך דען דיך האלטען פאר א נאר?
ווייבעל: וואפסטו זיך אין מיר פערליבט, ווען איך וואלט דיר קיין נדן נישט געגעבען?
מאן: שטעל זיך פאר, טייערע, ווען דו פרעגסט מיך, אויב איך וואלט זיך אין דיר פערליבט, ווען איך טרעף דיך אהן א נאז אדער אהן אויגען, וואלט איך דיר אויף דיינע פראגען נישט געקענט ענטפערען, ווייל איך האב דאך דיר שוין געזעהען איינאיינעם מיט אויגען, און א נאז. אהן אויגען האב איך דיך נישט געזעהען. קען איך נישט ווי־סען, ווי אזוי איך וואלט געפיהלט צו דיר, ווען דו וואלסט געווען אהן א נאז אדער אהן אויגען. אזוי איז אויך מיט דיין נדן, טייערע, איך האב דאך דיר שוין געטראפען אינאיינעם מיט דיין נדן און אזוי האב איך זיך אין דיר פערליבט. ווי אזוי־זשע קען איך וויסען, ווי אזוי איך וואלט גע־פיהלט צו דיר, ווען דו וואלסט געווען אהן נדן?
ווייבעל: און וועסטו מיר נאך אלץ ליבען ווען איך וועל אפילו מיין געלד פערלירען?
מאן: טייערע מיינע, דו קענסט דיין געלד קיין מאל נישט פערלירען.
ווייבעל: פאר וואס?
מאן: ווי אזוי קענסטו פערלירען דיין געלד, אז דיין געלד האב איך נאר, און נישט דו... איז דאך נישט שייך, אז דו קענסט פערלירען.

„פערלוירען זיין פערמעגען"

ס׳איז געווען אין יענער צייט, ווען ווייך איז שטארק געפאלען אין פרייז און אלע צייטונגען האבען געשריבען וועגען דער שרעקליכער לאגע פון דעם ווייך־מארק און דערביי געמאלדען, ווי מענשען זענען איבער דעם פאלען פון דעם ווייך־מארק רואינירט געווארען. שטעלט אפ א בעטלער א פערמעגליכען פערבייגעהער און ער מאכט צו איהם:

— האט רחמנות, און העלפט אויס א מענשען, וועלכער האט פערלוירען זיין לעצטען זלאטי אין ווייך.

דער פערבייגעהער איז גערירט געווארען פון די עטליכע ווערטער האט ער איהם געגעבען א שעה נע נדבה און איהם געבעטען:

— און איצט דערצעהל מיר, מיין פריינד, ווי אזוי האט עס פאסירט, אז דו האסט פערלוירען דיין לעצטען זלאטי אין ווייך, האסטו שפעקולירט? דערצעהל ווי אזוי איז דאס געשעהן!

און דער בעטלער האט געענטפערט:

— זעהר איינפאך, איך האב זיך אריינגע־כאפט אין א וואגען וואס האט געפיהרט ווייך און האב זיך געלעגט שלאפען, איך האב פערמאגט בלויז איין זלאטי. און אין מיין שלאף האב איך דעם זל. וואס איז געווען מיין גאנצער פערמעגען, פערלוירען אין ווייך.

—:0:—

אין שפיטאל

— וויפיל פאציענטען זענען היינט געשטארבען
— דריי.
— אבער איך האב דאך פערשריבען מעדיצין פאר פיר.
— אבער איינער פון זיי האט זיך ענטזאגט צו נעהמען דעם מעדיצין.

אן עצה ווי צו זיין א גליקליכער מאן

ערשטער: שוין מעהר פון דריי יאהר, אז איך האב מיט מיין ווייב אפילו קיין איין שלעכט ווארט נישט איבערגערעדט.
צווייטער: גליקליכער מאן, וואס איהר זייט! דערצעהלט מיר, ווי אזוי האט איהר דאס דורכגע־פיהרט? וועל איך אויך אזוי טון מיט מיין ווייב.
ערשטער: גט זיך!

א קינדערשער שכל

זיסעלע (5 יאהר אלט מיט שטאלץ): — ווייסט טאנטע, איך קען שוין צעהלען ביז 50?
מוהמע (אן אלט מיידעל): — אויב אזוי זאג מיר ווי אלט בין איך.
זיסעלע (פערטראכט): — אזוי פיל קען איך נאך נישט צעהלען....

דער מאמען איז גוט!

מוטער: אזא גרויסער בחור ווי דו ביסט, און שעהמסט זיך נישט צו וויינען. פארוואס וויין איך נישט, ווען די צייהן טוען מיר וועה?
זוהן: דיר איז גוט! דו קענסט ארויסנעהמען די צייהן ווען זיי טוען דיר וועה און זיי אריינלייגען אין א גלאז וואסער...

„ליכט"

סוחרים — זוכען קונים מיט ליכט.
ארבייטסלאזע — זוכען ארבייט מיט ליכט.
מיידלעך — זוכען בחורים מיט ליכט.
דאקטוירים — זוכען די גריפע מיט ליכט.
פרויען — זוכען זייערע „פערשוואונדענע מע־נער" מיט ליכט.
דיפלאמאטען — זוכען „פרידען" מיט ליכט.
עלטערע מענער — זוכען זייער „פערלוירענע יוגענד" מיט ליכט.
פערהייראטע מענער — זוכען זייערע שד־כנים מיט ליכט... זיי ווילען זיי ...

ב. ליכטמאן.

זיינע שונאים

קלאפט אן א בעטלער אין א טיר. ע...ט די טיר די הויז־פרוי. דערקענט זי דעם בעטלער און זי זאגט צו איהם:
— מיט צוויי וואכען צוריק ביסטו דא געווען האב איך דיר געגעבען א שטיקעל ברויט, און פאר די צוויי וואכען צייט האסטו געהאלטען אין איין צושיקען צו מיר אנדערע בעטלער. זענען דאס דיינע פרייגד, אט די אלע אנדערע בעטלערס?
— ניין, — האט געענטפערט דער בעטלער־ זיי זענען מיינע שונאים...

ביים אדוואקאט

אדוואקאט (צו א גנב): זעצט זיך.
גנב: איך דאנק אייך; איך בין ערשט געזעסען פיר וואכען צייט.....

גערעכטיגקייט

פאר גנב׳ענען ברויט
קומט תפיסה -
מ׳טאר נישט;
פאר גנב׳ענען
ס׳א זאך, וואס
א מא״ז הארץ
פאר דעם קומט....
גארנישט!
צונעהמען ברויט
איז רויבעריי.
דער, וואס נעהמט
א רויבער;
צונעהמען אבער
א מא״ז א הארץ
איז ליבע,, און -
זויבער.
פאר בינדען א חיה
קומט שטראף —
ס׳א זאך, וואס
מ׳טאר נישט;
פאר בינדען א מאן
די הענד און פיס —
פאר דעם קומט....
גארנישט!
פענטען א חיה
איז בארבעריי,
דער, וואס פענסט
א רשע;
אבער בינדען א מאן
ד יהענד און פיס
איז הייראט, און -
נישקשה.

אין אפגרונט

סענסאַציאָנעל־ערא̇טישער ראָמאַן (36

זי האָט איהם גענומען אונטערן אָרעם, און האָט איהם געפיהרט מיט אַ זייטיגען וועג, כדי די העטעמאַס זאָלען זיי נישט זעהען און נישט וועלען מיטגעהען.

זיי זענען געגאַנגען אַ שטיק וועג אין וואַלד. פאַני איז געווען לוסטיג און לעבעדיג, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס איהרע קליידער זענען געווען אַלט, אין אָרעם, איהרע שיך אויסגעקרימט, און אויסגעטראָטען, און וואָס אַפילו איהר טוך איז פערלאַטעט געווען.

זשאַן האָט זיך נישט־ווילענדיג געפרעגט. פאַר וואָס פערגינט ער איהר נישט דאָס גליק, וואָס זי האָט. זי דאַרף נישט קיין קליידער, זי דאַרף נישט קיין שיך. זי דאַרף גאָרנישט. נאָר איהם און זיין ליבע! וואָס פאַר אַ וואונדערבאַרען כּוח די פרוי האָט צו פערגעסען און צו פערגעבען! נאָך אַלע יסורים, נאָך אַלע ליידען, נאָך אַלץ, וואָס זי האָט דורכגעמאַכט אין דער וועלט, איז זי גליקליך און צופרידען מיט איהם אַליין, און דאַרף מעהר קיינעם נישט האָבען!

ביי יעדען טריט האָט ער זיך געפרעגט, אויב עס איז שוין צייט איהר צו זאָגען, און ער האָט נישט געהערט, וואָס זי האָט צו איהם גערעדט. ער האָט זיך נישט צוגעקוקט מעהר צו איהרע מינעס, ער האָט נאָר געטראַכט, אויב ער דאַרף עס טון, אויב ער זאָל עס טון. ער האָט נישט געהאַט דעם קוראַזש צו טון זיין לעצטען טריט, און ער איז מיט איהר געגאַנגען אַלץ ווייטער און ווייטער, ווי אַ מערדער, וואָס געהט נאָך זיין קרבן און פאַסט אויף די צייט, ווען צו געבען דעם קלאַפּ.

ענדליך זענען זיי געקומען אין וואַלד צום אָרט, וואו זשאַן האָט בעגעגענט אירענע, דעם דאָקטאָרס פלימעניצע, דאָס אָרט האָט ער בעשטימט פאַר דעם גרעניץ, וואו ער וועט ברעכען דעם אייז און וועט זיך אַרויסרעדען, וואָס ער האָט אויפ'ן האַרצען.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און געבעטען, זיי זאָלען זיך דאָ צוזעצען אָפּרוהען.

זיי האָבען זיך געזעצט אויף אַן אָפּגעהאַקטען בוים, וועלכער איז געלעגען אויף אַ טעפּיך פון שמעקעדיגע גראָזען.

— ווי שעהן איז דאָ! — האָט פאַני געזאָגט.

זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף זיין פּלייצע און האָט איהם געוואָלט אַ קוש טון. ער האָט זיך אָפּגערוקט פון איהר, זי האָט געמערקט, אַז זיין פּנים איז ערנסט. דאָס האָט איהר דערשראָקען.

— וואָס איז געשעהען? — האָט זי געפרעגט.

— איך האָב שלעכטע נייעס. מיין טייערע, דער מאַן, וואָס האָט פערנומען די שטעל, וואָס איך האָב בעדאַרפט פערנעהמען, איז געוואָרען קראַנק און איך מוז געהן אויף זיין אָרט...

פאַני האָט דאָס אויסגעהערט, איהר פּנים איז געוואָרען ווי אַש, איהרע אויגען זענען געבליבען שטאַר.

— און ווען געהסטו? — האָט זי געפרעגט און האָט פון איהם צוגענומען איהרע הענד.

— נאָך היינט אין אָוונד. איך וועל פערברענגען עטליכע שעה ביי מיינע עלטערן און פון דאָרטען — קיין מאַרסעל און אויף דער שיף.

— גענוג! דו דאַרפסטו מיר נישט דערצעהלען נאָך ליגענס! — האָט זי אויסגעשריגען און איז אויפגעשפּרונגען אויף די פיס. — דו דאַרפסט נישט זאָגען ליגען. דו ווייסט נישט, ווי מען דאַרף לייגען. דער אמת איז, אַז דו ווילסט הייראַטען. דיין פאַמיליע אַרבייט שוין לאַנג אין דעם, ווייל זיי האָבען מורא איך וועל דיך נישט אַוועקלאָזען אין דער ווייטער וועלט, וואו דו וועסט קריגען אַ טיפוס אָדער דעם געלען פיבער. איך האָף, אַז זיי זענען ענדליך צופרידען. איך רעכען, אַז די פרויליין געפעהלט דיר, און אַז דו טראַכסט, וואָס פאַר אַ נאַר פאַני איז געווען, ווען זי פלעגט מיר אָנטון מיין שניפּס, און מיך אויספּוצען פאַר מיין געליבטער!

זי האָט געלאַכט מיט אַ ביטערן געלעכטער.

זשאַן האָט זי אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענד און האָט געזאָגט:

— יאָ, איך געה הייראַטען, אָבער דאָס דאַרף דיך נישט אַרען, ווייל איך פאָהר דאָך סיי־ווי אַוועק.

און כדי מיר דאָס צו זאָגען, האָסטו מיך געפיהרט אין וואַלד? — האָט זי איהם געפרעגט. — דו האָסט זיך געקלערט, אַז קיינער דאַרף נישט הערען, ווען פאַני וועט וויינען. דו האָסט אָבער אַ טעות. דו ביסט טאַקע שעהן, אָבער איך בין שוין זאַט מיט דיר. דו קענסט געהן דיין וועג. איך וועל דיך מעהר נישט רופען צוריק. פאָהר געזונדערהייט מיט דיין ווייב, וועלכע זעהט געוויס אויס, ווי אַ מאַלפּע, ווייל דו ביזט דאָך נאַריש, פונקט אַזוי ווי די לייט, וואָס האָבען פאַר דיר אויסגעקליבען דיין ווייב.

מעהר האָט זי זיך נישט געקענט בעהערשען, זי האָט איהם גענומען זידלען מיט די ערגסטע ווערטער, וואָס עס גיט נאָר, און האָט איהם אויסגערופען אַלץ, וואָס אין קאָרט שטעהט.

זשאַן האָט געוואוסט, אַז איצט איז די צייט צו הערען און נישט צו ענטפערען. ער איז געווען צופרידען, וואָס זי זידעלט זיך און ווייזט זיך אַרויס ווי זי איז, ווייל איצט וועט איהם זיין לייכטער אָוועקצוגעהן פון איהר.

אָבער פּלוצלונג האָט זי, ווי עס שיינט, פערשטאַנען זיינע געדאַנקען, ווייל זי איז געפאַלען אויף די קניע, האָט אַרומגעכאַפּט זיינע פיס, און מיט אַ געוויין, וואָס האָט צוטרייסעלט איהר גאַנצען קערפּער, האָט זי געבעטען:

— ענטשולדיג מיר, ענטשולדיג מיר, האָב רחמנות, איך ליב דיך! איך האָב מעהר קיינעם נישט, אויסער דיך! מיין ליבער, מיין לעבען, פערלאָז מיך נישט, פערלאָז מיך נישט, פאַרוואָס ווילסטו מיך אומברענגען!

ער איז געריהרט געוואָרען. ער האָט דערפיהלט דאָס, פאַרוואָס ער האָט פחד געהאַט. טרעהרען זענען אויפגעקומען אין זיינע אויגען, און ער האָט געמוזט פערוואַרפען זיין קאָפּ און זאָגען: „אָבער איך מוז דאָך פאָהרען, איך מוז דאָך פאָהרען“.

— אָ, ווען נישט דיין הייראַט, וואָלסטו נאָך נישט געגאַנגען. איך וואָלט דיך נאָך געבעטען בלייבען. אָבער לאָז מיך דיך נאָך ליבען. גלויבסטו, אַז דו וועסט געפינען נאָך אַזאַ נאַר, וואָס וועט דיך ליבען, אַזוי ווי איך האָב דיך געליבט? דו האָסט נאָך צייט צו הייראַטען. דו ביסט אַזוי יונג! איך וועל באַלד אויסגעשפּילט ווערען אין גאַנצען, און דאַן וועלען מיר זיך שיידען.

ער האָט זיך געוואָלט אויפהויבען און זאָגען איהר, אַז אַלע רייד זענען אומזיסט. אָבער זי איז געלעגען אויף דער ערד, און האָט איהם געהאַלטען אַרום די קניע. דאַן איז זי אַרויפגעפאַלען אויף איהם, האָט איהם פיבערהאַפט געקושט אויף די האָר, אין די אויגען, אין די ליפּען, גלייך ווי זי וואָלט וועלען אָנצינדען אין זיין האַרץ די אויסגעלאָשענע ליבע, און האָט צו איהם גערעדט וועגען די זיסע זונטאָג'ען, זייערע אַמאָליגע צייטען, ווען זיי האָבען צוזאַמען פערבראַכט. און דאָס איז נאָך אַלץ גאָרנישט געגען דעם, וואָס זי וועט טון פאַר איהם, זי וועט איהם פערשאַפען נייע פערגעניגענס. זי וועט אויסטראַכטען נייע זאַכען פאַר איהם.

און בעת זי האָט צו איהם אַזוי גערעדט, זענען גרויסע טרעהרען געפאַלען פון איהרע אויגען און זי האָט געשריגען ווי אַ צומישטע: „אָ, דאָס דאַרף נישט זיין, דאָס טאָר נישט זיין! זאָג מיר אַז דו וועסט מיך נישט פערלאָזען“. צום סוף האָט זי גענומען שרייען, מען זאָל איהר ראַטעווען, גלייך ווי זי וואָלט געזעהען אַ מעסער אין זיין האַנד.

איהרע געשרייען האָבען זיך געהערט איבער דעם גאַנצען וואַלד. ער איז גרייט געווען אויף אַ סך, אָבער אויף אַזוי פיל האָט ער זיך נישט גערעכענט. ער האָט זיך געמוזט מאַכען אַ האַרץ פון אַ תּליון, און האָט געמוזט טראַכטען פון זיין נייער ליבע, כדי נישט צו זאָגען, אַז ער בלייבט מיט איהר, ער געהט נישט אַוועק, אַבי זי זאָל נאָר נישט שרייען.

(פאָרטזעצונג קומט)

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפּילערין עמיליע אַדלער.

געשריבען ספּעציעל פאַר'ן „נייעם פאָלקסבלאַט“ פון זלמן זילבערצווייג

דער קאַמף צווישען זאַנדבערג'ן און יוליוס אַדלער'ן

די מחלוקה צוליב'ן גרויסען טעאַטער — אַ נייער־טורנע איבער רוסלאַנד — ווילנא דראָהט און מיר מוזען געהן אונטער אַ יאָך — דער פערוואַלטער טשאַרני — דער עפּיזאָד ביי קאַמינסקין.

ווען יוליוס האָט געשפּילט די העברעאישע פאָרשטעלונג אין לאָדזער גרויסען טעאַטער, זענען מיר געווען אַנגאַזשירט אין זעלבען טעאַטער ביי זאַנדבערג'ן. די בעציהונגען מיט זאַנדבערגן זענען געווען גאַנץ גוטע, אָבער, אַז ס'איז בעשערט א סכסוך, קומט ער גלייך אין שטוב אַריין.

מאַכט זיך אַזאַ געשיכטע: זאַנדבערג האָט געמאַכט אַ רעמאָנט אין טעאַטער און אַזוי ווי פאַר'ן רעמאָנט האָט געדאַרפט בעצאָהלען דער אייגענטימער פון טעאַטער, האָט איהם זאַנדבערג צוגעשטעלט אַ רעכנונג אויף 8000 רובל. דער אייגענטימער פון זיין זייט האָט נישט מעהר, נישט ווייניגער געטענהט, אַז דער גאַנצער רעמאָנט האָט געדאַרפט קאָסטען נאָר 80 רובל. דאָס טעאַטער האָט געהערט צו 4 שותפים: אַ געוויסער סקאָב, שפּיצבוים, א יוד מיט אַ גרויסער לאַנגער באָרד, אַן אַדוואָקאַט פון דווינסק און פרוי ישפּיץ אין וואַרשא. דער אַדוואָקאַט האָט בעטראַכט דעם רעמאָנט און געפּסקנט, אַז זאַנדבערג איז נישט גערעכט, אָבער אויפּווייזען זאַנדבערגן, אַז ער איז נישט גערעכט מיט זיין פאָדערונג, האָט מען נישט געקאָנט און דעריבער האָבען די בעלי־הבתים זיך געמוזט לאָזען אַראָפּרעכנען פון דירה־געלד די סומע פון 8000 רובל.

אָבער דאָ האָט זיך גראַד געענדיגט דער טערמין, וואָס זאַנדבערג האָט געהאַט דאָס רעכט אויפ'ן טעאַטער און איינער פון די אייגענטימער פון טעאַטער, סקאָב, האָט דערקלערט, אַז ווען ער זאָל אַפילו וויסען איינגאַנצען צו פערמאַכען דאָס טעאַטער, וועט ער עס מעהר נישט פערדינגען זאַנדבערג'ן. ער איז געפאָהרען קיין וואַרשא און דאָרט גענומען זוכען אַ בעלן אויפ'ן טעאַטער. צווישען אַנדערע האָט ער זיך געווענדעט צו ראַפּעלן. ראַפּעל ווידער האָט דאָס בסוד דערצעהלט סיראַצקין, סיראַצקי האָט וועגען דעם געזאָגט יוליוסן און עס איז ביי זיי געבליבען, אַז אַזוי ווי דאָס טעאַטער איז פריי פאַר'ן קומענדיגען סעזאָן, זאָלען זיי ביידע עס נעמען. יוליוס האָט אָבער דערביי געטענהט, אַז זאַנדבערג טאָר מען נישט איינגאַנצען בעזייטיגען. אַזוי אָבער ווי די בעלי־הבתים פון טעאַטער ווילען נישט הערען פון זאַנדבערג'ן, וועלען זיי ביידע יוליוס און סיראַצקי, דינגען דאָס טעאַטער אויף זייער נאָמען און זיי פון זייער זייט וועלען צונעמען זאַנדבערגן פאַר אַ שותף. זיי האָבען אונטערגעשריבען אַ צייטווייליגען קאָנטראַקט און איינגעצאָהלט 500 רובל.

ווען יוליוס איז געקומען קיין לאָדז און דערצעהלט זאַנדבערגן וועגען דעם קאָנטראַקט און וועגען דעם פּלאַן, האָט זיך זאַנדבערג שרעקליך אָנגעצונדען. ער איז געוואָרען אומגעהויער אין כעס אויף יוליוסן און איהם דערקלערט פאַר אַ שונא. ער האָט געמאַכט שרעקליכע קולות און געשריגען, אַז נאָר אַ טויטען וועט מען איהם אַרויסטראָגען פון טעאַטער, אָבער אַזוי לאַנג ווי ער וועט לעבען וועט ער נישט אַרויס פון גרויסען טעאַטער. אויפ'ן ערגסטען פאַל וועט ער אויפהענגען אַ שלאָס אויפ'ן טעאַטער און קיינעם נישט אַריינלאָזען.

זאַנדבערג האָט איצט אָנגעהויבען אַ קאַמף פאַר זיין רעכט צו בלייבען דער דירעקטאָר פון גרויסען טעאַטער און די אייגענטימער האָבען איהם נישט געקענט בייקומען, פון דעם מאָמענט, ווען זאַנדבערג איז ווייטער פערבליבען דירעקטאָר, האָט ער זיך אָנגעהויבען נוקם צו זיין אין יוליוסן. ער האָט אָנגעהויבען צו געבען מעטערסאַנען צו שפּילען די דראַמאַטישע ליבהאַבערס. ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו געבען יוליוסן דעם פערזיכערטען בענעפיס און האָט פאַרגעלייגט צו געבען אונז ענטשעדיגונג, אַז מיר זאָלען פערלאָזען די טרופּע אין מיטען סעזאָן. פון ווערטער צו ווערטער איז מען אַריבער צו אַ מחלוקה. דערביי האָט זאַנדבערג געוואָרפען די שולד אויף מיר, אַז איך האָב, הייסט עס, איהם געוואָלט אויסקאָנקורירען דאָס טעאַטער. מיר האָבען זיך אָנגעהויבען זידלען און עס איז געקומען צו דראָהונגען. ווייטער פערבלייבען אין דער טרופּע איז שוין געווען אומעגליך. מיר האָבען גענומען ענטשעדיגונג און האָבען ערב יום־טוב פערלאָזט זאַנדבערגס גרויסעס טעאַטער.

אויפ'ן זעלבען הויף פון גרויסען טעאַטער איז אָבער געווען נאָך אַ טעאַטער, וואָס האָט געהייסען „אַפּאָלאָ“. דאָרט האָט קיינער נישט געשפּילט. מיר האָבען דעריבער אויף איבער פסח געדונגען דאָס דאָזיגע טעאַטער און אַראָפּגעבראַכט איינגיגע אַקטיאָרען פון וואַרשא און די פּראָווינץ, ווי קאַמינסקי, ווייסמאַן, סיראַצקי, טרילינג, זילבערקאַסטען און ריטען. ראַבינאָוויטש איז ביי אונז געווען געהילף־רעזשיסער און זילבערצווייג האָט אומזיסט סופלירט. אויפגעפיהרט האָבען מיר ליבין'ס „די געבראָכענע הערצער“, די קאָמעדיע „דאָרא“, גאָרדינס „גאָט, מענש און טייוועל“ און אַנד. פּיעסען. דער מאַטעריעלער דערפאָלג איז געווען אַ געוואַלדיגער און האָט אונז בעוויזען, אַז מיר זענען די ליבלינגען פון לאָדזער יודישען טעאַטער־פּובליקום. אָבער בלייבען ווייטער שפּילען אין דאָזיגען טעאַטער האָבען מיר נישט געקאָנט, ווייל זאַנדבערג האָט אויפגעזוכט אַ פּונקט אין זיין קאָנטראַקט, לויט וועלכען ס'האָט אין יענעם טעאַטער נישט געטאָרט שפּילען יודיש, ווייל עס איז אויף איין הויף מיט זיין טעאַטער. ביידע טעאַטערס האָבען געהערט צו די זעלבע בעלי־הבתים און זיי האָבען דעריבער אונז נישט דערלויבט ווייטער צו שפּילען.

מיר האָבען איצט ווידער צוזאַמענגעשטעלט אַ טרופּע (פּולמאַן, פאָדערמאַן, קוסטין און פרוי, זילבערקאַסטען, ריטען, לערמאַן, לאַנגער, יערמאַלינא א. א.) און זיך געלאָזט קיין שעדליץ דאָרט שפּילען. אַהינגעפיהרט האָט אונז אונזער געשעפטספיהרער לובעלטשיק, וועלכער איז אַ שעדליצער. מיר האָבען אָבער דאָ געמאַכט אַזעלכע שלעכטע געשעפטען, אַז יוליוס איז געוואָרען זעהר פּעסימיסטיש און בעשלאָסען פונאַנדערצולאָזען די טרופּע. איך האָב אָבער בשום אופן דערצו נישט דערלאָזט. איך האָב געשיקט לובעלטשיקען קיין וואַרשא צו פערזעצען מיינע אויער־רינגלען, פאַר וועלכע ער האָט בעקומען 1000 רובעל און מיט דעם געלד זענען מיר דערנאָך געפאָהרען קיין ביאַליסטאָק, וואו מיר האָבען געשפּילט 4 וואָכען ביי גוטע געשעפטען. דאָ איז צו אונז צוגעשטאַנען דער פערוואַלטער פון רוסישע טרופּעס טשאַרני און ער האָט אונז אַריבערגעפיהרט קיין ווילנע, וואו מיר האָבען געמאַכט אַזעלכע גוטע געשעפטען, אַז מיר האָבען בעקומען דראָהונגס־בריף צו פערלאָזען די שטאָט, ווייל מיר ציהען פון איהר אַרויס דאָס גאַנצע געלד. די דראָהונג איז געווען אַזאַ ערנסטע, אַז מיר פלעגען געהן מיט אַ וואַך פון אַ פּריסטאַוו מיט'ן נאָמען זעין, דער זוהן פון קורלענדער גובערנאַטאָר, און איינגיגע פּאָליציאַנטען.

פון ווילנע זענען מיר געפאָהרען קיין באָברויסק, וואו מיר האָבען אויך געמאַכט גוטע געשעפטען און פון דאָרט קיין סלוצק, וואו מיר האָבען די ערשטע צייט אויך גוט פערדינט.

דאָ איז טשאַרנין איינגעפאַלען, אַז דאָס גלייכסטע פאַר אונז איז צו שפּילען אין פּעטערבורג. ער האָט גענומען אַ גרעסערע סומע און איז [illegible] קיין פּעטערבורג. מיר זענען געבליבען וואַרטען אויף זיינע דירעקטיוועז. דערווייל געהען אַוועק עטליכע טעג און אנשטאָט צו בעקומען פון איהם אַ בריף אָדער טעלעגראַמען צו קומען קיין פּעטערבורג, הערען מיר גאָר, אַז ער זיצט דאָרט אין אַ געוויסען קלוב און שפּילט אין קאָרטען. כדי צו ראַטעווען דאָס געלד, לאָזט יוליוס איבער די טרופּע און פאָהרט אַוועק קיין פּעטערבורג. נישט האָבענדיג קיין וואוינרעכט, קומט איהם דאָ אויס צו שלאָפען אין „פרעהליכע הייזלעך“. אין עטליכע טעג אַרום איז אָנגעקומען פון יוליוס'ן אַ טעלעגראַמע, אַז מיר זאָלען זיך אַרויסשלאָגען פון קאָפּ צו פאָהרען שפּילען קיין פּעטערבורג און אַז נאָכ'ן געלד, וואָס מיר האָבען מיטגעגעבען טשאַרנין מעגען מיר שוין זאָגען קדיש...

מיר האָבען דערווייל נאָך געשפּילט איינגיגע פאָרשטעלונגען אין סלוצק. איינמאָל, ווען מיר האָבען געוואָלט אונטערשרייבען אַן אַפיש אויף „קרייצער סאָנאַטאַ“, האָט דער איספּראַווניק געפרעגט, צי מיר שפּילען דייטש, וואָרום זיין פרוי איז אַ דייטשקע און זי וועט קומען אין טעאַטער קאָנטראָלירען, כדי איהם צו בערוהיגען, האָב איך איהם פאָרגעלייענט די גאַנצע פּיעסע אויף „דייטש“.

(ווייטער קומט)

די אינטערנאציאנאלער פראג

דאס פראבלעם פון ארבייטסלאזיגקייט

פון מארוס.

אינ׳ם יאהרהונדערט פון ציוויליזאציע הונגערען מענשען, אינ׳ם יאהרהונדערט פון די גרעסטע ווי־סענשאפטליכע דערגרייכונגען פראוועט ד יוועלט א באל, וואס הייסט —

דער הונגער־יום־טוב אדער דער יום־טוב פון די הונגעריגע און א סך מיליאנען גייען אום אין טאנץ־קאראהאד.

מיליאנען מענשען האלטען אפ א לאנג־דויערנדען יום־טוב, מיליאנען מענשען שמאכטען פון הונגער, לעשען זיך בהדרגהדיג אויס פונ׳ם לעבען.

א סך מיליאנען ארבייטסלאזע!

אין די דריי גרויסע וועלט־געביטען קעניגט דער קעניג — ארבייטסלאזיגקייט: אייראפא האט גאנצע זיבען מיליאן ארבייטסלאזע, די פעראייניגטע שטאטען צוועלף מיליאן און יאפאן א מיליאן.

אין אייראפא געהען אין דער ערשטער ליניע דייטשלאנד און ענגלאנד. אין די צוויי לענדער איז פערהאן קנאפע פינף מיליאן ארבייטסלאזע.

דאס פראבלעם פון ארבייטסלאזיגקייט איז געווארען איצט בעזונדערס אקטועל, ווייל די פערספעקטיווען פונ׳ם ווירטשאפטליכען קריזיס ווייזען אז דער קאפיציענט פון ארבייטסלאזיגקייט וועט מוזען וואקסען און זיך פערגרעסערען, אבער דאס פאראדאקסאלע פון דער לאגע בעשטעהט אין דעם, וואס די סיבות פון ארבייטסלאזיגקייט דארף מען זוכען נישט אין אלגעמיינעם ווירטשאפטליכען קריזיס, נייערט אין די ווירטשאפטליכע אומנארמאלקייטען פון יעדען לאנד בעזונדער.

ראשית די פעראייניגטע שטאטען. די מדינה האט געלעבט אין אנ׳אומבעגרענצטען וואויל און מיטאמאל האט זיך ענטפלעקט א ווירטשאפטליכע דעפרעסיע, די פעראייניגטע שטאטען צייכענען זיך אויס מיט גרויסע נאטירליכע אוצרות און הילפס־מיטלען.. אבער דאס שטערט נישט, אז דער קריזיס זאל דארפען ווערען א פארהערשענדע דערשיינונג. די פעראייניגטע שטאטען האבען שוין איבערגעלעבט די שווערסטע קראכען, אין יאהר 1907 אין 1921 און אין משך פון 1929 און 1930־טען יאהר, דער קראך האט זיך אפגעשפילט אין א מערקווירדיגער דערשיינונג: כאטש מען האט פערגרעסערט די ארבייטס־לוינען איז דאך די קויף־קראפט פון דער בעפעלקערונג אומגעהויער געזונקען. און אין רעזולטאט פון אזא דערשיינונג זענען געפאלען די מקחים אויף פערשידענע אויסארבייטונגען.

אנגעהויבען האט זיך אנ׳איבערפראדוקציע און ארבייטסלאזיגקייט. לויט דער סטאטיסטיק פון די אמעריקאנער פראפעסיאנעלע פעראיינען זענען צוויי שען די מיטגלידער אין פעברואר פון 1930 י. געווען 22 פראצ. ארבייטסלאזע, מיט 7 פראצענט גרעסער ווי אין 1930 יאהר.

לויט דער אפיציעלער סטאטיסטיק זענען פער האן דריי מיליאן ארבייטסלאזע, אבער נישט אינגאנצען גלויבט מען אין די אפיציעלע דאטען. מען האלט זיי אביסעל פאר צו אפטימיסטיש. דאס הייסט, אז די צאהל ארבייטסלאזע איז פיל גרעסער. מען איז משער, אז אין די פעראייניגטע שטאטען זענען פערהאן איבער 4 מיליאן ארבייטסלאזע, אלס ראיה לדבר ברענגט מען א ביישפיל פון דער טעטיגקייט פון די וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס: אין 1929־טען יאהר האבען וואוילטעטיגקייטס־אנשטאלטען דערנעהרט 7300 משפחות און אין יאנואר 1930 האט שוין די צאהל משפחות וואס בעקומען אונטערשטיצונג דערגרייכט 21.600 משפחות!

די הויפט־פראגע איז, וואו ליגען די סיבות פון דער פראגרעסיוו — וואקסענדער ארבייטסלאזיגקייט? די אמעריקאנישע ווירטשאפט באזירט זיך אויף דריי גרונד פרינציפען: דאס אויסארבייטען פון פראדוקטען, לויט בעשטימטע סעריעס, הויכע לוינען און גרויסער קאנסום, אבער דאס זענען געווען בלויז פרינציפען, ווייל עס האט זיך ארויסגעוויזען

אז אין די ראמען פון דער אמעריקאנישער הויך־קאפיטאליסטישער ווירטשאפט האלטען די צוויי פרינציפען אי נישט שטענדיגען זיך צוזאמענשטויסען און אפילו, ווען די פעראייניגטע שטאטען האבען געשלאסען זייער מארק פאר פרעמדע פראדוקטען, איז דווקא פון דעם דער הפסד גרעסער פון די רווחים.

דער אזוי־גערופענער „דומפינג״ איז א ריין־ווירטשאפטליך־פאטריאטישע דערשיינונג און כאטש ער איז כלומרשט א פריווילעגיע פאר דער נאציאנאלער ווירטשאפט. דאך פראמאזשירט ער בלויז דעם גרויס־אינדוסטריעלער אויפ׳ן חשבון פון א פראגרעסיווער ארבייטסלאזיגקייט. צווישע ואלע אנ דערע סיבות פון ארבייטסלאזיגקייט, פערנעהמט אויך דער „דומפינג״ זיין בכבודיגען פלאץ.

אנדערש זעהט אויס די לאגע אין דייטשלאנד. אין דייטשלאנד איז פערהאן כמעט אזוי פיל ארבייטסלאזע ווי אין די פעראייניגטע שטאטען. די סיבות פונ׳ם דייטשען ווירטשאפטליכען קריזיס דארף מען זוכען אין דער מלחמה און אין דער ראציאנאליזאציע פון דער ווירטשאפט. א צווייטע סיבה איז דאס אפפאלען פון עלזאס—לאטארינגען און דער מיטאמאליגער צו־גרויסער וואוקס פון דער אינדוסטריע, וועלכע האט איבערגעשטיגען די פאר מלחמה צייט־נארמע.

דער ענגלישער ווירטשאפטליכער קריזיס איז א רעזולטאט פונ׳ם אמעריקאנישען עקאנאמישען אויפשטייג און פון איבערבעפעלקערונג. אין דער ערשטער רייה קומט דער צוואוקס פון דער בעפעלקערונג. פון 1914־טען ביז 1928־טען יאהר האט די בעפעלקערונג פון ענגלאנד זיך פערגרעסערט פון 41.7 מיליאן אויף 44.4 מיליאן. דעסגלייכען האט זיך אויך פערקלענערט די ענגלישע אויסוואנדערונג אין די דאמיניעס — אויף אזא אופן איז די ענגלישע ארבייטסלאזיגקייט פערבונדען מיט׳ן פראבלעם פון פראגרעסיוו־וואקסענדיגער

בעפעלקערונג. דערצו דארף נאך גענומען ווערען אין אכט די ענגליש־אמעריקאנישע עקאנאמישע קאנקורענץ און דער ענין פון דער ענגלישער ארבייטסלאזיגקייט בעקומט זיין גענוגענדיגע קלארקייט. אויסערדעם מוז מען זיך אויך רעכענען מיטן פאקט, אז די אלגעמיינע סיטואציע אין כינע און אינדיען זענען גאנץ ווייט נישט גינסטיג פאר׳ן ענגלישען אויסערליכען האנדעל און ועל כולם האט זיך ארויסגעוויזען, אז ענגלאנד ליידט פון א נישט נארמאלער ארבייטס־איינטיילונג. דער ענגלישער ווירטשאפטלער פראפעסאר קאנאן האט פעסטגעשטעלט, אז די ארבייטס־כחות זענען נישט ריכטיג פערטיילט לויט די אינדוסטריעס — אין איינ־ניגע אינדוסטריעס איז פערהאן אנ׳איבער־פלוס פון ארבייטס־כוחות ווידער אין די אנדערע פעהלען אויס קוואליפיצירטע ארבייטער.

אין אלגעמיינעם סך הכול זענען די הויפט־סיבות פון דער ארבייטסלאזיגקייט אין אמעריקא די צאל־שטייער־באריערען. אין דייטשלאנד ווירקט די ראציאנאליזאציע, און אין ענגלאנד דארף מען זוכען די סיבות פון דער ארבייטסלאזיגקייט אין א נישט־ריכטיגער ווירטשאפטליכער ארגאניזאציע.

די ארבייטסלאזיגקייט ווערט פאר יעדען לאנד, לויט די ספעציפישע סיבות, א נאציאנאלע דערשיינונג, אבער לעזען דאס פראבלעם אין א נאציאנאלען מאסשטאב איז אוממעגליך. די ארבייטסלאזיגקייט, צונויפגענומען אין אלע איהרע נאציאנאלע גרעניצען, איז א וועלט־פראבלעם, — גלייכצייטיג א גרויסע געפאהר פאר יעדען לאנד בעזונדער, און פאר דער אלגעמיינער עקאנאמיק בכלל און דערפאר מוז דאס פראבלעם געלעזט ווערען אויסשליסליך אין אנ׳אינטערנאציאנאלען מאסשטאב.

קיין שום אנדערע, סעפאראטע און נאציאנאלע גרעניצען ,גענומענע לאזונגען וועלען דאס פראבלעם נישט לינדערן און נישט פערענטפערען.

דער עיקר פון דער ארבייטסלאזיגקייט ליגט אפילו אינ׳ם מדינה־נאציאנאלען, דאך וויקעלט עס זיך אויס צו אנ׳אלגעמיינער אינטערנאציאנאלער דערשיינונג, ווייל די ארבייטסלאזיגקייטען אין די נאציאנאלע גרעניצען טראגען לויט זייער אינהאלט דורכאויס אנ׳אינטערנאציאנאלען כאראקטער.

קארגער גביר ראנגעלט זיך אין שלאף מיט גזלנים

און דערשטיקט ש׳ער אנ׳אומשולדיגע יודע

אין שטעטעל ח. איז פערהאן א יוד, א באלע באס, וועלכער איז קיין עין־הרע אנגעשטאפט מיט געלד.

זיינע קינדער פון אמעריקא שיקען איהם רעגולער א ממון מיט דאלארען, אבער ער פערגינט זיך נישט אויסצוגעבען א גראשען און געהט ארום אפגעריסען, ווי דער גרעסטער קבצן, ער קומט אפ מיט הערינג און ברויט און פערגינט זיך נישט פשוט, דעם ביסען, ווען מען טרעפט איהם אן און מען פרעגט איהם ווי גייט עס, ענטפערט ער מיט א זיפץ: איי דער מאגען. דער מאגען. ווען א מענש האט נישט קיין מאגען וואלט ער דאך געווען גליקליך.

פאריגע וואך איז דער יוד געקומען קיין ווילנע ער האט זיך אבער נישט פערגונען איבערצונעכטיגען אין א לייטישער אכסניה, האט ער אויפגעזוכט א צווייטען אורח און צוזאמען מיט איהם בשותפות געדונגען איין בעט פאר צווייען אין אנ׳ ארימען ארײנפאהר־הויז.

פארטאג האבען די שטוביגע זיך אויפגעכאפט פון געוואלדיגע קולות וואס האבען זיך געטראגען פון צימער, וואו די אורחים זענען געשלאפען מען האט געהערט ווי איינער האט געכארכעלט און דער אנדערער האט מיט א ווילדען קול געשריען: מיין געלד, גזלנים, מיין געלד!

ארײנקומענדיג אין צימער האט מען בעמערקט, ווי דער קארגער גביר האט זיך איינגעקלאמערט זיין שכן ביים האלז און האט איהם אזוי שטארק געשטיקט, אז יענער האט פערלוירען דאס בעוואוסטזיין.

ווען דער „שטיקער״ האט זיך אויסגעשוכעט און געקומען צו זיך, האט ער ערקלערט, אז איהם האט זיך געחלומט אז גזלנים זענען איהם בעפאלען און געוואלט צונעהמען זיין געלד האט ער אנגעכאפט דעם ערשטען בעסטען „גזלן״ פאר׳ן האלז.

מ׳האט דעם געשטיקטען אורח קוים אפגעמינטערט. דער אנדערער ווידער האט נישט געווארט אויף קיין כבוד און זיך אפגעטראגען.

„דער איינפלוס פון תנ״ך אויף דער פוילישער ליטעראטור״

א נייע בוך פון דר. ווילהעלם פאלעק

אין פערלאג פון „דאס קשיאנזשקי פאלסקי״ אין ווארשע איז ערשינען א נייע בוך פון בעקאנטען ליטעראטור און קונסט־קענער ד״ר ווילהעלם פאלעק אונטער׳ן נאמען „שקיצען און סטודיען וועגען דעם איינפלוס פון תנ״ך אויף דער פוילישער ליטעראטור״. דער חשובער מחבר האט אויף זעהר אינטערעסאנטען און אריגינעלען אופן אויפגענומען די טיפע ווירקונג פון תנ״ך אויף פערשידענע עטאפען פון דער פוילישער ליטעראטור. ווי ס׳שטעלט זיך ארויס האבען נישט נאר די שרייבער פון דער „גאלדענער עפאכע״ נאר אויך מיצקעוויטש, סלאוואצקי און וויספיאנסקי ברייט געשעפט פון דעם רייכען אוצר. ד״ר פאלעק׳ס לאנגיאהריגע ארבייט האט איצט בעקומען א תקון. דאס בוך אין פוילישע איז שוין ארויסגעגעבען און וועט זיכער געפינען א פערשפרייטונג אין אלע קרייזען פון לעזענדען פובליקום.

דאס בוך איז אנ׳אנהויב. ד״ר פאלעק ארבייט ווייטער אויפ׳ן צווייטען געביט און ס׳איז דערייבער צו דערווארטען ווייטערע אינטערעסאנטע אפהאנדלונגען אויף דער דאזיגער טעמא.

יוד. ארטיסטי־פעריין אין פוילן
דירעקטאריאט
פון די פאראיינ׳־טעאטערן

בעטיילט, דיר. פאר לאדז: שפעקפערער. לטעטער: א. בעומס

לאדז.יוד. קאמער-טעאטער
בליער
אין ווייטענ זאל
„ארט״
מאנטייפעל זאכאדניא 43
קיוסטל. לטער: משה בראדערזאן.

היינט, פרייטאג, דעם 26 דעצעמבער
2 פארשטעלונגען
אנהויב 7.45 און 9.45 אין אווענד
ווער מיר גוטסגינט

פראגראם: 1) יראיאן, 2) ובירות, 3) די שמאט, 4) זיבען זאכען, 5) קוויקלעך גיגיות, 6) יודען זינגען, 7) ייי חאושנער אורח, 8) אין א שיף־נעשעפס. 9) א־ת־קע, 10) רוויזען־ליר, 11) נישט נגט. 12) אונזער סענאושעריע, 13) קארע־גרענדע, 14) אין זאקמאנק.

ענסעמבל לויט א. ב. פריזען: זיסעל־גירל, מ. דזלסקא, אלא זילבערמאן, שיינע מרים. מאשע פעסטרמאן, אלא שליפקאוויטש. מענער: מ. אלטמאן. ש גאלדשטיין, ש. דזשיגאן, מ. קאן י. ריינגלאס, י. שומאכער, י. שיפער.

טעקסטען: י. ל. פרץ, מ. בראדערזאן, דער טונקלער, א. קאצענעלסאן.

מוזיק: ה. רובין, א. בזעגעלמאן און מאלקס־סאמונען! דעקאראציעס און קאסטיומען: י. גרונער, מענץ איינגעשטעלט דורך אזרע פאגעיצקא. מוזיק־לייטער—ה. רובין, רעזש—דזשיגאן שומאכער. בינע־אינספעקטאר—מ. קאן, ליכט־ טעכניק—יעראן.

מארגען שבת — 3 פארשטעלונגען
אנהויב 4 נאכמ., 7.45 און 9.45 אוו.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 11 — 2 בייטאג און פון 5 אוו. שבת און יום־טובים א גאנצען טאג

ווייכטיג
פאר שטרימפ־פאבריקאנטען און שטריקער!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון פערשידען גארן, בוימוואל געפארבט און מערצעריזירט.

קאנקורענץ־פרייזען! רעעלע בעהאנדלונג!

מיט אכטונג געבר. גוטמאן
פיעטריקאווער 18, 2־טער הויף
דורכגאנג וולטשאנסקא 41, טעל. 168-52

וועגענעריש־כירורגישע קליניק
„SANATO״
אגראראווא 10, טעל. 213-57
1־טע און 2־טע קלאס
ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פריי זען פון געבורט
אין 2־טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטנגס־מיטלען
200 זל.
אויגען־אפטיילונג פון ד״ר מעד. י. קארוש
עמפפאנגס־שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
כירורגישע אפטיילונג פון ד״ר מעד. ט. קאנטאר
עמפפאנגס שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם וועלט נאר קומען אין ביורא
פון ד. מאנעלא

וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ׳ן ערשטען הויף
פיעטריקאווער 17, לינקע אפיציגע
טעל. 124-95

וואו ס׳ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען אלערליי בריוו: ציווילע, קארגע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואלאציעס, קלויזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אויסלאנד ראזיעמטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.

בעמ.: קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס ווערען פאר מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה

מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פיעטריקאווער 17, 1־טער הויף

יודיש טעאטער „פילהארמאניע״ נארוטאוויטש 20
איילט צו זעהען די לעצטע געזעגנונגס־פארשטעלונגען פון בעריהמטען ארטיסט פון סטאניסלאווסקי׳ס קונסט־טעאטער אין מאסקווע, פיסקאטאר־טעאטער אין בערלין
פאול בארטאו

היינט פרייטאג ד. 26, שבת ד. 27, זונטאג ד. 28 דעצ. 9 אוו. פרעמיערע!
צום 1 מאל אין לאדז! סענסאציע פון די פאריזער און אמעריקאנער טעאטערס
יא א מאז—נישט א מאז?...
דראמע אין 4 אקטען פון ר. פרידמאן. הויפט־ראל — פאול בארטאו.

שבת 4 אזייגער נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. און צום לעצטן מאל
גאט פון נקמה
דראמע אין 3 אקטען פון שלום אש.
הויפט־ראל „יענקעל שאפשאוויטש״— פאול בארטאו.

מאנטאג, דעם 29 דעצ. 9 אין אווענט
גרויסע פאפולערע פארשטעלונג
פון 80 גראשען אן
„הינקעמאן״
טראגעדיע אין 3 אקטען (6 בילדער) פון ערנסט טאלער. הויפטראל הינקעמאן—בארטאו

אכטונג! גרייט זיך אויף דינסטאג דעם 30 דעצעמבער צום בענעפיס און
געזעגנונגס - אווענד פון פאול בארטאו | פרטים קומען

ס׳נעהמען אנטייל פרויען מ. ראיען, ס. פלאום, י. פלאום, ס. פאזנאנסקא. מענער: ח. בראקארזש, מ. גורוויטש, י. גרינהויז, י. וויינבערג, מ. מעלמאן, מ. פאזנאנסקי, א. קורץ, ה. פלוים. סופלאר: מ. איזענבערג. בילעטען צו בעקומען אין פילהארמאניע־קאסע.

נייער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער לעבען

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאג 26 ו טבת תרצ"א

דעצעמבער
זון־אויפגאַנג 7 45
זון־אונטערגאַנג 3.28

ליכט־צינדען: 3.08,

אַ רעזערוו־אָפּיציר — אַ סוחר אויף רעזערוו,

וועלכער רופט אַרויס אַ לאָדזשער יודישען סוחר אויף אַ דועל...

אויף נאַוואָמיעסקאַ 10 געפינט זיך אַ געשעפט פון פאַזנערזאָן.

מיט אַ צייט צוריק איז צו איהם אַריינגעקומען אַ סוחר פון פעלפין אין פאָמערן און האָט ביי איהם געקויפט אַ פעקעל סחורה פאַר אַ 400 זל.; דער סוחר האָט איהם געגעבען 50 זל. האַנדגעלט און געבעטען די סחורה אַרויסשיקען אויף נאָכנאַהמע.

ה' פאַזנערזאָן האָט טאַקע אַזוי געטון, און געוואַרט ביז די נאָכנאַהמע וועט איינגעהען.

דערווייל האָט ער בעקומען פון דער באַהן־סטאַציע אַ מיטטיילונג, אַז די סחורה ווערט נישט אויסגעקויפט און זי וועט פערקויפט ווערען אויף ליציטאַציע.

ה' פאַזנערזאָן האָט זיך דאַן געווענדעט צום סוחר מיט דער ביטע אויסצוקויפען די סחורה, און האָט בעקומען פון איהם צוגעשיקט אויף דעם בעטראַג פון דער נאָכנאַהמע אַ וועקסעל, מיט'ן פאָרשלאַג אַראָפּצונעהמען די נאָכנאַהמע.

ה' פאַזנערזאָן האָט דערויף נישט מסכים געווען און צוריקגעצויגען דעם סחורה־טראַנספּאָרט, אָפּשיקענדיג דעם סוחר דאָס האַנדגעלט מיט'ן וועקסעל.

ה' פ. האָט שוין געמיינט, אַז דערמיט איז דער ענין געענדיגט...

ערשט די טעג בעקומט ער אַ בריף פון'ם סוחר, אין וועלכער יענער שרייבט איהם, אַז ער איז אַ רעזערוו־אָפיציר. היות, ווי ה' פ. האָט נישט אָנגענומען זיין וועקסעל, וועלכען ער בעטראַכט אַלס עהרען־פערפליכטונג, פיהלט זיך דער פעלפינער סוחר בעליידיגט און פאָדערט אַרויס ה' פאַזנערזאָן אויף אַ... דועל.

ה' פאַזנערזאָן האָט דערווייל די אַרויספאָדערונג נישט אָנגענומען.

גרינדונג פון „פאָנד פון געגענזייטיגער הילף אויפ'ן פאַל פון טויט"

אין אייגענעם לאָקאַל פון חסד של אמת (זגעריקאָווער 34) איז נעכטען אין אָוונט פאָרגעקומען די גרינדונגס פערזאַמלונג פון דער נייער געזעלשאַפט „פאָנד פון געגענזייטיגער הילף אויפ'ן פאַל פון טויט" ביים חסד של אמת. די פערזאַמלונג צו וועלכער ס'זענען געקומען עטליכע הונדערט מאַן האָט געעפענט דער פעראיינס פרעזעס ה' פרענקעל און אויף זיין פאָרשלאַג איז אַלס פאָרזיצער פון דער פערזאַמלונג געוועהלט געוואָרען ה' י. מ. זדונסקי, וועלכער האָט אַלס ביי־זיצער איינגעלאַדען דירעקטאָר איזידאָר זאַנד, זיגפריד לאַנדא, אַל. שימאַנסקי, וואָלף רייכערט, איגנאַצי לאַנדא, און סטאַניסלאַוו גאָלדשטיין אַלס סעקרעטאַר.

ה' אהרן פעליקס האָט פאָרגעלייענט די סטאַטוטען פון דער נייער געזעלשאַפט, אַרום די סטאַטוטען זענען פאָרגעקומען וכוחים, צום סוף זענען זיי אָנגענומען געוואָרען מיט דער אויסבעסערונג פון ה' גאָלדשטיין און אַנד. אַז ס'זאָל ביי דער געזעלשאַפט אויסגעוועהלט ווערען אַ זעלבסטשטענדיגע רעוויזיאָנס־קאָמיסיע, וואָס זאָל נישט זיין אָפּהענגיג פון דער רעוויזיאָנס־קאָמיסיע ביים חסד של אמת.

פון בעריכט וואָס איז אָפּגעגעבען געוואָרען איז צו זעהען אַז אין דער געזעלשאַפט האָבען זיך שוין פערשריבען 437 מיטגלידער, וועלכע האָבען איינגעצאָהלט 5780 זל. דאָס געלד געפינט זיך אין דער לאָדזשער דיסקאָנטא באַנק (זשעריקאָווער 43).

צום סוף איז פאָרגעקומען וואַהלען. אין דער פערוואַלטונג האָט די „חסד של אמת" דעלעגירט די פאָלגענדע 6 פערזאָן: פרעזעס ה. פרענקעל, די וויצע פרעזעסן י. מ. זדונסקי און רעדאַקטאָר עס. האַמבורסקי, אַ. פעליקס, אַ מאָלער און ה. מ. ליבערמאַן, אַ חוץ דעם זענען געוועהלט געוואָרען די ה"ה זיגפריד לאַנדא, אַלעקס טשאַמאַנסקי און ה' שומאַכער (בראַקורענט פון דער אקצ. געז. י. ק. פאָזנאַנסקי).

אין דער רעוויזיאָנס קאָמיסיע זענען געוועהלט געוואָרען דירעקטאָר איזידאָר זאַנד, יצחק שאיא, דוד גאָלדשטאַט, איגנאַצי לאַנדאַ און סטאַניסלאַוו גאָלדשטיין.

דערויף איז די פערזאַמלונג געשלאָסען געוואָרען און אונזער שטאָט איז בערייכערט געוואָרען מיט אַ נייער הילפס־אינסטיטוציע, וועלכע האָט אַלע שאַנסען אויף צו ענטוויקלען זיך.

די גזרה פון פערמעגענס־שטייער קאָן אָבגעשאַפט ווערען

אַ וויכטיגע נייע פעראָרדנונג

ווי בעקאַנט, איז דער פערמעגענס־שטייער פון יאָהר 1924 אַ ירושה פון גראַבסקי'ס צייטען. ער האָט פערטרעטען מיט דעם דאָזיגען שטייער די „דאַנינע", וואָס עס האָט געשאַפען דער מיניסטער מיכאַלסקי.

דער פערמעגען־שטייער האָט זיך אַרויסגעוויזען שוין תיכף ביים אָנהויב, אַלס נישט רעאַל און בכלל שעדליך פאַר דעם ווירטשאַפטליכען לעבען. דאָס פערמעגען איז געוואָרען געשאַצט און בעשטימט אויף די יאָהרען אויף דעם יסוד פון דעם אומזאַץ־שטייער פאַר דעם צווייטען האַלבען יאָהר 1924 פאַר האַנדעל און אינדוסטריע. פאַר אַגראַריער איז געוואָרען בעשטימט אַן אַנדערער אופן, ווי אַזוי דעם שטייער אויסצומעסטען.

דער דאָזיגער שטייער איז דאַן געוואָרען עטליכע מאָל רעפאָרמירט און נאָוועליזירט און הגם ער פערפליכטעט נאָך עד היום איז ד ימלוכה געווען געצוואונגען שוין פאַר צוויי יאָהר די אַגראַריער פּראַקטיש פון איהם צו בעפרייען און איהם בכלל איינצוציהען אין גאַנץ קליינע ראַטען פון די סוחרים און אינדוסטריעלער. אַזוי־ווי דער שטייער איז געווען שוין וואונדערליך צוליב דעם יסוד, אויף וועלכען ער איז געוואָרען אויפגעבויט, ווייל עס פערשטעהט זיך, אַז אויף דעם סמך פון אומזאַץ קאָן מען קיינמאָל נישט אָפּשאַצען און בעשטימען קיין פערמעגען (מען קאָן האָבען אַ אומזאַץ פון הונדערטער טויזנטער און נישט האָבען קיין גראָשען פערמעגען) אַזוי איז דער שטייער אויך געווען וואונדערליך צוליב דעם, וואָס עס איז נישט פערהאַן געווען קיין שום מעגליכקייט, מען זאָל דעם אויסגעמאָסטענעם שטייער אָפּשרייבען דעם שטייער־צאָהלער, הגם ער איז אין משך פון יאָהרען גאַנץ פעראָרימט געוואָרען און איז געוואָרען אַ בעטלער. די שטייער־אַמטען זענען געווען הילפלאָז, ווייל דער דאָזיגער שטייער־פאַראַגראַף האָט געפעהלט אין דעם געזעץ. דער אומזאַץ־שטייער למשל פערמאָגט אַזאַ פאַראַגראַף, וואָס הייסט 94.

אין די לעצטע טעג איז ענדליך דערשינען אַ פעראָרדנונג פון מלוכה־פרעזידענט פון דעם 3־טען 1930 „דזיענניק אוסטאַוו" 86, וואָס בעשטעהט פון צוויי אַרטיקלען. לויט אַרטיקעל 1 פון דער דאָזיגער פעראָרדנונג האָט דער פערמעגענס־שטייער די געזעצליכע קראַפט פאַר אַלע אַנדערע חובות, וואָס בעלאַסטען דאָס אומבעוועגליכע פערמעגען פון דעם שטייער־צאָהלער אַ חוץ אַנדערע שטייערען און אַמאָרטיזאַציע־הלוואות, וואָס זענען גענומען געוואָרען אין די בענק, וואָס האָבען דאָס געזעצליכע פאָרצוג־רעכט פאַר זייערע חובות.

זעהר וויכטיג איז פאַר אונז דער צווייטער אַרטיקעל פון דער דערמאָהנטער פעראָרדנונג. לויט דעם דאָזיגען אַרטיקעל ווערט דער אַרטיקעל 67 פון דעם פערמעגען־שטייער־געזעץ נאָוועליזירט אין דער ריכטונג, אַז ער בעקומט דער־צו פאָלגענדע פאַרשריפטען: „דער פינאַנץ־מיניסטער מעג אָפּשרייבען און שעצען דעם פערמעגענס־שטייער די דאָזיגע שטייער־צאָהלער, וועלכע זענען פעראָרימט געוואָרען און דער פערמעגענס־שטייער קאָן טאַקי צוליב דעם פון זיי נישט איינגעצויגען ווערען, וואָס עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען פון די שטייער־עקזעקוטאָרען. דאָס דאָזיגע רעכט קאָן דער פינאַנץ־מיניסטער איבערגעבען די שטייער־אַמטען".

אויף דעם אופן האָבען די שטייער־צאָהלער אַזוי ווי אין אומזאַץ־שטייער דעם פאַראַגראַף 94 — אין פערמעגענס־שטייער פאַראַגראַף 67, אויף וועלכען מ'דאַרף זיך פעררופען שטיצענדיג זיך אויף דער אויבען־דערמאָנטער נאָוועלע אין דעם פאַל, ווען מען וויל אַז דער פערמעגענס־שטייער זאָל אָפּגעשריבען ווערען צוליב אָרימקייט.

דערביי דערמאָנען מיר אונזערע לעזער, אַז די נאָהענטסטע ראַטע פון פערמעגענס־שטייער איז צאָהלבאַר דעם 28־טען פעברואַר 1931.

דר. ח. באַלקאַן.

די סענסאַציע פון טעאַטער רעפּערטואַר „יאָ אמאָל — נישט אמאָל" ווערט היינט געגעבען אין פילהאַרמאָניע

פון געריכט

די טעג איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס פון אַ געוויסען בענוש לעמעק פון דאָרף דרוזעק, לאַסקער קרייז, געוואָרען בעשולדיגט אין איבערמאַכען אַ וועקסעל פון הונדערט אויף צוויי הונדערט זל. דער פּראָקוראָר האָט געפאָדערט אַ גרויסע שטראָף, דאַגעגען דער פערטיידיגער אַדוו. מאַקסימיליאַן רובין האָט צו נישט געמאַכט די גאַנצע בעשולדיגונג און לעמעק איז געוואָרען פריי־געשפּראָכען.

גילזען „אסמאָן"

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט איינע פון די גרעסטע גילזען פאַבריקען אין פוילען אַרויסגעלאָזען אויפ'ן מאַרק אַ נייע סאָרט גילזען, וואָס טראָגט די מאַרקע „אסמאָן". די „אסמאָן"־גילזען זענען פערזעהן מיט 4 וואַטקעס לויט אַן אייגענע טעכנישער ערפינדונג. דער „אסמאָן" גילזען־פּאַטענט איז רעגיסטרירט אין פּאַטענט־אַמט אין וואַרשאַ און גאַראַנטירט די קאָנקורענצלאָזיגקייט פון דער דאָזיגער גלענצענדער ערפינדונג אין דעם גילזען־צווייג. אַ דאַנק די 4 וואַטקעס גילזען „אסמאָן" פּראַסט זיך דער רויכערער פון „ניקאָטין", וואָס מען ציהט איין אין זיך ביים רויכערן פּאַפּיראָסן. „אסמאָן"־גילזען בעזייטיגען דעם ניקאָטין דריבער איז ראַטזאַם, אַז יעדער רויכערער זאָל צוליב זיין געזונד רויכערן נאָר די פּאַפּיראָסען פון „אסמאָן"־גילזען.

1־טער קלאַנג־קינאָ־טעאַטער אין לאָדז

„SPLENDID"

דער פּרעכטיגסטער פילם פון סעזאָן, וואָס שילדערט די יאָהר 1905, סימפּאַטיע פון ליבע און אויפרוהר. 1־טער 100%־יגער פּוילישער קלאַנגפילם. וועלכער פּרעמיערע האָט אין וואַרשע ביי וואָס דער ה' פּרעזידענט פון דער פּוילישער רעפּובליק. וואָס איז דעמאָנסטרירט אַ ספּעציעלן נאָך פּראָגראַם

— „נאָך סיביר" —

אַנסאַמבל: Jadwiga Smosarska, Adam Brodzisz, Bogusław Samborski, Mieczyław Frenkiel, Mira Zimińska, Kazimierz Justian, Eug. Bodo און אַנדערע

אָנהויב פון די סעאַנסן 4, 6, 8 און 10 אוו. ∴ פּראָספּעקטן אַ חוץ צוליב אויסגעלייגט

פאַר די, וועלכע האָבען נישט געזעהן, ווערט איינגעאָרדנט פרייטאג ד. 6, שבת ד. 27 און זונטאג דעם 28 דעצ. 12 בייטאג פּרימאַרגען־סעאַנסן פון פילם

נעאַפּאָל. די זינגענדע שטאָט

מיט'ן קעניג פון די טענאָרען JAN KIEPURA און BRYGIDA HELM

פּרייזען פון די פּלעצער — 1 זל. און 1.50 זל.

רעגיסטראַציע פון אַרבייטסלאָזע צו בעקומען בעהילצונג

מאָנטאָג דעם 22 דעצ. האָט זיך אָנגעהויבען אין לאָקאַל פון אַרבייטסלאָזען־פאָנד, 28. שיסער־פּילק 32, די רעגיסטראַציע אויף בעהייצונג פאַר אַרבייטסלאָזע, וועלכע האַלטען אויס אַ פאַמיליע (פרייווילליגע זענען אויסגעשלאָסען) עס וועלען נאָר רעגיסטרירט ווערען די אַרבייטסלאָזע, וועלכע זענען פערשריבען אויף אַרבייט אין אַרבייטס־פערמיטלונגס־אַמט און מעלדען זיך יעדען חודש צו קאָנטראָל.

שבת, 27 דעצעמבער
M N O

מאָנטאָג, 29 דעצעמבער
P R S

דינסטאָג, 30 דעצעמבער
T U W Z Ż

די אַרבייטסלאָזע דאַרפען צושטעלען: 1) אַ פּאַס; 2) לעגיטימאַציע פון אַרבייטס־פערמיטלונגס־אַמט מיט קאָנטראָל־סטעמפּעל פון יעדען חודש און 3) קראַנקען־קאַסע־ביכעל און אַ רשימה פון די מיטגלידער אין זייערע פאַמיליעס.

היינט אין פילהאַרמאָניע

די גרעסטע סענסאַציע פון אַמעריקאַנער טעאַטערס

„יאָ אמאָל — נישט אמאָל"

מיט פּאָול באַראַטאָוו

פּאַטענטען פאַר האַנדווערקער

כדי צו פערלייכטערן די האַנדווערקער ביים אויסקויפען די פּאַטענטען אויפ'ן יאָהר 1931, נעהמט דער צענטראַלער יוד. האַנדווערקער־פערבאַנד (זאַוואַדזקאַ 4) אויף אויסצוקויפען פּאַטענטען.

אום אויסצומיידען שטראָפען איז געוואונשען וואָס שנעלער אויסצוקויפען ווייל ווי די שטייער־קאַמער אינפאָרמירט וועלען שוין דעם 2־טען יאַנואַר 1931 אַרויסגעשיקט ווערען קאָנטראָלעס.

אַכטונג עמיגראַנטען קיין אַרגענטינא!

נאָך 6 טאָג קען מען בעקומען די אַרגענטינישע וויזעס. פאַר 3 דאָלאַר, פון 1־טען יאַנואַר אָן וועט יעדער עמיגראַנט אַהין אויסנאַהם מוזען צאָהלען 33 דאָלאַר פאַר אַ וויזע, אַפילו פאַר יעדען קינד וועט מען מוזען צאָהלען 33 דאָלאַר.

אַלע עמיגראַנטען וועלכע האַלטען איצט ביים פאָהרען קיין אַרגענטינע, נאָר זיי האָבען געוויסע שוועריגקייטען דאַרפען אין זייער אייגענעם אינטערעס זיך תיכף מעלדען אין ביוראָ פון „יעאַס" קילינסקיעגאָ 49 אין די ביוראָ־שעה'ן פון 10 ביז 2 מיטאָג.

לעצטע פּרעמיערע

מיט פּאָול באַראַטאָוו

היינט אין פילהאַרמאָניע

„יאָ אמאָל — נישט אמאָל"

נייע שפּראַכען־קורסען פאַר עמיגראַנטען

פון ערשטען יאַנואַר 1931 ווערען געעפענט נייע שפּראַך־קורסען פאַר עמיגראַנטען.

עס ווערען געעפענט פרישע גרופּען פאַר אַנפאַנגער פון פראַנצויזיש און ענגליש.

ווי די הורטאָווניקעס פערזיכערען זיך

ביים סוחרים־פעראיין, פּיעטריקאָווער 73 איז געשאַפען געוואָרען אַ סעקציע פון הורט־סוחרים מיט טעקסטיל־סחורות. די סעקציע צו וועלכער ס'האָבען זיך שוין 27 הורטאָווניקעס וועט אַדורכפיהרען אַ רעגיסטראַציע פון אַלע פּראָווינץ־סוחרים וואָס האָבען אויסגעקויפט פּאַטענטען און וועט פיהרען אַ רעגיסטראַציע פון די קרעדיטען וואָס ווערען זיי ערטיילט.

די סעקציע וועט אויך שטעהן אין קאָנטאַקט מיט דער האַנדעלס־סעקציע ביים פערבאַנד פון די טעקסטיל־אינדוסטריעלער און וועט פעראייניגען די טעקסטיל־כען דעם פערקויף פון די פאַבריקס־לאַגערן און האָנדלער.

צו שטיצן די ארימסטע אין לאדז

בעשלאסן פארטצוזעצן די טעטיגקייט פון דעם הילפס-קאמיטעט

ס'איז פארגעקומען א זיצונג פון פרעזידיום פון קאמיטעט צו שטיצן די ארימסטע אין לאדז.

עס איז בעשלאסן געווארען די טעטיגקייט פון קאמיטעט ווייטער פארטצוזעצן און שאפן הילף פאר די ארבייטסלאזע פון די געבליבענע פאנדען און פון די געזעלשאפטליכע שפענדען. אנהויב יאנואר ווערט דער קאמיטעט איינארדנען א זאמלונג פון פראדוקטן אין נאטור־

ס'איז אויך בעשלאסן געווארען צו שאפן א סעקציע אויף צו זאמלען לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטן וועלכע זאל ארגאניזירען און אדורכ־פיהרען די זאמלונג אין דער גאנצער וואיעוואדר־טווע. מ'האט זיך אויך געווענדעט צום קויהלען און צוקער־קארטעלען כדי צו בעקומען ביי זיי צוקער און קויהלען.

די קינדער־סעקציע ביים קאמיטעט שפייזט 6 טויזענד קינדער אין די פאלקס־שולען. די סעקציע פאר זומער־קאלאניעס האט זומער איינגעארדענט א קאלאניע פאר 3200 קינדער אין עלטער פון 8 ביז 14 יאהר.

די שקל-אקציע אין לאדז

ווי בעוואוסט האט די פלענאר זיצונג פון די ציוניסטישע גרופירונגען און יוגענד ארגאניזאציעס בעשלאסן צוזאמענצורופען פערזאמלונגען אין די בעזונדערע ארגאניזאציעס ווענען דער שקל אקציע צוליב די בעפארשטעהענדע וואהלען צום קאנגרעס, אין צוזאמענהאנג דערמיט קומען פאר פערזאמ־לונגען אין די לאקאלען פון פאלגענדע ארגאני־זאציעס: שבת 8 אוונד ביי „פועלי ציון" (פער־איינגט מיט צ. ס.), „מזרחי", „החלוץ־המרכזי", רעוויזיאניסטען, „ברית־טרומפעלדור", שבת 6 א־גענד אין: „הרצליה" (צעגעלניאנא 75) און „השומר הצעיר", היינט פרייטאג אוונד ארדענט איין א פערזאמלונג די יוגענד ארגאניזאציע „גור־דוניה", זונטאג קומט פאר א פערזאמלונג פון די מיט גלידער פון „דת־ועבודה". דאס פרעזידיום פון פעראייניגטען שקל־קאמיטעט פאדערט אויף אלע מיטגלידער פון די אויבענדערמאנטע ארגאניזאצ־יעס צו קומען אונבעדינגט צו די פערזאמלונגען, און ווידמען די לעצטע פאר טעג דער פערשפריי־טונג פון שקל. די שקל אקציע מוז, ווי בעקאנט, פערענדיגט ווערען ביז דעם 31־טען דעצעמבער

ה. י.

די נייע אדמיניסטראציע איינטיילונג

פון לאדזער וואיעוואדזטווע

אין „דזיענניק וואיעוואדזקי" איז פערעפענט־ליכט געווארען די נייע אדמיניסטראטיווע איינטיי־לונג פון אונזער וואיעוואדזטווע. איצט איז די וואי־יעוואדזטווע איינגעטיילט אין 14 פאוויאטען, 46 שטעטישע גמינעס, און 232 דארפס־גמינעס.

די פאוויאטען זענען איצט פאלגענדע: בזשע־זשין, קאליש, קאלא, קאנין, לאסק, לענטשיץ. לאדז־שטאט, לאדז, פיעטריקאוו, שעראדז, ראד־ראמסק, סלופצי, וויעלון.

בעוואונדערט פאול בּאראטאוו'ן
אין זיין קרעאציע
אי דער סענסאציאנעלער פיעסע
„יא א מאן — נישט א מאן"

דיכטער לייב יפה קומט קיין לאדז

גרויסע א״י־ישראל אקאדעמיע צום 10־יעהריגען יובילעאום פון „קרן היסוד"

אין די ערשטע טעג פון חודש יאנואר קומט קיין לאדז דער דירעקטאר פון „קרן היסוד" אין ירושלים, דיכטער לייב יפה וועלכער ווילט איצט אין פוילען.

ה' לייב יפה וועט זיך דא בעטייליגען אין דער גרויסער ארץ־ישראל־אקאדעמיע, וואס ווערט איינגעארדענט אין צוזאמענהאנג מיט דעם 10־יעהריגען יובילעאום פון „קרן היסוד", די אקאדעמיע וועט פארקומען מיטוואך דעם 7. יאנואר אין פיל־הארמאניע זאל און וועט דינען אלס אנפאנג פון גרויסען קרן־היסוד־קאמפיין אין אונזער שטאט.

אפטייקן

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפ־טייקען: פאטאש, פלאץ קאשטשעלני 10; כארעמ־זא, פאמארסקא 10; מילער, פיעטריקאווער 46, עפשטיין, פיעטריקאווער 225; גארטשיצקי, פושע־יאזד 59; אנטאניעוויטש, פאביאניצקא 50

יעדער טעאטער-בעזוכער
מוז היינט קומען זעהען
באראטאוו'ן אין
„יא אמאן — נישט א מאן"

צובראכען א פיס אין גאס

פאר'ן טויער אויף פאלודניאווא 9 איז נעכטען אדורכגעגאנגען דער 28־יעהריגער יוסף זילבער־שטיין פון ליפאווע, ער האט זיך אויסגעגליטשט און צובראכען א פוס, אין א שווערען צושטאנד האט איהם די פאגאטאווע אפגעפיהרט אין פאז־נאנסקיס שפיטאל.

היינטיגע פייערונג פאר דער יוגענד אין „אהל יעקב"

היינט פרייטאג, האלב 4 א זייגער צו קבלת שבת קומט ווידער פאר אין דער שוהל „אהל יעקב" (גדאנסקא 18) א ספעציעלע פייערונג פאר דער יו־גענד, בעזונדערס פאר די שילער פון די פאלקס־שולען, א רעפעראט אויף ד. ט.: „רעליגיעזע און יודישע עטיק" וועט האלטען ד״ר ירמיהו פרענקעל.

חנוכה-פייערונג פון דער אכראנקע „הרצליה"

זונטאג, 4 א זייגער נאכמיטאג ארדענט איין די פערוואלטונג פון קינדער היים „הרצליה" אין לאקאל פון „וו.י.ז.א.", שענקעוויטש־גאס 26 א טראדיציאנעלע חנוכה פייערונג.

דאס פראגראם פון דער פייערונג וועלען אויס פיהרען די קינדער פון דער אכראנקע.

צו דער פייערונג זענען איינגעלאדען געווארען מיטגלידער און סימפאטיקער פון דער אכראנקע ווי אויך געסט.

פאלקס-יוגענד-ארגאניזאציע

שבת אוונד איז פארגעקומען די ערשטע אל־געמיינע פערזאמלונג פון דער פאלקס־יוגענט־ארגא ניזאציע אין אייגענעם לאקאל, זשעלאנא 10, נאכ׳ אויסהערען א בעריכט פון דער ביז איצטיגער טע־טיגקייט, און א רעפעראט ווענען די צילען און אויפ־גאבען פון דער פאלקס־יוגענט ענטוויקעלט זיך א דיסקוסיע אין וועלכע ס'נעמען אנטייל א גאנצע רייה רעדנער.

עס ווערט בעשלאסן צו עפענען אוונט־קורסען, צו שאפען א פאלקס־ביבליאטעק אויפ'ן נאמען פון ה. ד. נאמבערג, צו עפנען א לעזע־זאל אין דער פערוואלטונג ווערען געוועהלט: ראזען אברהם, פאוויגאן אסתר, אוניקאווסקי הערש, גאסט־פריינד הערש, בירנבוים מרדכי, אוניקאווסקא העלא, ראזען חיים, קאנד.: גראסמאן פייבל, ראזען יצחק, רעוו. קאמ.: זשיטניצקא העלא. ברונער פישל. אויף דער ערשטער קאנסטיטואירענדער זיצונג זע־נען אויסגעוועהלט געווארען: פארזי.: אוניקאווסקי הערש, וויצע — ראזען אברהם, און בירנבוים מרדכי. סעקר.: אוניקאווסקי מרדכי, קאסיר — גאסטפריינד הערש, עקאנאם — גראסמאן פייבל.

די לעצטע 3 טעג

פון דער בילדער-אויסשטעלונג אויף מאניושקא 2

די גרויסע בילדער־ און סקולפטור־אויסשטע־לונג פון די לאדזער קינסטלער: קאהאנע, הירש־פאנג, פינקעלשטיין, לובעלסקי, טשעטשאט, און קו־דעוויטש, וואס געפינט זיך אין גייערס הויז אויף מאניושקי 2 ערשטער שטאק וועט זיין אפען נאך דריי טעג. זונטאג אוונד ווערט די אויסשטעלונג אונווידערופליך געשלאסען. דער אריינטריטס־פרייז מאכט אויס נאר 25 גראשען פון א פערזאן.

קלאנג-פילם-טעאטער „CASINO"   קלאנג-פילם-טעאטער „CASINO"

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע יום-טוב-פרעמיערע!

דאס רייצענדע ליבעס-פאר BERNICA CLAIRA, ALEKSANDER GRAY

אין גרעסטען פילם פון דעם סעזאן

No, No, Nanette (די פרוי אן פון מארס)

די שענסטע מעלאדיעס! די סובטעלסטע פארבען! איינגע־וועהנליך רייכע אויסשטאטונג! פאסצינירענדער איגהאלט!

צוגאב'ן פראגראם: „דאס ליד פון דער דזשונגלי" און א קלאנג-צייכענע.

אנהויב 4.30 נאכמ., שבת, זונטאג און יום-טוב — פריהמארגען-פארשטעלונגען פון 12 א זייגער אן צו די נידריגסטע פרייזען 75 גר. און 1 זל.

זאל פילהארמאניע

פרייטאג, דעם 2-טען יאנואר 1931, 8.30 א זייגער אוונד

חיה'לע גראבער

געוו. שוישפילערין פון מאסקווער „הבימה"

אין ליד און דראמע:

קינדער-לידער, פאלקס-בילדער, גאס- און גנבים-לידער, חסידישע נגונים.

ביים קלאוויר: איגנאצי ראזענבוים.

בילעטן צו בעקומען ביי דער קאסע פון זאל פילהארמאניע.

ביי אנהייבענדער פערקאלקונג פון בלוטגעפעסן א הרא דער געבראויך פון נאטירליכען ביטער וואסער Franciszka Józefa צו א רעגעלמעסיגער שטוהלגאנג און פאר'ן צוגאנג פון הויכען בלוט-דרוק. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-געשעפטן

צו אלע ציוניסטן אין לאדז

(אויפרוף)

חברים ציוניסטען!

פינף טעג זענען בלויז פערבליבען פאר דער היי־יעהריגער שקל־אקציע. דער 31 דעצעמבער איז דער לעצטער טאג און די שקלים וואס ווערען נאך דעם טאג געזאמעלט ווערען וועלען נישט געבען דאס רעכט צו בעטייליגען זיך אין די וואהלען צום 17־טען קאנגרעס, דעריבער מוזט איהר די גאנצע אויפמערקזאמקייט אייערע און די גאנצע ע־נערגיע ווענדען אין די טעג דער שקלים־זאמלונג.

דער 17־טער קאנגרעס וועט אהן קיין שום ספק האבען א דעצידירענדע בעדייטונג פאר דעם גורל פון אונזער בעוועגונג און פון אונזער אויפבוי־אר־בייט אין ארץ־ישראל. ער וועט אויף לאנגע יאה־רען פעסטשטעלען דעם פאליטישען קורס, וועלכער מוז קומען אויפ'ן ארט פון דעם אלטען, וואס איז פולשטענדיג און אזוי אונבארחמנותדיג צושטערט גע ווארען דורך דער איצטיגער בריטישער רעגירונג, דער 17־טער קאנגרעס וועט מוזען ווייזען פאר דער גאנצער וועלט די גרויסע קראפט פון דער ציוניס־טישער בעוועגונג איהר גרייטקייט צו א דויערהאפ־טען אונאויפהערליכען קאמף פאר דער דערגרייכונג פון איהרע צילען, איהר פעהיגקייט צו ברענגען אלע קרבנות, וואס וועלען זיין נויטיג דערצו.

וואס גרעסערע מאסען ציוניסטען מוזען פער־טרעטען זיין אויף דעם קאנגרעס כדי עס זאל קלאר ווערען פאר דער גאנצער וועלט אז אלע שעפערישע כוחות פונ'ם יודישען פאלק בעטייליגען זיך אין דער היסטארישער רגע, אינ'ם קאנגרעס, און נעהמען אי־בער די אחריות פאר זיינע בעשלוסען.

פון אייך און נור פון אייך, חברים, העננט אפ די צאהל פון די שוקלים פון די בירגער פון אונ־זער יודישער מלוכה, אונטערוועגס. פון אייער אר־בייט, פון אייער ענערגיע העננט אפ צי די יודישע מאסען וואס סימפאטיזירען מיט אונז מיט אונזער קאמף פאר דער בעפרייאונג פונ'ם יודישען פאלק, וואס רופען זיך אפ אויף אלע אונזערע אויפפאדער־רונגען, זאלען זיך אפרופען דאס מאל אויף דער פאדערונג אויסצוקויפען דעם שקל און בעטייליגען זיך אין די וואהלען צום 17־טען קאנגרעס.

חברים! פון אייער ענערגיע פון אייער ארבייט העננט אפ דער ערפאלג פונ'ם 17־טען קאנגרעס וועלכער דארף דעצידירען וועגען דעם גורל פון ארץ־ישראל. ווענען דער ענטוויקלונג פון אונזע־רען בעפרייאונגס־ווערק. ווארפט אוועק יעדע אנ־דערע ארבייט אויף די פינף טעג און נעהמט זיך מיט'ן גאנצען ברען אויף וועלכען זיהר זענט פעהיג צו דער פערשפרייטונג פון שקלים.

צו דער ארבייט חברים, און זי זאל געקרוינט ווערען מיט'ן גרעסטען ערפאלג!

לאדז, טבת, תרצ״א.

פרעזידיום פון פעראייניגטען שקל - קאמיטעט אין לאדז.

„פון שרייב-טיש ביז צו דער ראמפע"

היינט, פרייטאג, 8 אוונט קומט פאר אין לא־קאל פון „קולטור־ליגע" (זשעזשינער 23) אן אינ־טערעסאנטע פארלעזונג פון בעקאנטען טעאטער־טוער, רעזשיסער פון דער „ווילנער טרופע" ד״ר מיכאל וויכערט. דער פרעלעגענט וועט לייענען וועגען דער וואגלעניש פון א פיעסע פונ'ם שרייב־טיש ביז אויף דער סצענע.

ד״ר מ. וויכערט האט זיך זיינער צייט קינה שם געווען מיט זיינע אויפפיהרונגען. לעצטענס האט ער אויפגעפיהרט „דאנטאנס טויט" אין ווארשעווער „פרעזענטאנץ־טעאטער און דארט אויפגערודערט גאנץ ווארשא. ס'איז צו האפען אז דער ברייטער יודישער טעאטער־עולם וועט נישט אדורכלאזען די געלעגענהייט בייצוואוינען די דאזיגע אינטערע־סאנטע פארלעזונג.

גרויסער קאנצערט-ראוט

טובת „בית היתומים" זגערזשער 40

שבת דעם 27. ד. ח. 10 א זייגער אוונד קומט פאר אין די זאלען פון „אאזא" נארוטאוויטשא 20 א גראנדיעזער קאנצערט־ראוט פערבונדען מיט א זעהר גרויסען פערוויילונגס־פראגראם. די יודישע בעפעלקערונג וועט זיכער אונטערשטיצען די אזוי סימפאטישע אינסטיטוציע און צאהלרייך בעזוכען דעם גרויסען קאנצערט־ראוט.

טענץ פון 1930 ביז 1931

גרויסער סילוועסטער = אוונד

די פארבערייטונגען צום גרויסען סילוועסטער־אוונד, וועלכער קומט פאר אין די זאלען פון דייטשען האנדעלס־אנגעשטעלטען פעראיין, זענען אין פולען גאנג, עס ווערט צו דעם אוונד פארבערייט א ספעציעל רייכער ארטיסטישער פראגראם. 2 אר־קעסטערס וועלען שפילען און משמח זיין דעם עולם בעזונדערס אמוזירענד וועלען זיין די אריגינעלע אטראקציעס וועלכע וועלען געוויזען ווערען אויף דעם אוונד. די טענץ וועלען זיך אנהויבען אין יאהר 1930 און פערענדיגען זיך ערשט אין דעם נייעם יאהר 1931.

די גאנצע הכנסה פון דעם אוונד איז בע־שטימט פאר די שולען און קינדערהיימען ביים מיט־דעם־קוראטאריום. צוליב דעם קריזיס איז [illegible] לאזיגקייט לעבען די שולען איבער א שווערע צייט ס'איז דעריבער צו ערווארטען אז הן דער איני־האלטסרייכער פראגראם פון סילוועסטער־אוונד, הן דער צוועק דאס שטיצען אונזערע ליבע יודישע פאלקסשולען וועלען צוציהען א גרויסען עולם, וועלכער וועט דאס ניי־יאהר בעגעגענען אין די זא־לען פון דייטשען האנדעלס־אנגעשטעלטען פעראיין אל. קאשטשושקי 21.

לעצטע גאסטראלן פון פאול באראטאוו

דער בעריהמטער ארטיסט פאול באראטאוו פער לאזט לאדז, ער ענדיגט אין משך פון די נאהענטסטע עטליכע טעג זיינע גאסטראלען אין היגען יודישען טעאטער.

דער לאדזער עולם וועט קומען מאסענווייז זיך געזעגענען מיט באראטאוו'ן, היינט פרייטאג, מארגען שבת און זונטאג אין אונזער הערט געשפילט די סענסאציאנעלע דראמא „יא א מאן, נישט א מאן". שבת בייטאג צו ביליגע פרייזען „גאט פון נקמה".

„ווער-מיר-גוטס-גינט"

די נייע, דריטע פרעמיערע אין „ארט"

נעכטען איז אין „ארט" פארגעקומען די פייער־ליכע פרעמיערע פון דעם נייעם, דריטען פראגראם א. נ. „ווער מיר גוטס גינט".

דאס דאזיגע פראגראם, וואס בעשטעהט פון נייע 12 נומערען — בלויז שלאגערס — מיט א פראלאג, איז אויפגענומען געווארען פון דעם גרוי־סע עולם מיט גרויס בעגייסטערונג.

ווי שטענדיג, האט דער „ארט" אויך אין דעם פראגראם געמאכט א שריט פאראויס, און זיך פרעזענטירט אויפ'ן בעסטען און ווירדיגסטען אופן.

אלץ האט ערשט קלאסיג „נעקלאפט", ווי מ'זאגט אויף טעאטער־לשון, אלץ האט געשפרו־דעלט מיט יוגענדליכען טעמפעראמענט און הומאר. און ס'איז געווען — „ווער מיר גוטס גינט!" געניער בעריכט קומט.

ביי דער „יודישער טעאטער סטודיע" איז הזמיר

היינט, פרייטאג דעם 26. 9 אוונד ווערט געגעבען צום 9־טען מאל י. ל. פרץ'ן „אין פאליש אויף דער קייט". שבת 9 אוו. ווערט געשפילט די פרעכ־טיגע שלום־עליכם קאמעדיע „די גאלדגרעבער" וועלכע האבען אין פאריגען סעזאן געהאט א קא־לאסאלען ערפאלג.

*

די „יודישע טעאטער־סטודיע" אין „הזמיר" ארדענט איין מארגען שבת דעם 27־טען ד.־ח. 10.30 פריה א פאפולערע פריהמארגען־פארשטעלונג פון „פאליש אויף דער קייט".

פאר דער פארשטעלונג וועט דער לאדזער דיכ־טער יצחק קאצענעלסאן האלטען א רעפעראט א.ד.ט. „פרץ דער דראמאטורג". דער טעאטער־עולם וועט בעשטימט נישט אדורכלאזען די געלעגענהייט און מאסענווייז בעזוכען די פריה־מארגען־פארשטעלונג. בפרט ווען די פרייזען זענען אזעלכע פאפולערע ווי פון 50 גראשען אן.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-33

נעמט אן פון 10—2 נאכמ. און פון 4—7 אוונט

קירזשנער-אטעליע

מ. פישלעוויטש, 20 פיעטריקאווער 20, טעל. 39-221

פיהרט אויס רעיעל און שנעל זעמטליכע פעלץ-ארבייטען

פאר דאמען און הערן לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען מיט דער בעסטער גאראנטיע און גוטע בעדינונגען.

קינא-טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

פון 25 טען דעצעמבער און פאלגענדע טעג!

פראכטפולער יום-טוב-פראגראם!

„פערראט"

(די ליבע פון רבינ'ס טאכטער צו אנ'אסטרייכישען אפיציר)

טמאציאנענדע דראמע פון דער צייט פון מלחמה. די פרוי אלס ספיאן. ובגה נגד גאטלאזער פאלק...

פילם פון שטאלקער דראמאטישע שפאנונג. אין די הויפטראלען:

VIVIAN GIBSON, ALBERT STEINRÜCK

ELIZA LA PORTA, ALFONS FRYLAND

צו דעם אויפגעבן בילדער אין אנגאשירטע געווארען א ספעציעלער כאר, וועלכער וועט א ספיהרען די שענסטע לידער און אריעס.

יעקרים נער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי

אנהייב פון די סעאנסען: אין וואכן 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בהייצט.

קירצליך קומט: „Gwiaździsta Eskadra"

קלאנג-פילם-טעאטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער יום טוב-פראגראם!

פירשט סערגיוש'ס ליבע

מיטרייסענדע וואטשע דראמע אויפ'ן גרונד פון דער באלשעוויסטישער רעוואלוציע. אין די הויפטראלען:

BILIE DOVE I ANTONIO MORENO

אויסטערדעם: א קלאנג-צוגאבע. אויסערדעם:

אנהייב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום טוב 3.30 נ"מ

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מוז איך בעקאנט די ה"ה פריזיערס, אז די פרייזן פון

= קעלנישע =

און בלומען-וואסערן

זענען בעדייטענד ביליגער געווארן

איך בעזיץ אויך א גרויסן אויסוואהל פון

פלאטין-און שטאהל-ווארעז

צו פאבריקס-פרייזן.

גינסטיגע קויפס-בעדינגונגען.

דאס בעזוכען מיין געשעפט איז אין קויפס-צוואנג.

מיט אכטונג

PERFUMERJA

J. DRUKIER

Zawadzka 5, tel. 175-92

א עונג שבת PIEKIN א עונג שבת

קאנט איהר נור האבען, ווען איהר וועט איהר געבעקס, קיכל, טעי-קיכלעך, ובאבעס א.ז.וו. באקן מיט'ן בעוואוסטען הוכטאם בכרי'ן קאשער פעסעך „PIEKIN" פון דער אונטערנעמונג פירמע „Atocha". צו בעקומען אין אלע קאלאניאל געשעפטן און ווינקלען.

אונטערשטיצט די יידישע אינדוסטריע, אויסשליסליך!

א עונג שבת PIEKIN א עונג שבת

דאפעלטע בוכפ הרונג

ווי אויך הויך לס-עייפ-מטק, וואס איז דערבוי נויטיג לערנען זיך אויס שנעל, גוט און ביליג. צו ערפאהרען ביי מאיר פיעטריקאווער 82, אין הויף פון 10 ביז 3 נאכמ. „Najtańszy Zakup" און פון 5 — 7½ נאכמ.

בוכהאלטעריע

אייפנאכע און דאפעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע

ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערנען איך אויס גרינדליך פאר 30 זל. בוכהאלטעריע 10 זל. קוליגי-סקייטא 50 קאפ. אמיציעלע ערשטער שפאך (זריהער צעי-נעלביאווא 55) בעמערקונג: מיר ערמעגליכען אויך דא עטפאנדענקן האנדעלס-אויטעמאטיק און סטענאגראפיע

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר עקזאמען-סענץ אין פויליש יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען

לאסמאן בושעז נער 15

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, צרטעלט לעקציעס פאר יודער און יערוזאלעמער: פויליש, דייטש, רוסיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.

שיף, שווי, יאקובא 12

ייכטער איציגע 1 שטאק 2 ביז 9

2 צימער און קיך

זיין צענטרום שוואס ווערט זון זאפערס געזוכט. צו ערפאהרען ביי י. פעלדין דרוונאווסקא 9.

בעמ.: די וואוינונג מוז זיין פון בעלד איבערצינעמען

לערנט זיך א פאך!

איך לערן אויס אין א קורצע צייט א פערזאן דאס פאך פון א צאהנ-טעכניקער לויט א לעצטע אמעריקאנער מעטאדע. איך גאראנטיר פארן ערפאלג.

אינפארמאציעס זשעלאנא 42, 4. 6.

אלס שותף

וויל איך צושטעלן צו א זייקען-פאבריק, וועלכע טוועל צו האנדלען. קאפיטאל 1000 דאלאר. אפער פון אינטע „T. R." אין א אדמיניסטראציע.

איך בעזיץ

א פריוואטע געשעפט אויף נאוואמיעסקא גאס אין בעסטען צענטרום און האב אויך קאפיטאל און זוך א שותף, א פאכמאן צו וועלכע ס'איז גאנץ פאר ארטיקעל און זאל אויך האבען אביסל קאפיטאל. אפערטן אונטער „B. R." אין אדמ. פון דער צייטונג.

השבת אבדה

סאיז פארלוירען געווארען ביים פילהארמאניע - זאל געפונען אונטער 2 פארטעפיקן, און וועלכע ס'איז געווען א מיליטער-ביכל, א פאס אויפ'ן נאמען באקסענבערג און אנדערע שריפטליכע דאקומענטן, וועלכע האבען פאר כיין קיין ווערט נישט. דער ערליכער פון דער ווערט געבעטן געבען בעוויזן איבערגעבן צו באקסענבוים נאווא-צעגעלניא 28. דימקראציע גשור כערט טעלעפאן נומ. 155-9

Dr. W. ŁAGUNOWSKI

Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych

przeprowadził się na ul.

Piotrkowskiej 70

róg Traugutta).

Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp. od 6 do 8³⁰ wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

DR MED.

J. PIK

ul. Żeromskiego 36

ביים גרינעם מארק

טעל. 50-175

נערוון און אינערל. קראנק. ספעצ. פון פסיכא-נעוראזן. נעהמט אן פון 5-7 אוו.

DR. MED.

Z. Datyner

צורי-געקעהרט

אראלאג

ספעציעל-ארצט פאר בלאזען נירען און אורין-קראנקהייטען

Plac Kościelny — Piaskowa 2 (Olginska) Telef. 148-93

נעמט אן פון 9-10 פארמ. און פון 6-8 אוונט

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al. Kościuszki 27

tel. 151 78

צוריקגעקעהרט

הויט און וענערישע קראנקהייטן און ליכט-היילאנשטאלט

נעמט אן פון 4—7 אוונט

Dr.

HELLER

ספעציאליסט פאר הויט וענערישע קראנקהייטן און מענער-שוואכע.

נאווראט 2 טעל. 79-89.

נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אוונט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמ.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען!

Dr. N. HALTRECHT

ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.

נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה, פון 12-3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אוונט.

זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.

פיעטריקאווער 10

פאר אינבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן.

ENGLISH

פאר אנפענגער און פארגעשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור

צו צוגענגליכע פרייזן

ערטיילט א פעהיגער פעדאג. — אפערטעו אין אדמיניסט. פאר „Mir"

Dr. med.

W. Eychner

גינעקאלאג-אקושער

זגערזשער 11

טעלעפאן 72-134

נעמט אן פון 2-3 נאכמ. און פון 7½-9 אוונט.

פון זאפארט

איבערצוגעבען

א גוואלד מיט א שטוב צילב אפרייזע

קאנטאקטירער 77 ביי

נוסינאוויטש

Dr. med. J. BETTE

ספעצ.-ארצט פאר קינדער און אינערליכע קראנקהייטען

PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95

נעמט אן פון 8 – 11 פריה און פון 4 –6 נאכמ.

Mądrzy kupcy a obsługa klientów.

Główną zasadą każdego solidnego kupca jest zaskarbić sobie zadowolenie swej klienteli przez respektowanie jej życzeń. Jeżeli na przykład żądacie, Szanowne Panie, mydła „Kołłontay z pralką", to rzetelny kupiec nie będzie próbował Wam czegoś innego narzucić, przeciwnie, z prawdziwą satysfakcją uczyni on zadość żądaniu Waszemu, wiedząc, że wręczywszy kupującemu to wyborowe, słynne z dobroci mydło marki „Kołłontay z pralką", zyska sobie jego zadowolenie i nie usłyszy żadnej reklamacji. Przeszło 12 000 solidnych kupców prowadzi w swych sklepach to słynne, aromatyczne, zawierające glicerynę i nieopakowane mydło „Kołłontay z pralką".

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.

Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

ס'ווערט געזוכט א

לאקאל

פון 4 גרויסע צימער און אין גרעסער צימער פון 3-4 פענס ער אין שטאט טייל פון נייסטאט ביז נארוטאוויטש-וואלטשאנסקא און פון קיליגסקיגא ביז גדאנסקא.

סקאן אויך זיין א פאבריקס-לאקאל.

ווענדען זיך אויף טעלעפ. נ' 51 136 צווישן 12 און 2 נאכמ טאג מעקלערם נעוואונטשען!

וויכטיג פאר דער פראווינץ!

דערמיט מאכין מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז מיר האבען ערעפנט א לאגער זיין לא"ז.

פיעטריקאווער 40, לינקס אפ-צינג, פאר-טער ה. ס.

Skład Komisowy

PRZEDSIĘB. HANDL. „REZYNA"

האפטן פערזענליך מיט א רייכען אויסוואהל פון זעכטעל.קאלאשן און.באטען פון פירמע „REZINOTRUST"

מיט אכטונג

Przedsięb. Handl. „REZYNA"

Łódź, Piotrkowska 40, tel. 145-32.

9726

די גאַנצע וועלט רויבערער „OSMAN“

איז איבעראַשט געוואָרען דורך די נייע ערפינדונג פון די גילזען

גילזען „OSMAN“ איז דער טריאומף פון דער טעכניק אין דער גילזען־בראַנזשע!

וועלכע ענטהאַלטען 4 וואַטעס.

פערלאַנגט איבעראַל נור גילזען „OSMAN“!

LUNA

היינט און פאַלגענדע טעג! גרויסע יום־טוב־פּרעמיערע!

דער שענסטער שטים־פילם פון איצטיגען סעזאָן, וואָס לעזט דעם פּראָבלעם: צי מעג חתונה האָבען אַ מאַן, וועלכער איז אונטעהיג צו אַ וואַהנזיניגער ליבע, אָדער אַ פרוי, וועלכע איז אַ ווייב נאָר לויט'ן נאָמען. האָט דאָס רעכט אויף ליבע, ווען ס'וועט זיך אין איהר דערוועקען ליידענשאַפטען

„רעכט אויף ליבע“

רייצענדער פילם־ראָמאַנס פון לעבען פון פאַר־מלחמה־דיגע פאַר־פעלקער.

EWELINA HOLT i IGO SYM — אין די הויפּט־ראָלען:

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. פּרייזען פון די פּלעצער אויפ'ן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת און זונטאָג פון 12 ביז 3 אַ זייגער זענען אַלע פּלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

פּרעכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע פון סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאַנטאָר.

ODEON

גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!

צום ערשטען מאָל אין לאָדז אַ פילם א. נ.

„בונד פון לייכטזיניגע מיידלעך“

מיט **KATARZYNA NAGY** אין דער הויפּטראָלע. אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס

WODEWIL

היינט און פאַלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!

גרויסער פילם א. נאָמען

„ברודער־ליבע“

פּרעכטיגע קאָמעדיע. אין די הויפּטראָלען **KAROL DANE (SLIM) i GEORGE ARTHUR**. אויסער'ן פּראָגראַם — אַ פאַרס —

היינט פּרעמיערע! גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם! היינט פּרעמיערע!

„הייס בלוט“

פּרעכטיגער פילם, וואָס איז לוסט־ירום די פלאַמענדיגע ליבע און מעראַנישע איבערלעבונגען פון צוויי ליבענדע א. נ.:

אין די הויפּטראָלען: די נאָלהאַריגע און בייסענדע **Imogena Robertson i William Janey**

אָנהויב אין וואָכענטאָג 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און יום־טוב 1 ביטאָג. פּאָפּולערע פּרייזען פון די פּלעצער.

אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג־קאָמעדיע אין אַקטואַליטעטען פון לאַנד

APOLLO

היינט פּרעמיערע! גרויסער יום־טוב־שלאַגער־פּראָגראַם! היינט פּרעמיערע!

מעכטיג מייסטערווערק פון אונטערהערטען פערנעהם אין מעכטיגער אינסצעניזאַציע. דראַמע פון ליבע, אַפּפערונג און העלדענמוט א. נ.

רעגיאָן פון פערשטויסענע

אין די הויפּראָלען: **F Y WRAY i GARY COOPER**

מוזיק פון א. בייגעלמאַן. אָנהייב טעגליך 4 נאָכמ. יום־טוב, שבת און זונטאָג 12 ביטאָג. נעכסטער פּראָגראַם: I טויט־געשריי, II פרויען־שטייק

רעוויו־טעאַטער

„Dobry Wieczór“

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע!

„דאָס ציהרונג פון לאָדז“

עס נעהמט אנטייל דער גאַנצער פּערסאָנאַל: רענסקאַ, טימסקאַ, יאַנעצקי, קאַזשאַרסקי, דאָמבראָווסקי, גראַנאָווסקי ווי אויך דער ליבלינג פון דער שטאָט לאָדז p. **MELODYSTÓWNA** :—: קינסטלערישע לייטונג: **Kazimierz Brzeski**, רעזשי: **Stanisław Frasiak** דעקאָראַציעס: — **Stanisław Sternblic** קאַפּעלמייסטער: — **Mieczysław Dąbrowski**

טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אָוונט. שבת, זונטאָג און יום־טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אָוונט.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פּובליקום וועט דער פאָרפאָרקויף פון בילעטען פּאַסירען אין „Reklama Polska“ פּיעטריקאָווער 101

אין אייגענעם נייעם לאָקאַל אויף קאָפּערניקאַ 16, טעלעפאָן 184-66

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען: 5, 6, 7, 9, 16.

קינא־טעאַטער **BAJKA**

רוג בושעטשינער, פּראַנטשישקאַנער 31

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.

גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם! היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!

ליבעס־לעגענדע

(די ליבע פון אַ טשערקעס)

ROD LA ROCQUE i MARCELINA DAY — אין די הויפּטראָלען —

אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס. א' סערן פּראָגראַם: אַ פאַרס'

אָנהויב טעגליך 5.30 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום־טוב 4 אַ זייגער ביטאָג. דער אָרקעסטער ועפּינט זיך אונטער דער לייט. פון בעק מוז. ה' בייגעלמאַן

-:- דער זאַל איז בעהייצט. -:-

קינא־טעאַטער

PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגא 74/76.

(רוג קאָפּערניקאַ)

היינט און פאָלגענדע טעג! :—: גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם! :—: היינט און פאָלגענדע טעג!

מעכטיגסטער פילם פון דער וועלט אויסגעפיהרט דורך Michał Kertesz פאַר אַ סומע פון 2.000.000 דאָלאַר א. נ.

„נח'ס תבה“

רעוואָלוציאָנס־דראַמע פון גענעראַציעס־ליבע און ליבע פון לויזיגע. — אין די הויפּטראָלען:

George O'Brien i Dolores Costello

דער אָרקעסטער איז געווען צוגעפּאַסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה' א. משודנאָווסקי. אויסער'ן פּראָגראַם: פילם־טאַגבוך „שלאַבט ווענען וואַרשע“. נעכסטער פּראָגראַם: „אַ פרוי נישט חתונה צו האָבן“ מיט A. PAGE

אָנהייב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאָג 2 ביטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אָוו.

קינא **ERA** פריהער פּלאַזאַ

זאַווישאַ 22 (באַלוט)

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!

„דער סיגנאַל בעת'ן שטורעם“

Liljan Rich, John Stuart, James Carew — אין די הויפּטראָלען:

אויסערדעם: אַ פּרעכטיגער אַמעריקאַנער פאַרס. אויסערדעם: אַ פּרעכטיגער אַמעריקאַנער פאַרס.

פון שבת דעם 27־טען! **RIFF i RAFF** אלס דעטעקטיווען!

פערשטאַרקטער סימפ. אָרקעסטער.

דער זאַל איז גוט בעהייצט.

קינא־טעאַטער

STYLOWY

(dawniej „ŚWIT”)

POMORSKA 89.

פון דאָנערשטאָג דעם 25 דעצעמבער און פאָלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!

„אמאָל איז לעבען“

GLENN TRYON, KATHRYN GRAWFORD

שפּרודלענדער מיט הומאָר פאַרס, וואָס פאַרטרייבט אַלע זאָרגען און לעבענס דאגות. :-: אין די הויפּט־ראָלען:

אויסער'ן פּראָגראַם: „העלדענטאַט פון אַ זשורנאַליסט“ פּרעכטיגע דראַמע געשעפען אויפ'ן גרונד פון העלדישען לעבען פון אַ זשורנאַליסט.

פערגרעסערטער אָרקעסטער. דער זאַל איז גוט בעהייצט. אָנהייב 5.30 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום־טוב 3 אַ זייגער נ"מ. ל' צעטער סעאַנס 9.30 אווענד.

אַנאָנסען־פּרייזען: פאַר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ 60— „ 4 „
נאָכ'ן טעקסט—12 „ 18— „ 8 „
פאַר אַ מילימעטער־שורה: איסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנאַמענטס־פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלונג אַ היים; אויף דער פּראָווינץ 6—זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פאַראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען ביטאָג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.